MUSIC - UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 07197 050 3

BREVE FRA

EDVARD GRIEG

Digitized by the Internet Archive
in 2026 with funding from
University of Toronto

https://archive.org/details/brevefraedvardgr0000grie

BREVE FRA
EDVARD GRIEG
TIL FRANTS BEYER
1872—1907

UTGIT AV
MARIE BEYER

STEENSKE FORLAG — KRISTIANIA
1923

COPYRIGHT BY STEENSKE FORLAG,
KRISTIANIA, NORWAY 1923.

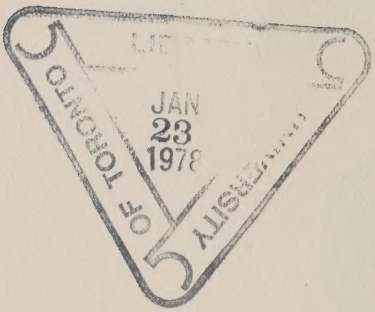

ML
410
G9A329

FABRITIUS & SØNNER, KRISTIANIA

Den her foreliggende Samling Breve er et Utvalg av dem Edvard Grieg sendte Frants Beyer fra 1872—1907. Utgivelsen av dem blev planlagt av Beyer like efter Griegs Død. Utvalget saavelsom de nødvendige Indskrænkninger er foretat av Beyer.

Sygdom hindret ham i at avslutte Arbeidet paa den Maate han hadde tænkt: Gjennem Fortællinger fra deres Samvær ute og hjemme at skape en levende Forbindelse mellem Brevene. Det er disse Samvær som forklarer de lange Pauser i deres Korrespondance.

Min Mand ønsket, ja følte det som en Pligt gjennem disse Vennebreve at gi et samlet Indtryk av Griegs ædle Personlighet, og av al den legemlige Lidelse, indre Kamp og Resignation som Livet bragte ham, trods hans lysende Kunstnerbane.

Før sin Død overdrog min Mand Utgivelsen til mig. Hr. Dr. O. M. Sandvik har skrevet Anmerkningerne.

Slemdal i September 1923.

Marie Beyer.

Ungdomsbillede av Edvard Grieg.

Kristiania, 18de April 1872.

Prægtige Beyer[1])!

Det var da godt De skrev, men tænk, hvad der måtte til! En Hilsen gjennem Frøken Smith[2])! Forresten vil jeg nu bare sige Dem på Forhånd, at hvis De tror, jeg er dum, tager De mærkelig Fejl. Punktum Finale. Eller rettere Semikolon; thi jeg må dog tilføje, at Frøken S. er en sød, elskelig Pige, det går mere og mere op for mig. Deres Jus må spille en svær Rolle, når ikke engang sligt et Væsen kan lokke Dem herind. — Hør nu Beyer! Hvis jeg ikke kommer at rejse til Danmark isommer, må vi gjøre en Fjeldtur sammen. Om denne Sag må der veksles Breve. Da skulde det vel gå løs med Langeleik og Fele. Det er sandt, siden jeg taler om Langeleik: Folkelivsbillederne[3]) er udkommen for flere Uger siden,

men jeg er fattig på Exemplarer som en Kirkerotte, ellers skulde De have et først og fremst. — Jeg spillede for nogen Tid siden en Lørdag Aften for Studenterne i Samfundet Brudefølget, og ja min Tro fik jeg ikke Tårer i Øjnene. Jeg forklarede dem først hvad jeg havde tænkt mig, og så spillede jeg, og Forståelsen slog ned som Lyn iblandt dem. Der blev en Jubel: op igjen! op igjen! Og glad var jeg! Thi der var Hjertesprog på begge Sider. Jeg savnede Dem svært den Aften, De havde hørt til der. Og så skulde De hørt bagefter, da jeg havde spillet løst og fast for dem, så talte jeg nogle Ord for Nordraaks Minde og bad så Studenterne om Nationalsangen. Disse lod sig dette ikke sige to Gange, — jeg hen til Klaveret — og nu brusede det ud med Begeistring, det skal være vist: Ja, vi elsker dette Landet! Det var Stemning, Alle var med, det følte jeg, og da Sangen var Slut, vilde Alle være Digtere, en på Vers, en på Prosa, det var storartet! Herregud, at De ikke kan komme herind! Vi skulde have det så herligt.

I Dem ved jeg at have en Ven! Ikke sandt? Det har jeg! Jeg giver sjelden mit Venskab bort, De har det totalt, det er mit sidste Ord!

Skriv nu snart, og lad os så kaste bort alt Unødvendigt. Det bliver altså fra nu

Din hengivne Ven

Edvard Grieg.

Min Kone[1]) hilser mange Gange.

Bergen 3die Juni 1874.

Kjære Ven!

Det var sårt at skilles fra Dig og Din søde Marie på Dampskibsbryggen ved Randsfjorden, men det havde dog det Gode ved sig, at jeg ret følte hvor inderlig jeg holder af Eder Beggeto. Og det er mig en Trang at sige Dig dette nu, thi jeg hører ikke til de Mennesker, der gjerne holder mundtlige Taler om sligt. Inderlig Tak for Eders Telegram[2]), som jeg tilligemed Thaulows[3]) og Fru Sars's[4]) modtog igår ved min Ankomst.

Når Du vidste, hvor jeg herhjemme, hvor jeg endnu ikke har været *en Dag,* føler Trangen efter en Ven! Bare Du kom hid en Tur i Sommer! — —

Da vi kom op Randsfjorden, hed det sig, at vi gjorde rettest i at vende om straks, da det var umuligt at komme over Fjeldet. Men

den der ikke vendte, var mig, og nu sidder jeg dog her med hel Krop. Vi havde vidunderligt Vejr lige til Nystuen, men der fik vi Regn, og Sneen lå så højt og var så blød, at vi måtte gå næsten den hele Vej fra Nystuen til Maristuen, og da vi forsøgte at sætte os i Slæden, væltede vi helt om, jeg under, Nina ovenpå! — Hvad der greb mig mest, var Lærdalsnaturen fra Maristuen og nedover. Den overtræffer Alt hvad Fantasien vover at tænke, og det vil dog sige Noget. Bergen har aldrig forekommet mig så liden som dennegang, selv Ulrikken ser ud som en Stakkel efter alle de mægtige Snefjelde, som endnu står for mig.

Fortæl mig Noget om Debatten i Thinget. Jeg har telegraferet til Sverdrup[1]) og takket ham. Jeg føler en forunderlig stille Bevægelse ved hvad der er skeet og — et stort Ansvar, thi nu begynder et nyt Liv, og nu gjælder det. Klem nu på med Jussen af alle Kræfter og tænk på Brylluppet og den berømte Udenlandstur vi skal gjøre. Jeg har endnu ikke søgt Din Far, da det idag regner Smågutter ned, men imorgen skal det ske!

Din

Edvard Grieg.

Pavillonen [1]) d. 27de August 1874.

Kjære Frants!

Tak for Dit Brev. Hvorfor jeg ikke før har skrevet til Dig, er vanskelig at sige, thi Tiden har jeg jo i rigt Mål havt. I mine Tanker har jeg skrevet Dig et helt Læs af Breve, hvis Du synes, at Du kan være tjent dermed. Ja, jeg ved nok, at Dit Uhyre har været ikke alene i Jotunheimen, men lige op i Næsen på os herhjemme, uden at Du har ladet os føle såmeget som Lugten. Jo, Du er en god Gut! Men jeg er bleven enig med din Far i, at Du bør have vor Tilgivelse, ja endnu mere, vor Anerkjendelse. Du har af din Far [2]) naturligvis hørt, at jeg i Sommer oftere har været sammen med ham, at jeg endog er bleven *Dus* med ham. Heraf kan Du slutte Dig til Resten. Det er nu gået op for mig, hvad Du har for en Far. Jeg kommer i den besynderlige Kasus at have Venner i Far og Søn, som om de var jevnaldrende, det minder mig om, hvad Du fortalte om at Du følte Dig mere som en Ven end som en Søn. Det er vel nok, at Du skriver om Jotunheimen med samt sine Lurer, Stakker og Bølinger, men næste Gang vil jeg høre Jus,

nu ved Du det. Jeg vil høre, hvad Tid Du agter Dig op, og så vil jeg vide, om der kan være Mulighed for at mødes etsteds, når Eksamen er over. Min Beslutning er nu taget, jeg kommer ikke til Kristiania i Vinter, men rejser herfra i Midten af næste Måned til Kjøbenhavn og tager efter al Rimelighed Vinteropphold i Leipzig eller Dresden. Det får gå, hvordan det vil med Fremtiden i materiel Henseende, jeg må ud, høre Noget og gjøre Noget. Stød så til os i Tyskland, så tager vi sammen med det meget omtalte billige Tog på 18 Timer fra Berlin til Rom. Ja, om Du kom, tror jeg, det skete, skjøndt det er min faste Beslutning ikke at drage til Italien denne Gang.

Med Peer Gynt går det meget langsomt, og at blive færdig til Høsten er der ikke Tale om. Det er et forfærdelig umedgjørligt Æmne, enkelte Steder fraregnet, som f. Ex. der, hvor Solveig synger, det har jeg også Altsammen gjort. Og så har jeg gjort Noget til Dovregubbens Hal, som jeg bogstavelig ikke kan tåle at høre på, således klinger det af Kokager, af Norsknorskhed og Sigselvnokhed! Men jeg venter mig også at Ironien skal kunne føles. Især når Peer Gynt bagefter imod sin Vilje

Pavillonen i Elseros Park Sandviken, Bergen, hvor Grieg skrev musiken til Peer Gynt.

nødsages til at sige: «Både Dandsen og Spillet var Katten klore mig rigtig pent». Hils nu først og fremst «Marie og Frants», så kommer Resten med Dine Svigerforældre i Spidsen.

Din
Edvard Grieg.

Nina hilser.

Karlsbad 5te Juni 1882.

Min kjære Frants!

Selv om ikke Karlsbad var Idealet af Kjedsommelighed, så havde jeg dog grebet Pennen for at sige Dig, at jeg længes efter Dig og Hjemmet, efter Dig og Fjeldene, efter Dig og Havet, kort efter Dig og Hjemmets Poesi, som vi Begge ser og opfatter på en så beslægtet Måde. Jeg føler, at jeg, forat tale med Bjørnson, trænger Dig som Råd af min egen Sjæl, og jeg har blot den ene Frygt, at jeg med min tiltagende Særhed og Karlsbadermavede Misfornøjelse ikke vil kunne være Dig den Ven — i Byen og på Næsset — som jeg føler, at Du er for mig. Bare jeg kunde være rigtig flittig og skrive rigtig meget vakkert, så er jeg vis på, det skulde hjælpe. Thi det føler jeg, at Du

fordrer af mig, og det har Du Død og Pine også Lov til, om jeg selv skal sige det.

Jeg tror at være hjemme den første Uge i Juli Måned, og da håber jeg, at Du er parat til en eller anden Ugjerning i Retning af Turistliv. Opholdet her er forfærdelig dræbende, så det skal knibe med at holde ud de 4 Uger. Den 25de Juni skal rimeligvis «Tristan og Isolde» opføres i Leipzig, så jeg er glad ved at have en Kapsun på mig. Det vilde vel være Vanvid at forkorte Drikketiden. Send mig nu vakkert nogle Linjer, thi jeg tørster derefter. Hils Marie og sig, at jeg kysser hende i Tankerne med Din Tilladelse, i Virkeligheden venter jeg — til Sølvbryllupsdagen om ikke før. Men da får Du passe Dig vel. — Lev vel da, I Kjære. Vi sender Eder Begge vore bedste Tanker! Din

Edvard Grieg.

1883.

Rudolstadt, 29de Juli 1883.

Kjære Frants!

Hvor vakkert Du tænker! Eller er det Instinkt? Nok, Dine Breve falder som Balsam

i min syge Sjæl. I dette Øieblik har jeg modtaget Din sidste Søndagshilsen. Hvorfor gjør Dine Breve mig på samme Tid vemodig og glad. Ja, virker dybere på mig end Nogens i Verden? Det må være Venskabets Magt. Thi det er visselig ikke, fordi vi er enige i alle Spørgsmål. Men det er den *gjensidige* Kjærligheds sympathiske Forståelse af alle Anskuelser, selv dem man ikke er istand til at være med på. Thi Kjærlighed fra én Side giver ingen Samfølelse. Tak, at Du skriver så ofte! Det er den Tanke jeg mener er så vakker, at skrive uden at trættes, fordi Du føler, at som jeg nu har det, trænger jeg til at vide og altid påny at mindes om, at jeg ejer en hel og sand Ven.

Hvordan jeg har det!! Ja kunde jeg sige det! Vilde jeg forsøge på det, kom jeg til at begynde på 20 Breve, og rive dem istykker igjen. Jeg er for uklar til at kunne give Tankerne Flugt gjennem Pennen. Det er heller ikke derfor jeg skriver. Men Dit Brev indeholder så meget som jeg gjerne vil tale med Dig om.

Det er dette med Subjektivitet og Objektivitet, eller som Du kalder det: «Individuali-

teten» ligeoverfor «det Gode», som der er så meget at sige om. Du kan forstå, at jeg i den senere Tid ikke har tænkt mindre på disse Spørgsmål end jeg altid har gjort, især i senere År, og, på samme Tid, som jeg forstår Dine Tanker, fordi jeg selv har havt dem, såvist må jeg bekjende, at min Udvikling har ført mig længer og længer bort fra dem. Jeg har lagt Mærke til, at jeg, når jeg vil tænke tilbunds i disse Ting, altid kommer længst med at abstrahere fra mig selv. Når jeg nu udtaler min Mening, så må Du huske på, at jeg absolut ikke tænker på min egen lille Personlighed med dens Oplevelser. Den Objektivitet vil jeg sætte op som Mønster for al Diskussion, og i så Henseende ved jeg jo også på Forhånd, at vi er enig. Ser Du, når jeg har gjennemlæst hvad Du skriver om den Personlighed, der skal bekjæmpes, så finder jeg, at dette klinger smukt, men jeg finder ingen Bund, fordi det Spørgsmål straks påtrænger sig mig i hele sin ubegrændsede Storhed: I hvilke Tilfælde skal da Personligheden bekjæmpes og i hvilke ikke? Thi det er vi jo forhåbentlig enige om, at *altid* skal og bør den ikke bekjæmpes. At bekjæmpe Personligheden er et af Kristen-

dommens Grundprinciper og er i vor Tid bleven en Frase i Præsteskabets Tjeneste, der fører bort fra al Sandhed og Åndens Frihed. Du kan ikke forlange af noget Menneske, at det skal sige til sig selv: I dette Tilfælde skal jeg følge og handle efter, hvad jeg føler er Sandhed, og i hint ikke. Man skal visselig prøve sig selv før man handler, det er sandt, men hvis jeg forlanger, at hvert Menneske skal handle efter hvad *jeg* anser for Ret, og hvis jeg efter dette Princip bedømmer Menneskenes Handlemåte, så begår jeg en Ubillighed, som ganske vist en Flerhed af Menneskeslægten begår, men som i sin Grund er middelalderlig og bunder i Uvidenhed og Bornerthed.

Kristus var en underlig Seer. Thi hvad skal det sige: «Dømmer ikke», o. s. v. uden at give Personligheden sin Ret! Kan Du huske Vinjes Ord i Salmen: «Han ved, at om vi Broder myrde, det for *Hans* Skyld var gjort».[1]) Dette forstår jeg således: *Han* ved, at om end Menneskeslægten fordømmer en Handling, så kan den dog være fremgået af inderste Overbevisning. Altså Spørgsmålet koncentrerer sig for mig i dette: Skal man gjøre, hvad Andre

finder Ret, eller hvad man selv finder Ret? Og da er Svaret givet. —

Hvad vilde dette nedrige og dog så guddommelig skjønne Jordliv være, om det ikke skulde lære os noget? Jeg kan ikke høre en Symfoni af Beethoven med samme Følelser nu, som da jeg var 18 År; jeg ser langt dybere, intensere, jeg sænker hele min Individualitet mere ned deri og føler, at det er det, der dengang var det Dristige, Nye deri, der griber mig, og som er det Store just i Modsætning til det Overleverede, som også findes deri, og som jeg bøjer mig for som for en Anskuelse, der har udrettet sit, men hvis Magt nu er brudt. Således med Livet. Jeg bøjer mig for Traditionens Magt, for al svunden Storhed, der har ført os frem; men skulde vi blot handle efter det Vedtagne, stod vi evig stille, og af Frygt for den falske Personlighed fik man ingen.

Ja, jeg skulde ønske at kunne leve i 1000 År forat studere Historie og derigjennem få Blikket på mig selv. Jeg mener ikke Kongernes og Magthavernes og Hærførernes Historie, som vi er proppet med i Skolerne, men de små ubemærkede Menneskers Historie og Udvikling gjennem Tiderne. I Mangel af de 1000

År, og da jeg rimeligvis højst lever 10 à 20 År herefter, så er min stille Bøn til den store Ubekjendte altid den: Lad mig få *leve,* virkelig leve Livet, den Stund jeg har igjen! — — —

Nu er jeg dog havnet med mig selv igjen, men med Hensigt; thi jeg må sige Dig, at om end Fjeldlivet med Dig står for mig som et forfriskende Bad, der vilde styrke Sjælen, så er dog Ensomheden her af end større Betydning for mig.

Jeg gjentager det, at komme hjem nu vilde være min Ulykke, det vilde være — — at rive mig ud af min Udvikling, den Gjæring, jeg kun kan gjennemgå herude. Og hermed Levvel, Du Kjære. Din

Edv.

Leipzig 17de Oktober 1883.

Kjære Frants!

Det forvirrede Brev, jeg sidst sendte Dig[1]) har dog vistnok været end mere forvirret end jeg er istand til at præstere det i denne Tid. Jeg skulde lige afrejse til Weimar og var så optaget og i nervøs Spænding. Jeg har just skrevet et Ark til Nina og føler sådan Trang til atter at sende Dig nogle Linier. — Jeg kom

hjem igjen i Eftermiddag og føler hvormeget man kan opleve i få Dage — og hvor stor Evne Kunsten har til at frigjøre og forædle. Jeg var så taknemmelig og barneglad, favnede i Tanken det som er mig dyrebarest og da først og fremst Dig, Du kjære Frants. — John[1]) sendte mig for nogle Dage siden et så vakkert Brevkort, at jeg vil skrive til ham og fortælle ham om Weimar. Af ham får Du da høre Detaillerne om hine mindeværdige 2 Dage. Aldrig har jeg følt stærkere end igår, at man ikke kan skille Kunstner og Menneske fra hinanden. Får Kunstneren Solskin vågner det Bedste i Mennesket, Trangen til det Gode og Sande. Den er naturligvis altid fremme hos ethvert stræbende Individ, men der gives Øjeblikke, hvor man gjør sig selv den højtidelige Ed at ville stræbe højt og forsage Egoismen. Jeg er vis på Du kjender slige Øjeblikke. De er så dejlige og så sande, fordi Eden er frivillig og ikke aftvungen, som ved alle kirkelige Handlinger. I slige Øjeblikke er det som havde man intet Legeme mere, men salig henført svævede i Rummet.

Nej, Du skulde hørt «Den sørde» og «Våren» igåraftes. Det var ligefrem vidunderlig

at høre, hvordan de spillede den. Dejlige Crescendoer, Pianissimoer, som Du ikke drømmer om, og Fortissimo som en Verden af Klang. Og så, at Tyskerne var med! Foruden Publikums Applaus hørte jeg i Orkestret: Bravo, bravo ved de bedste Steder, og fra Logen tilvenstre for mig (det var på Scenen jeg dirigerede) hørte jeg Liszts Grynten, denne bekjendte Lyd, der blot fremkommer, når det er Noget han synes om. Du kan tro Dr. Abraham[1]), der om Efterm. var kommet fra Leipzig, nød Situationen. Liszt var forresten bleven utrolig gammel, siden jeg talte med ham i Rom. Det var vemodigt at se ham igjen. Vi talte om Ole Bull, og så faldt det mig ind at spørge ham om N. N., som jo efter Beretningen havde gjort så stærkt Indtryk på ham, at han havde kysset hende på Kinden. Men han erindrede hverken hendes Navn eller hendes Spil, sagde blot på sin ejendommelige mumlende Pianissimo-Måde: «Es kommen so viele» — og dertil en Gestus, der var alt andet end smigrende for disse «Viele». Har jeg fortalt Dig, at «Landkjending» og den «Bergtekne» skal op i Evterpe[2]) den 4de December? Det er uheldigvis samme Dag jeg spiller i Cöln,

så jeg får ikke dirigere selv. I næste Uge spiller jeg Cellosonaten her i Gewandhaus. — —

Din *Edvard G.*

Leipzig 15de Nov. 1883.

Kjære Frants!

Jeg sender Dig idag blot disse Linier for at bede Dig give Nina indlagte Brev på sin Fødselsdag[1]). Jeg ved jo, at Du og Marie vil gjøre alt for at gjøre hende Dagen glad, det så jeg jo og af Dit sidste Brev. Du kjære Frants, kunde jeg nogen Gang bringe Dig til at føle den taknemmelige Glæde over at eje en sand Ven, som gjennemstrømmer mig, når jeg læser Dine Breve. Jeg tænker og tænker, så jeg kunde blive gal, men vil ikke engang forsøge at rode i den Myretue af Følelser, Stemninger og Indtryk, der gjør, at jeg dog føler mig bedst, hvor jeg er. Thi jeg kunde dog ikke give Dig noget klart Billede af min Tilstand. Livet får udvikle sig af sig selv, og Tidens Fylde kommer for Alting i Verden, når man kan vente og tro på den. Men det er just ofte så hårdt.

Den 25de går det til Breslau, og fra den Dag af er det et Rejseliv ligetil Julen. Bare jeg vidste, at jeg måtte finde Norge igjen engang og med det samme finde Glæde ved Tanken på Hjemmet, så var jo alt dette bare til at være glad over. Men *Lykken* findes Intetsteds for mig, hvis jeg ikke kan finde den — hos mig selv. Lev vel da for idag, og Tak for hver Linje og for hver Tanke.

Din

Edv.

Leipzig, 1ste Dec. 1883.

Kjære Frants!

Denne ene Dag i Leipzig skal bruges til mangt og meget, først og fremst til at takke Dig for Dine Breve, som jeg imorges ved min Tilbagekomst fra Breslau modtog på engang. Jeg rejser imorgen tidlig til Cöln, derfra til Karlsruhe, så til Frankfurt, så til Holland. Hvis jeg efter dette føler mig meget anstrængt, vil jeg være meget fristet til at bruge min Helbred som Grund til ikke at gå til Paris. Ak Frants, når Du vidste, hvad der drager mig mest! Dog Du ved det jo. Det er Norge med Naturen og med Dig. En Ting gjør mig

Edvard og Nina Grieg 1882.

så ondt, at Du ikke svarer på mit Spørgsmål om Du kan være parat sidst i Januar[1]). Husk at gjøre det snarest, thi dermed står og falder alle mine Planer. Nina skrev sidst, at Du har Byggeplaner mere end nogensinde. Også jeg har mere Lyst end nogensinde og føler mere end nogensinde Trang til at bygge i Din Nærhed. Men Italietanken har jeg i det sidste atter studeret så meget over, den dukker atter og atter frem og — jeg vilde så gjerne kunne forene begge Dele. Men det er det jeg er så bange for at Du siger: Enten — Eller. Kunde jeg omgående få Svar på dette, var Du snil. Kunde I eller rettere Du i Løbet af 14 Dage efter tagen Bestemmelse være færdig, hvis jeg underretter Dig telegrafisk? Ja, ja, her sitter jeg og fantaserer og digter mig alt så dejligt. Såmeget er vist, kunde vi fire mødes ude nu, så var det om muligt endnu skjønnere end at mødes hjemme. Kunde vi mødes *her,* høre lidt Musik sammen og så mod Syd! Imorgen begynder altså et Rejseliv så koncentreret, at jeg ikke øjner Muligheden af Tid til Brevskrivning. Jeg får sende Stumper og Lapper nu og da. Gud signe Eder Alle Tre og Tak, Tak, Tak du Kjære for Alt! Din *Edv.*

Amsterdam 29de Dec. 1883.

Kjære, kjære Ven!

Nei, jeg må dog tale et Par Ord med Dig, før det gamle År slutter. Jeg kan ikke takke Dig for det, jeg kan bare sige Dig, at Du er min bedste Ven og at jeg vil holde af Dig på en anden Måde end af alle andre Mennesker sålænge dette Hjerte slår. Så ulykkelig som jeg var, da jeg drog ud og senere den første Del af Sommeren og så meget mindre ulykkelig jeg føler mig nu, — nej, det havde jeg ikke troet mulig! Lykkelig! Det er noget Andet. Hvorfor skulde jeg også være det? Ved min Kunst burde jeg være helt lykkelig, men er det ikke, fordi jeg ikke altid har gået bent frem og derfor ikke har nået det jeg var kaldet til at nå. Men — Mennesker! Gjengangere, Produkter er de, Nødvendighedens evige Love underkastet, hvor kan man så forlange hel åndelig Frihed! Men Stræben derefter, det er Livet! og Livets skjønneste Følelse! Skade, at man er blind og svag og ofte, ak! så ofte tager fejl af Midlerne og således skuffer sig selv. — — Og nu Farvel, Filosofi! Jeg åbner Armene for Dig, for det nye År, for Foråret,

Åndens og Naturens nye Forår, for Glæden, Freden, — jeg kunde favne hele Menneskeheden af Taknemlighed over den lysende Stjerne, der dog, trods Alt, og igjennem Tågen, stråler over min Tilværelse. — —.

Jeg skrev til Nina om det Praktiske, såvidt jeg kunde samle det. Nu, praktisk er Ingen af os, det måtte da være Marie for os alle Fire!

Lad mig endelig telegrafisk vide Dagen for Eders Afrejse. — Og så Lev vel til vi sees. Gud signe Eder alle tre! Din

Edv.

Jeg kan ikke tænke mig den Dag, jeg henter Eder på Banegården i Leipzig!

1884.

Roma, 15de Febr. 1884.

Kjære Frants!

Så drog vi altså hin Dag ned fra Stationen igjen, medens Nina og jeg måtte tilstå for hinanden, at Gråden sad os højt oppe i Halsen. Dette mærkede vistnok Aubert[1]) og Fanny Riis[2]), thi forat adsprede os blev der fundet på det Utrolige, indtil vi havnede i en Bod,

hvori et Dværgepar blev forevist. Så søgte vi Byens Larm og Færdsel, men Tomheden vilde ikke vige.

Idag er det første Regndag her, men hvilken Regn! Bergen kan ikke måle sig, alle Sluser er åbne, Capo le case er en gul Tiberflod, og i Gaderne vader man i Vand til over Galogerne. Jeg var for en Stund siden nede på den spanske Plads for at kjøbe nogle Aviser, men kom tilbage som en våd Hund. Gå til Lofthus[1]), så får Du se, hvad der står om Opførelsen af min Kvartet. Et af mine højeste Ønsker var, at Du havde været tilstede, thi Ingen vilde glædet sig som Du. De fire Italienere spillede fortræffeligt, og allerede midt i første Sats brød der et Bifald løs, så det ikke var muligt at høre mere hvad der blev spillet. Jeg må forklare mig lidt nærmere. Du ved, at jeg i mine større Værker har den Vane, Svaghed eller hvad jeg nu skal kalde det, til Fordel for den arkitektoniske Virkning og Temaernes Kontrast at afslutte i Hovedtonearten førend 2det Tema indtræder, istedetfor som de Fleste at bringe en Overgangsats, der umærkelig leder over i det. Det samme Forhold indtræder altså igjen efter 1ste Themaets

Tilbagevenden efter Gjennemførelsen. Men herved opstod nu den Ulempe, at det store Publikum, som ikke følger den store Sammenhæng, troede at Satsen var forbi! Det var et Øjeblik ikke Spøg for de Spillende, som naturligvis ikke engang kunde høre hinanden gjensidig. Situationen var latterlig, men Alt gik godt, og da Satsen var slut, brød der løs et Bifald, som absolut ikke vilde ophøre. Kan Du begribe Sligt? Italienerne ligeoverfor et sligt Stykke! Jeg troede ikke mine egne Øren, men det blev ved, indtil Ravnkilde[1]) hviskede: «Du må rejse Dig». I samme Øjeblik følte jeg også Nødvendigheden deraf, og tænk Dig! så havde det hele Publikum rejst sig op og vendt sig mod mig, og oppe på Tribunen klappede de Spillende selv med. Ens eget indre Sjæleliv, udtalt i Hardangernaturen — og spadserende den bene Vej ind i italienske Hjerter, — det er ufatteligt! Men så meget ved jeg, at jeg elsker Norge højere efter dette. Ikke så at forstå, at jeg vil *søge* det Norske i min Kunst, men jeg vil søge det *Store,* og det vokser og trives deroppe i de store Omgivelser. Jeg vilde gjerne leve i Bergen næste Vinter, thi jeg har den Tro, at jeg der vilde få

bedst Ro til mit Arbejde og at vi To måtte kunne mødes så ofte det skulde være. Nina og jeg vilde naturligvis ikke tage i Betænkning at drage opover til Eder en Vinteraften, bruge Silkedynerne om Natten og så være ved vore Sysler i Byen igjen næste Morgen. Ja, Gudskelov, jeg er ikke bleven gammel nok endnu til ikke at kunne fryde mig i Fremtiden! Vi er hver Dag sammen med Aubert og taler om meget og mangt. — Vi fantaserede forleden om at bo i Sorrent eller Capri i Sommer. Det klinger så skjønt, men tilfjelds med Dig, det klinger dog skjønnere, og at favne hele den norske Natur har aldrig været mig en skjønnere Drøm end just nu. Måtte I nu komme hjem og finde Alt vel! Jeg er igrunden så glad, fordi jeg ikke fik Dig overtalt til at blive. Nu har Du gjort Din Pligt, og den Bevidsthed er ikke dum.

Din bedste Ven
Edv. G.

Roma, 27de Febr. 1884.

Kjære Frants!

Jeg vilde have ventet med at skrive, til jeg havde hørt fra Dig — vi længes nu svært efter

Brev! — Men kan det ikke. Jeg må snakke lidt med Dig. Kunde Du blot blevet en Måned til! Du gjør Dig ingen Idé om i hvilken Grad Alting nu er dejligere, end da I var her. Temperaturen er en jevnere og varmere, Træerne mere grønne og blomstrende, Bjergene mere blå, Alting mere ætherisk og lyst og skjønt. Og således bliver det ved med at stige hver Dag, så jeg skjønner ikke, hvordan det skal blive muligt at komme bort herfra. Foreløbig har vi bestemt Midten af Marts til Neapelturen, men det kan godt være jeg venter længere. — — —

Nina og jeg kommer lige hjem fra en Visit hos den russiske Fyrstinde Fru H., som Du nok erindrer at have seet i Salla Dante; hun sagde, at hun ofte tænkte på Døden, ikke med Smerte, men som det Eneste, der var istand til at skille hende fra Rom, som hun i 20 År er kommet til at elske højere og højere. Ja, jeg begynder at forstå, at man kan ville leve og dø her. Og hvis jeg ikke vidste, hvad Storheden i den norske Natur og et Vennehjerte var, så tror jeg, jeg blev hvor jeg er med en Gang. Igår sluttede Karneval, og Rom er atter det noble drømmende Sted. — — — Du ser

jeg opvarter med Romerstemninger og Romervrøvl. Lad mig så til Gjengjæld *snart* få Næssestemninger og Næssevrøvl. Jeg er i højeste Grad modtagelig derfor. Og så Godnat. Afslutning senere.

Lørdag Efm. 1ste Marts.

Så kom da igår Eders kjære Breve. Ja, gid det var *mig,* som nu var på det Punkt, at mit Hus på Næsset var under Bygning. Der er mange Muligheder i denne Verden og især for en Kunstner, men hvorom Alting er: der er noget som skriger i mig efter dette: Et Hjem, et Hjem! Kun med dette kan jeg udrette Noget, og det er på høj Tid! Men det går mig som så mangen Gang i Kunsten: Jeg famler efter Formen. Et Hjem af den Slags, som er anlagt på at vare 1 År eller 2 og så oprives, er jeg kjed af. En Rejse kan visselig endnu have noget Tiltrækkende, men det omflakkende Liv som sådant betragtet ikke. Og et stabilt Hjem ude, jeg tror ikke jeg klarte det længe. Længselen vilde fortære mig — var det kanske det Bedste? Du ser Optimisten er ikke så sikker i mig, som Du tror. Sig mig, hvorfra har Du Din rolige Glæde over Tilværelsen!

Ungdomsbillede av Frants Beyer.

Ikke den opblussende, som jeg imellem giver det med! Jeg tror, førte jeg et Liv som Dit, vilde det være lettere. Men så godt jeg kjender Dig: Din Tilværelsesglæde ejer jeg ikke Evnen til at aflure Dig. Du, som har hjulpet mig så meget, gjør Din Gjerning hel og hjælp mig også hertil! En Bøn: Skriv ofte, om bare lidt. Din

Edv.

Roma, 16de Marts 1884.

Kjære Frants!

Hjerteligst Tak for det Sidste! Med alle Dine Forslag træffer Du mig lige i Hjerteroden — og det vidste Du nok i Forvejen, ellers havde Du ikke bragt dem frem. Der er mange af dem og Alle er de mig lige kjære. Altså: Når vi kommer hjem medio Mai, tager vi lige op i Silkedynerne og summer os der. Bravo! Forslaget antaget under stor Acclamation. Så til Hardanger. Ja, det blir nok det Bedste.

Så kommer endelig August med Fjeldturen! Ja, under det Forslag sætter jeg mit Navn og Segl. Gjør Du det Samme, så står det fast. Så bagefter atter Hardanger — og

så mødes vi tilvinter. Dejligt at I hjælper mig at tænke, jeg føler mig så glad og tryg derved. Og nu skal I høre om Gårsdagen. Jeg sendte igår Brevkort til Hagerups[1]), så jeg går ud fra, I ved Besked. Men Eder selv må jeg dog fortælle, hvor jeg savnede Eder og hvor jeg tror I havde glædet Eder med os i denne forunderlige, storstilede Situation. Tænk at sidde på Kapitol en solbeskinnet Eftermiddag og gjøre norsk Musik til et af alle Nationaliteter sammensat Publikums Begeistring! Som I af Programmet vil se, var det udelukkende Nina og jeg der medvirkede, jeg renoncerede af flere Grunde på Romerne, og vel var det, thi i sidste Øjeblik blev der berammet Orchesterprøve akkurat til den Time jeg havde min Koncert.

Her bliver nu vidunderligere for hver Dag, men så varmt, at man neppe kan bestå midt på Dag. Jeg begynder at længes efter den norske Natur mer end jeg kan være det bekjendt, og føler mer end nogensinde, at jeg ikke vilde være istand til at forlade den for Alvor. Du Lykkelige! som har kunnet sætte Kransen på Dit Hus! Ja, hvad gav jeg ikke for en sådan Krans! 10 000 Laurbærkranse!

Forleden havde jeg den Glæde at være sammen med Holger Drachmann, en elskværdig, umiddelbar Natur, vel selvtillidsfuld, men barnlig og sand. Vi blev på en Aften gode Venner. Han rejste desværre Dagen efter tilbage til Nizza, hvor han er bosat. Han sagde, som sandt er, at hvad der manglede i Norden, var et Centrum. Men skal det komme, må det fødes ud af sådanne Tilstande som dem, der nu råder i Norge. Den frie Intelligents må slutte sig sammen. Åndens Mænd skal hverken tjene Bønder eller Reaktionære, men de gode Ideer. Og de gode Ideers Mænd findes heldigvis både inden Venstre og Højre.

Den 19de Marts.

Sålænge blev da Brevet liggende — desværre. Igårkveld var vi i Selskab hos Ross[1]) sammen med Ibsen. Nina sang en Mængde, bl. A. næsten alle mine Sange til Ibsens Digte, og tænk Dig, efter lille Håkon og især efter *Jeg kaldte Dig mit Lykkebud* og *Svanen* (!) smeltede Isskorpen, og han kom med Tårer i Øjnene hen til Klaveret, hvor vi var, trykkede vore Hænder uden omtrent at *kunne* sige Noget. Han mumlede Noget om, at dette var For-

ståelse, og jeg behøver ikke at sige Dig, at Nina ved denne Lejlighed ikke sang mindre forstået end hun altid gjør. Og hermed får Brevet gå.

Din *Edv.*

Roma, Onsdag 26de Marts 1884.

Kjære Frants!

Jeg ved ikke hvordan det går til, at jeg i disse Dage påny begynder at savne Eder i Artisti om Morgenen, som var det de første Dage efter Eders Afrejse. Jeg vil heller ikke filosofere videre derover, men blot, som de tyske Kritikere siger, konstatere Faktum. Jeg har intet Nyt at fortælle Dig, uden at jeg er meget uklar over den nærmeste Fremtid, noget der hos mig forresten desværre er en gammel Historie. Vi skulde jo drage til Napoli 1ste April, men det kan vel være, at jeg forsøger at få mit Logi 8 Dage til, af flere Grunde. Først synes jeg ikke ret at være færdig her, og så kommer Sgambatis Koncert i Begyndelsen af April. Apropos om Sgambati[1]). Han har skrevet en meget nobel og finfølt Karakteristik af Undertegnede med Hustru, som jeg

sender Dig samtidig med dette. Jeg blev meget glad over Sgambatis Artikel, og dobbelt fordi jeg har lært at beundre ham som en af Nutidens første Musikere. Jeg har just studeret igjennem Partituren til hans Symfoni, som er et storslået og åndfuldt Værk, både fra Gemyttets og Forstandens Side. Jeg kan, så arrogant det klinger, ikke lade være at tænke på Correggios Ord: Også jeg er Maler! Thi jeg har fået en Lyst som aldrig før til at tage fat på et større Orkesterværk. Men der er desværre ingen Tanke om Ro til dette under Rejselivet. Og det får vist ikke Ende for det Første nu, da jeg intet Hjem har. Jeg ser nu, at Wagners «Parsifal» opføres i Bayruth sidst i Juli, og har for Alvor tænkt at blive så længe, at vi kunde tage dette på Hjemveien. Jeg vilde så gjerne, at Nina skulde få tage dette store Indtryk med sig. Så kom vi kanske hjem lige til vor Fjeldtur. Ja, Du har Ret i Dit sidste kjære Brev: Natur og Arbejde! Det er Medicinen. Ved Hjælp af denne Medicin håber jeg det skal lykkes mig at få Fartøjet repareret, da det nu er bjerget og indbragt til Ålesund[1]). Ja, Roma er for mig, hvad Ålesund er for Jagt «Familien», et foreløbig

Opholdssted til Reparation indtil videre. Og alt derom — —.

Eders *Edv.*

Lykkelige Mennesker med Huset! Skriv alt derom, — —.

Sorrent 16de April 1884.

Kjære Frants!

Så blev det dog Alvor engang med Afrejsen. Vi drog fra Rom 2den Påskedags Morgen i Selskab med Aubert og Hustru samt Søster Elisabeth[1]), kom til Neapel om Middagen, drog efter 1/4 Times Ophold til Castellamare, hvor vi tilbragte en dejlig Dag ved Havet og tog igår Form. den vidunderlige Kjøretur hid. Her sidder vi mellem Tusinder og atter Tusinder af Appelsiner og Citroner, desværre altfor vel fortøjet, thi de Havtåger, der igåraftes på en uheldsvanger hjemlig Måde lagde sig over Fjeldene, spåede sandt. Idag høljer det i Strømme og stormer dertil, så Appelsinerne i største Fortvivlelse svajer hid og did. Vi har i den Anledning Alle taget Pennen fat, og forsåvidt er jo Alting godt og vel. Vi opfatter Vejret indtil videre som en Men-

tor. Men imorgen Formiddag vilde vi afsted til Capri, og derhen behøves Godvejr. — Jeg har i denne Tid havt Planer for det Tilfælde, at jeg blev liggende fast etsteds uden Klaver. Planerne går i Retning af at begynde på at nedskrive 1) Mine Minder om Nordråk og 2) Begyndelsen til min Autobiografi. Begge Dele vilde jeg visselig have godt af og er efter min Mening tiltrækkende Opgaver. Men det er underligt med sådanne Planer; man må ligesom gå omkring med dem i Hjernekassen en Stund, førend man tager fat på Pen og Blæk [1]). Stoffet er så uendelig rigt, at det gjerne vil kvæle Formen. Om jeg duer til dette, er et stort Spørgsmål, men jeg har Følelsen af en Pligt, iallefald for Nordråks Vedkommende. Ja, mine Ærgjerrigheder i den senere Tid er af en underlig Natur. At skrive Biografi over en Ven, at eje en Hytte på Landet, at få Fred og Ro. Jeg er vis på, at det Første, jeg kommer at sige mig selv, når jeg ser Hjemmet igjen er: Hvor Du er bleven gammel! For mig gives der kun to Måder at kurere denne Sygelighed på, den første: «tilfjelds», den anden: «Befrielse gjennem Arbejde». Hvert Værk jeg fra nu af skriver, skal gjøre mig et

År yngre i Ånden og så skal Du se, hvor prægtigt vi skal få det sammen. Jeg har aldrig som dennegang følt Rigtigheden af det gamle Visdomsord om Plantens Afhængighed af Jordbunden. Ialtfald for visse Planters Vedkommende. Og jeg hører, som Du ved, til disse visse Planter. Jeg kommer at «sluge» Fjeldnaturen vor isommer. Jeg forsikrer Dig, jeg glæder mig til at se Dit Hus, som var det mit eget. Inat drømte jeg om, at jeg vilde kjøbe Landås[1]). Jeg gik altså i den Anledning derop og blev sørgelig skuffet ved at finde Huset totalt ombygget. Jeg tror dog, at fik jeg eje det, vilde «ingen Fløi blive for liden», som Ibsen siger, thi jeg elsker det med Barndomsmindernes hele Magt. Men desværre, det er for højt sigtet. Jeg får nøje mig med at længes og får endda være glad ved «at få Lov til at længes». Hvormange er der, som ikke kan det!

Hvor forunderligt! Her sidder jeg med Tankerne oppe i Landåslierne og befinder mig i et gammelt Kloster, omgivet af Laurbær og Oranger. Ind gjennem det åbne Balkonvindu kommer Klokkeklangen og blander sig med Middelhavets fjerne Torden. Det er en

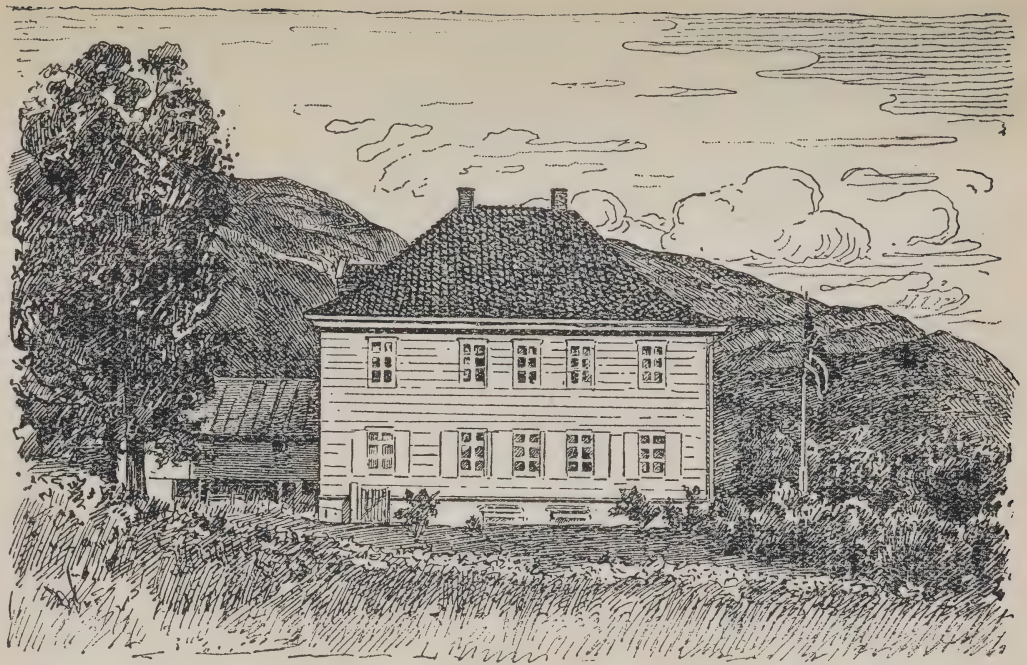

Landaas ved Bergen. Edvard Griegs Barndomshjem.

af de mange Fordele ved at være Nordbo, at ingen Anden således som han kan føle det Eventyrlige, Fantastiske, der ligger i Kontrasten.

Nina vilde have 4 Linier også, derfor Farvel! for idag tilføjer jeg bare det Ønske, at Næsset må blive halvt så skjønt, som det bygger sig op i min Fantasi.

Din *Edv.*

Rom, 30te April 1884.

Kjære Frants!

Her sidder vi da igjen, lykkelig hjemkommen fra vor Napolifærd igåraftes. Det var en skjøn Tur, tiltrods for det uheldige Vejr. Sagen var, at vi Alle var friske og i en uafladelig Virksomhed, og da er det igrunden ingen Sag at føle sig vel. Mine sidste Linjer til Dig sendte jeg fra Cocumella i Sorrent, om jeg ikke fejler, samtidig med den lille Kasse, som jeg håber Du har taget Dig vel af. Siden den Dag har der ikke været et Øjeblik, hvor det var muligt at skrive. Kjøreture, Kjøreture, og atter Kjøreture, det var Løsenet. Fra Sorrent drog vi til Salerno, hvorfra vi tog den berømte Kjøretur til Amalfi. Pæstum måtte

opgives på Grund af Styggevejr, og så drog vi da direkte til Neapel, hvor vi blev i 5 Dage. Deraf gik den ene til Pompeji i høljende Regnvejr, men lige mærkværdigt var det alligevel. Vi vandrede 6 Timer i et Kjør fra Hus til Hus, men da kan Du tro, vi var ødelagt. Vesuv var helt umulig, tågebelagt og usynlig omtrent den hele Tid. Det vidunderlige Camaldoli besøgte vi en Eftermiddag, da Vejret så lidt bedre ud, men om Forladelse, mens vi kjørte, kom der drivende ind Havtåger i Læssevis, så at vi, da vi var på Toppen, Intet kunde se. Jo, vi har været heldig, — og dog har vi havt godt Humør den hele Tid. I det enestående Museum, hvor alt Indboet fra Pompeji er, tilbragte vi 2 hele Formiddage og kunde ikke blive træt af at beundre og forundres. Tænk, der er Flasker med Olje, der endnu er halvt flydende! Der var Ideer at stjæle for en, der skulde bygge på Næsset! Eller hvorsomhelst i Verden, bare man var så lykkelig at skulle bygge. Idag har vi her Pælevejr, Italien er overhovedet ikke Italien mere. Måske har I nu Godvejret i Norden. — Jeg kommer just hjem i Hotellet fra Lenbach, der imorgen skal begynde at male Nina. Det er

overmåde elskværdigt, at han vil lade os få det Billede, han maler, og det skal nok blive en Pryd for det Hjem, som jeg altid drømmer om. Vi har bestemt Opholdet her til 8 Dage i det Håb at Lenbach klarer det på den Tid, hvad han selv siger, han gjør. Det er nemlig intet Billede, kun en Hovedskitse, han vil tage. Jeg må ikke glemme at berette, at jeg i Neapel havde den største Glæde af at høre Italieneren *Boitos*[1]) Opera «*Mefisto*». Det er et genialt Værk, nyt, dristigt og åndfuldt i mange Stykker. Med Folk som Boito og Sgambati ser det ikke dårligt ud med det unge Italiens musikalske Fremtid. Gud ved, hvordan det ser ud med det unge Norges! Når Kunst og Kunstnere flyr Hjemmet, er dette intet godt Tegn. Kunstnerne føler instinktmæssig at politisk Had og Smålighed gjør Hjemmet endnu mere goldt og ufrugtbart for dem at leve i. — — Her blev jeg afbrudt og vil afslutte for at kunne få dette afsted straks. Jeg har fulgt Dig i Tankerne hver Dag på Næsset i denne Tid og misunder Dig Alt — selv Kavet, som følger med. Nu er vel Sneen væk igjen, og så begynder vel en dejlig Tid for Eder, som jeg håber til Pintse at kunne blive Vidne til. Dette blir en

Fødselsdagshilsen mærker jeg. Måtte den træffe Dig med Dit lyse Syn og lade Dig med gammelt Venskab tænke på Din trofaste

Edv.

Pallanza ved Lago Maggiore d. 17de Maj 1884.

Kjære Frants!

Hvor forunderligt! 17de Maj i disse Omgivelser! Jeg sidder i det storslåede Hotel ved Sjøens Bred, over mig den blå Himmel, som hvælver sig over den spejlblanke Flade, i det Fjerne St. Gothards snedækte Tinder, som minder mig om det jeg elsker højest. Sammen med Auberts og Søster Elisabeth har vi i Formiddag besøgt Isola Madre og Isola Bella, hvor Skålen for Dagen foreløbig blev drukket i Vino di Lago Maggiore. Desuden fejrede jeg Dagen ved tidlig at springe ud af Dynerne og ned i Haven, hvor jeg på Purke-italiensk forklarede Gartneren, hvorfor jeg gjerne vilde have nogle røde, blå og hvide Blomster. Kl. 6 afsluttes Festen ved en splendid Table d'hote. Siden jeg sendte Dig mine sidste Linier, synes jeg at have oplevet så meget. Såmange nye og uforglemmelige Indtryk har jeg modtaget og har, hvad der hos

mig er sjeldent i den senere Tid, ret kunnet hengive mig til dem, fordi jeg har været friskere.

Rom forlod jeg syg og trist, Florenz ligeså, Milano tildels også. Men neppe kom jeg ombord på Dampen ved Comosøen, førend der foregik noget i mig, som jeg forgjæves vilde forsøge på at beskrive. Lidt efter lidt indfandt sig lidt af den Kraft og Spænstighed i Legeme og Ånd, som mindede mig om svundne Dage og gav mig Håb om nyt Liv. Dette har vedvaret til idag, og jeg kan ikke finde anden Grund til mit Velvære end Fjeldluften og Fjeldnaturen med den friske, svale Sjø. Bellaggio, hvorfra jeg igår sendte Dig Telegrammet, er enestående skjønt. Det minder fjernt om Sørfjorden, men — har det forud, at Vegetationen er uendelig rigere. Dog, hvad vil det sige! Sørfjorden har så meget mere forud igjen ved sin Storslåethed og sine af Kultur og Luksus ubesmittede Omgivelser, at der ikke kan være Tvil om, hvem der fortjener Palmen.

Den første Kvæld og især næste Morgen, da jeg vågnede, var jeg rørt til Tårer over at se Sjøen og Fjeldene, de så længe, længe savnede. Din *Edv.*

Edv. Griegs Arbeidshytte paa Lofthus i Hardanger hvor han skrev strykekvartetten, «Den Bergtekne» o. a.

Lofthus, 20de Juli 1884.

Kjære Frants!

Hvor ønskede jeg Du havde været her i denne Tid! Ikke fordi Du kan få det bedre end Du har det, men fordi Kunstnernaturen i Dig vilde have glædet sig som et Barn over Samværet med de to Kunstnere, som igår forlod os efter 8 Dages Besøg. Både Röntgen[1]) og Messchaert[2]) er Perler, fordi de ikke er enten — eller, men både — og. Jeg mener: Både Kunstnere og Mennesker. Röntgen har i meget og mangt en utrolig Lighed med Dig. Han glæder sig over Alting, kjender ikke Begrebet slet Humør, er en begejstret Naturtilbeder og en utrættelig Bjergvandrer. Han er en lykkelig Natur, der kan hvad han vil, og vil hvad han kan. Dygtig, begavet, sund og sand i enhver Henseende. Han blev også Alles Yndling herinde. Men den Anden ikke mindre. Du skulde hørt ham og Nina synge omkaps. Vi holdt Koncerter på min Hybel oppe hos Arne Lofthus næsten hver eneste Formiddag, 3—4 Timer hvergang. Imellem Afdelingerne gik Hardangerøllet rundt til stor Jubel for vore Gjæster. Tischendorf[3]) var stum Tilhører,

men var dog på sit Vis ikke mindre glad end vi Andre.

Vi skiltes med Håbet om Gjensyn, og jeg tror ikke det bliver længe før Du samles med dem. — Vi gjorde storartede Planer for Fremtiden — Brahms[1]), Herzogenberg[2]) og Röntgen med Kone! Det var ikke dårligt at få dem på Knausen[3]).

— — — Din *Edv.*

Lofthus, 9de Okt. 1884.

Kjære Venner!

Når I har det så godt, så er det jo desværre min Pligt at stagge mig til vi sees og afholde mig fra fornyede Angreb på Eders gode Ro. Men hvad jeg også vil afholde mig fra, det er at beskrive, hvordan her har været og fremdeles er i denne Tid, thi det er umuligt, selv for en bedre Pen end min. Hvad jeg derimod kan fortælle er, at jeg kjeder mig ved at skrive Mandskor til Holbergsfesten. Men laver jeg dårlig Musik, så fisker jeg til Gjengjæld god Fisk. Igår fik jeg 70 Stykker. Silden går i Fjorden, så Gutterne tager den i Huerne og vi Andre med Øsekar; det er forunderligt således at få Rigdommen ind i Fan-

get på sig. Men sådan ræsonnerer ikke Bonden; han er ligehændt og lader den gå. Et løjerligt Folkefærd. Vanskelig at blive klog på, og de gode Sider ikke mindre vanskelig at finde frem. Men at de er der, det er jeg sikker på, thi det føler jeg på mig, og det er just det noble ved Sagen, og det, der giver den både Værd og Fremtid. —

Hvadtid vi kommer, ved jeg ikke netop, men det bliver med det Første om ikke før. Og så holder vi Fest — vi fire — i Kjælderen på Troldhaugen! Eders

Edv.

1885.

Kristiania, 25de Okt. 1885.

Kjære Frants!

Det er Søndag Morgen. Jeg er fuldstændig afslappet, åndelig af Overvurdering, legemlig af Natterangel (jeg kom hjem Kl. 3 inat), men ligemeget, Vennetankerne kan ikke styres. Jeg ved, at Dine har været hos mig i disse Dage. Og hvor har jeg ikke ønsket Dig hid! Hvor Du vilde glædet Dig igåraftes både som Ven og som Kunstnersjæl. De to første

Troldhaugen 1885.

Koncerter ved Du rimeligvis Besked om, så dem vil jeg ikke opholde mig ved. Både Nina og jeg havde megen Glæde af dem. Men igåraftes i Musikforeningen var det Undertegnede alene, der var på Tapetet. Efter Leonoreouverturen og Max Bruchs Violinconsert (talentfuldt spillet af den unge Lange[1]) trådte jeg da frem og dirigerede Holbergsuiten, der virkelig på mange Steder klang fortræffeligt. Men vi havde også henimod 50 Strygere, deriblandt 7 Violonceller og 5 Basser. Der var stor Jubel efter hver Sats og tilslut flere Fremkaldelser. Så kom Peer Gynt Stykkerne, og Begejstringen steg. Så kom den «Bergtekne», som klang meget bedre, end jeg nogensinde har hørt den før. Ensemblet var så helstøbt, dejlige Pianoer og ditto Stigninger. Jutulhistorien var af en så gnistrende dæmonisk Virkning, at jeg selv blev helt betaget. Fremkaldelser og Jubel, skjøndt med Måde, thi dette er heldigvis ikke til at nå for Hvermand. Det er en herlig Tanke, her at kunne sige med Bjørnson: Gud skal vide, at den er skrevet med Andagt! Det er ligesom jeg i dette Stykke har gjort en af de få gode Gjerninger i mit Liv. Og så kom Landkjending med 100

Mand Kor og med en Virkning, som bragte Stemningen på Højden. Hurraer, Leve og almen Jubel. Men det var virkelig også en Præstation. Efter Koncerten — og Storvadsken — var jeg indbudt til Kunstnerforeningen, (desværre uden Nina, hvad der gjorde et Skår i min Glæde). Efter en forsvarlig Aftensmad blev jeg indført i Salen under bedøvende Håndklap, og hvad tror Du der mødte mit Øje: Væggene var behængt med Kjæmpeillustrationer til «den Bergtekne». Du vilde have leet Dig en Sygdom på Halsen, om Du havde seet det. Det var Malerne Munthe[1]) og Bloch[2]), der var Mesterne. Over Billederne tronede hele Sangstemmen med enorme Kjæmpenoder, så kom Billederne og derunder en Forsamling af alle de Dyr, som havde *Makemann.* Disse Ægtepar var til at le sig ihjel over. Og så Undertegnede på Knæ foran Jutuldatteren, medens Jutulen (Billedhugger Bergslien[3]) *etter meg ran!* På et Billede ser man et herligt Måneskinslandskab med en Sø, hvori Fiskeparrene svømmer glade omkring og Ekorn up i Træ gjør sig det hyggeligt, medens jeg ligger på Knæ og vrider mig i Ensomhedens Kvaler. Endelig er der et som viser mig (udmærket

Portrætlighed tiltrods for Parodien) farende vilt i Veuskogin mellem Uhyrer af Elvesteiner, medens man i det Fjerne ser Jutuldatteren fare afsted for at indhente mig. Jeg er bleven lovet Fotografier, som jeg skal sende Dig. Så kom Skåler og Taler og Laurbærkrands, så måtte jeg Kl. 1 til Klaveret og spilte Folkedanse, og så sang Lammers[1]) «Gamle Mor», «Det Første», «Ved Rondarne» og «Guten» fortrinligt. O ve! Det er mit sidste Ark Papir. Derfor Stop. Men det slog dog til for Referatet, som jeg gjerne vilde Du skulde have ferskt. Vi bliver her vist en Uge til, nødig mere, thi nu bliver det bare Sus og Dus. Ja, det er sandt, «Bergliot», som jeg havde øvet med Fru Gundersen[2]), der gjør sine Sager aldeles storslået, måtte jeg stryge af Mangel på Prøvetid med Orchestret. Og så de kjærligste Hilsener til Eder Begge. Her i det Fjerne føler jeg dybest hvad I er.

Din *Edv.*

Kjøbenhavn, 11te Dec. 1885.

Kjære Frants!

Det kunde vel være påtide, Du nu fik høre lidt om os. Det vanskelige ligger i at finde

Tiden til at sætte Pennen på Papiret. Hver Time, ja hvert Øjeblik på Dagen er optaget. Om Koncerterne tror jeg nu Du er underrettet. Efter Koncerterne har vi det hyggeligt, kan Du tro. Da samles vi i Wiener-Caféen i Hotellet, hvor vi bor, med Musikere, Malere, Digtere og andre Venner og holder Taler og jubilerer til ofte altfor langt udover Natten. Så kommer den sure Svie Dagen derpå. Igåraftes skulde Du været med. Jeg dirigerede i Musikforeningen «den Bjergtagne» — ikke «*den Bergtekne*»! — som klang så fortræffeligt, at den blev givet da Capo. Simonsen[1]) var aldeles storslået i enkelte Ting f. Ex.: *Alle så har de en Hjertenskjær, men jeg ejer Ingen, jeg!* Du skulde hørt den dramatiske Kraft og subjektive Betagethed! Det var ægte! Det var overhovedet en herlig Koncert. Hornemann dirigerede en talentfuld Ouverture, som han kalder «Helteliv», en Fru Stern fra Dresden spillede Schumanns Koncert, og tilslut dirigerede Gade Mendelsohns A-Dur Symfoni, som gik aldeles som smurt. Det var så morsomt, da jeg havde dirigeret, at sætte mig op i Logen og nyde det Øvrige imellem Svendsen[2]) og Kielland[3]). Du kan tro vi repræsenterede

Norge grundigt og nød hinanden gjensidig. Kielland er en prægtig Kar, jeg vilde bestemt komme at holde af ham. Svendsen er Elskværdigheden selv mod os. Vi spiser ofte Middag sammen i Hotellet. Julaften skal vi være hos August Winding[1]) sammen med Professor Hartmann[2]), og vi vil tænke på Eder I Kjære, og drikke Eders Skål.

Din

Edv.

Kjøbenhavn, 22de Dec. 1885.

Kjære Frants!

Det bliver vel de sidste Linjer i det gamle År! Tak for det! og Skål for det nye og for alt det Venskab, al den Forståelse, Overbærenhed, Hjertelag og alt det andet Gode, som det skal bære over til os fra det svundne År. I Eftermiddag har jeg havt første Prøve med Sangkræfterne på «Peer Gynt». Da jeg kom op Trapperne i Dagmartheatret, hørte jeg Sæterjenterne gale i vilden Sky, naturligvis i rivende galt Tempo, akkurat engang for langsomt, så jeg er vel glad ved, at jeg er tilstede. Men Stemmerne er gode, og Jenterne lader til at have Liv i sig, så jeg giver mig ikke på den

Scene, som nu er meget bedre instrumenteret end før. Så prøvede jeg Solveigs Sange med Fru N. N., men da Solveig er kommen i Skade for at skulle have en Liden, så lider Illusionen betydelig Skade. Forresten tager hun ganske fint fat og viser musikalsk Temperament. Så kom Tyven og Hæleren, som gjorde sine Sager så vanvittigt, at jeg bad dem tie stille og høre på mig. I første Akt skal foran Brylluppet spilles «Brudefølget drager forbi», instrumenteret af v. d. Stucken[1]), og i anden Akt ved et større Balletdivertissement i Dovregubbens Kongshal de firhændige norske Danse, som også er bleven instrumenteret. Det bliver en ordentlig Mængde Musik. Nu er det snart Midnat, så jeg vil slutte. Nina beder hilse. Jeg for min Part siger som Du skrev engang: Du er ikke en Ven, men Du er *Vennen* og hermed: Modtag Vennens Håndtryk og Tak for alt Godt. Din *Edv.*

1886.

Kjøbenhavn, 5te Januar 1886.

Kjære Frants!

Kl. er 11 Aften, og jeg er så træt, så træt. Men nogle Linjer vil jeg dog ikke nægte mig

den Glæde at sende Dig, om de end ikke bliver åndrige. Men, såsandt Venskab indeholder noget af Ånd, så bliver der ingen Mangel på Åndrighed i mine Breve. Så skriver vi altså virkelig 1886! Måtte det bringe os To Noget af det, som vi så højt elsker og som binder os så stærkt sammen. Der går ikke en Dag, hvor jeg ikke siger i mit Inderste: Hil Dig Norges Bringe![1]) Og da er Du med i Tanken! Men så tænker jeg også ligeså tidt: Hil Dig Frants! og da er Norges Bringe med! Thi i min Bevidsthed er I To nu engang uadskillelige!

Du kan tro, jeg kaver om Dagen. Det går løs med Peer Gynt, som jeg helt ominstrumenterer for mange Stykkers Vedkommende. Men nu er jeg ifærd med det Sidste, heldigvis, thi det er på højeste Tid. I Kaféen bombarderes jeg af Nodeskrivere og Musikdirektører, som river fra mig Blad for Blad, eftersom jeg er færdig dermed. Således prøver vi lidt ad Gangen. To Stykker havde jeg megen Glæde af ved første Prøve. Det var Indledningen til 2den Akt og Scenen med Jenterne. Denne sidste vilde Du ikke kjende igjen. Dengang jeg konciperede det, følte jeg noget, men nu *ved* jeg noget, det er Forskjellen. Der er kommen

Liv, Farve og Djævelskab i det, hvad der faktisk ikke var før, så mangelfuld var Instrumentationen.

Der gjøres kolossale Forberedelser til Opførelsen, som vistnok bliver noget helt Andet end i Kristiania, hvad Udstyret og Musiken angår. — — —

Nu trækker Nina sit Ur op, hvilket med andre Ord vil sige: Godnat og kjærlig Hilsen til Eder Begge! Din

Edv.

Kjøbenhavn d. 21de Januar 1886.

Kjære Frants!

Det er igrunden en Skam, at jeg just skal skrive til Dig idag, thi jeg er så rent ussel, at det blir et trist Brev Du får. Men da Nina skriver i Anledning af Maries Fødselsdag, vilde jeg så gjerne få sende også mine bedste Ønsker. Så var det Dit sidste Brev, der skjøndt det på sine Steder var alvorligt nok, dog gjorde mig så usigelig godt, at det gjorde både Jern og Chinin tilskamme. Men desværre, Virkningen var ikke langvarig. I de sidste Dage tror jeg nok, at jeg ryster lidt i min Grundvold. Permanent kolde Hænder og Fød-

der og en blytung Følelse som af Lamhed i Arme og Ben truer med at gjøre min Musikertilværelse umulig. Al legemlig og åndelig Energi går i Vadsken. Idag drog jeg endelig afsted til Læge. Han sluttede sig til tidligere Lægers Udtalelser om, at det er Blodmangel, som er Grunden, men også Nervesvækkelse. Jeg skulde bo på Landet (!) og bade meget. Gud give det var Forår, så skulde jeg nok vende Næsen hjem. Jeg begriber ikke, at det Menneske, der nu sidder her og skriver, er det samme, der travede med Dig i Jotunheimen i Sommer! Dog, jeg vil ikke komme ind på dette Æmne igjen, men heller fortælle Dig lidt om Opførelsen af Peer Gynt. Det var vel med rare Følelser, jeg tog Plads i Parkettet hin Aften. Klausen[1]) var den samme som i Kristiania for 10 År siden, lidt mindre spræk kanske, men det forekom mig, som om han lidt bedre klarede de sidste Akter. Den finske Frøken A. som Åse var rent forfejlet i de to første Akter, men i Dødsscenen på sit Vis fortræffelig. Birollerne var absolut bedre end i Kristiania, Cetti[2]) en aldeles fuldendt Dovregubbe, en Fru Krum[3]) en ligeså fuldendt Anitra, Solveig var i Oda Nielsens[4]) Hænder en smuk og poetisk

Skikkelse, om end ikke den Solveig, vi tænker os. Og så sang hun så vakkert og naturligt.

Du vilde havt Din Moro af mig på Prøverne. Jeg følte mig så vel ved at kunne få mine Intentioner frem, at jeg tog fat både her og der. Det var især i Scenen med Jenterne, at jeg var bestemt på ikke at give tabt. Men så blev det virkelig også en Præstation. Jeg stod i Kulissen med Bogen opslået, så jeg kunde kontrollere, og stoppede dem hvert Øjeblik med Udråb som f. Ex.: «Der står, De skal kysse ham — vær så artig, gener Dem ikke!» Og da de først var gået over Rubikon, blev de rent vild og galen og Alting som det skulde være. På Generalprøven blev der stor Jubel efter denne Scene, men ved Opførelsen rørte der sig ikke en Hånd. Situationen har åbenbart blot forbauset. Men som Helhed gjorde Musiken megen Lykke, det tør jeg sige, og Udførelsen var ganske bra.

Igåraftes var vi hos Drachmanns og tilbragte en ægte, hyggelig Aften. Der var Ingen uden Lange-Müller[1]), Komponisten af Alhambra-Suiten. Drachmann læste op en ny Fortælling, «Ofelia», som skal stå i det nye Tidsskrift «Norden», og som var aldeles for-

træffelig. Det er herlige Hjertemennesker, som jeg er så glad jeg har lært at kjende. De kommer nok til Troldhaugen engang, så Du kan glæde Dig itide.

Slipper jeg med helskindet Liv og Lemmer ud af den Uge som kommer med sine Filharmoniprøver, så opfører jeg forat tale med Nina, en Indianerdans, som Du skal føle Virkningen af lige op på Næsset.

Men som jeg føler mig nu, synes jeg at måtte ligge under. Tilgiv det trætte, tunge Brev. — Når bedre Stemninger oprinder, skal Du få dem. Din *Edv.*

Et Hurra for Dagen, så alle Birketrær på Næsset ryster!

Kjøbenhavn d. 8de Febr. 1886.

Kjære Frants!

Lige siden den filharmoniske Koncert har jeg hver Dag i Tankerne skrevet til Dig, og når det ikke er bleven til mere, så er det udelukkende Helbreden, der bærer Skylden. Jeg har nemlig måttet hellige så megen Tid af Dagen til at pleje Skrotten, at alt Tankearbejde har måttet hvile. Jeg har spadseret

og spadseret, spist Skinke og Æg og Æg og Skinke og overhovedet gjort alt hvad gjøres skulde. Resultatet er ikke prima, men dog igår og idag såpas, at jeg foreløbig vil sige til Undertegnede: Stans Din Klage! og det er jo altid Noget. Ja, Sommeren, Sommeren! Aldrig har jeg glædet mig til den som nu! Jeg tænker på Vinje, jeg tænker på Dig og siger til mig selv: Gud være lovet, at der findes det, der forsoner med Tilværelsen. Det er Længselen efter at gå op i Naturen! Alt er den samme Længsel, den samme Higen, der danner Grundtonen i alle Toner — for den, der forstår at lytte til! Læs Mottoet til Schumanns Fantasi (i C. Dur) [1]). Det er den samme Tanke. Ja, Naturen i Tonerne og Tonerne i Naturen! Stakkars dem, der ikke drages og lokkes af deres dybe Mystik. Jeg synes Livet måtte være som lukket for dem. Og så ved jeg, at Naturen for os To gjennem Samfølelsen er bleven dobbelt skjøn! Ikke sandt! Alene kan Naturen ikke nydes over et vist Mål uden at Melankolien banker på, men i Samfølelsen med en Ven er den uendelig, uden Grændse. Ene med Naturen føler ialtfald jeg undertiden noget så betagende, at jeg ligesom hvirv-

les bort i den, men dette er måske blot individuelt. Og nu nogle Ord om den fine filharmoniske Koncert. Ja, fin, det er Ordet, thi Svendsen mødte med Ordensbånd, og Dronningen var på Generalprøven og hele den Kgl. Familie på Koncerten. Alt gik godt og gjorde glubende Lykke. Du kan tro Åses Død klang for det enorme Strygeorkester. Og så var det ikke usselt at sidde der og spille med Svendsen som Dirigent. Jeg har en Følelse af, at Svendsen havner i Kristiania igjen, thi did længes han, og did vil han gjerne have mig også. Vi omgåes daglig, og skjøndt jeg aldrig lærer ham helt at kjende, må jeg sige at han er elskværdigere mod mig end nogensinde. Ofte giver han sig næsten helt naturligt hen, men så støder man med et mod en Mur. Måske ser Du ham på Troldhaugen til Sommeren. Skjøndt jeg for Alting helst drager med Dig alene i Jotunheimen, vil jeg dog for visse Mulighеders Skyld på Forhånd spørge Dig: Vil Du have ham med? Jeg må vide Besked om dette. Begge Dele ere gode, hedder det, men jeg skynder mig at tilføje: såre forskjellige. Og så Levvel Du kjære Frants!

Din *Edv.*

Kjøbenhavn, 6te Marts 1886.

Kjære Frants!

Igår højtideligholdt Musikforeningen her sit 50 årige Jubileum ved en Koncert, bestående af en ny Kantate af Hartmann til Tekst af Richardt, «Tonernes Verden», Leonoraouverturen og Gades[1]) «Korsfarerne». Alt naturligvis dirigeret af Gade. Hartmanns Kantate var fuld af geniale og vakre Ting. Han sad oppe i sin Loge, og Du skulde set det hele Publikum, Kongen og Dronningen og Alt, hvad der havde Ben at stå på, rejse sig op og juble til den gamle, hvide Mester, som stod der, beskeden og ærværdig, hilsende til højre og til venstre. Det var vakkert, og der likte jeg Publikum, fordi det havde Hjertet på rette Sted. Men efter Koncertens Slutning, da jeg ventede en Generalovation for Gade, der i en Menneskealder har sat sin bedste Kraft ind på Musikforeningen, da jeg ventede Blomster, Jubel og Fanfarer, da kom omtrent Intet, Intet uden en lunken Koncertklap. Det var aldrig skeet i Norge, sagde jeg til Svendsen, da vi gik ud, og han var enig. Og så Farvel for idag. Når jeg nu kommer hjem fra

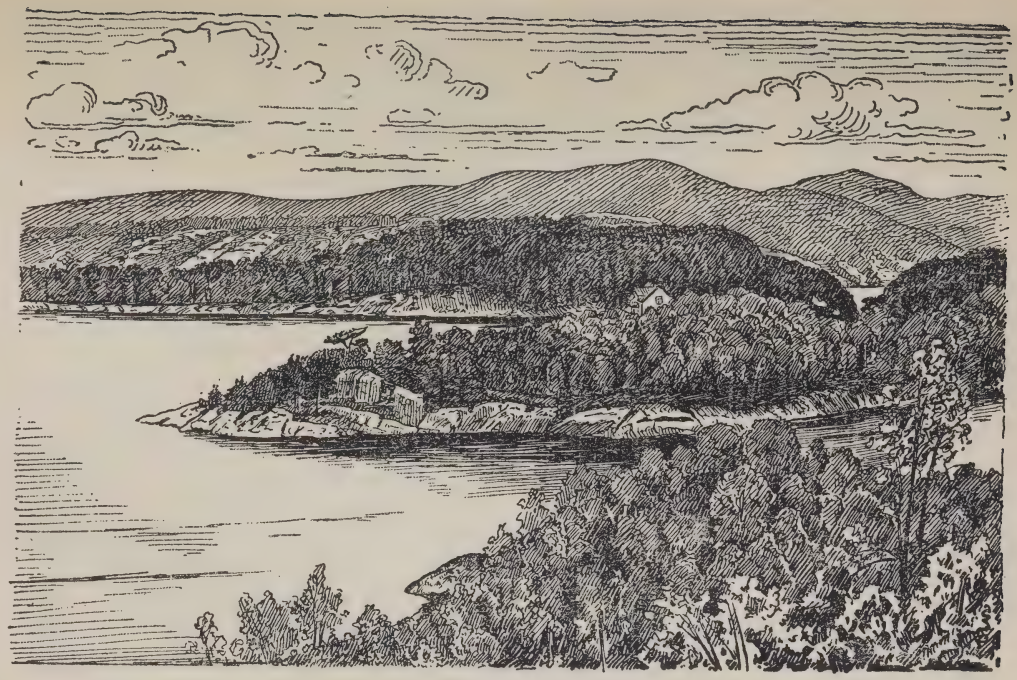

Utsigt fra Troldhaugen til Næsset og Marmorøen mot Løvstakken.

Jylland, så kommer der Forår i Luften og i Hjertet, og så skriver jeg et Brev fuldt deraf!

Din

Edv.

Kjøbenhavn d. 9de April 1886.

Kjære Frants!

— — — Nu da Foråret begynder at pible frem, nu vågner også Længselen efter Naturen med fornyet Kraft, ja med en Trang, vældigere end nogensinde. Og når jeg så ved, at Du sidder deroppe, Du gamle kjære Ven, og længes efter det Samme som jeg, så er det, som kunde jeg favne hele Verden af Taknemmelighed for at det er sådan og ikke anderledes, så er det som kunde jeg ikke afvente den lykkelige Stund, der atter skal føre os sammen ud blandt Fjord og Fjelde. Når jeg tænker på, hvordan det var forrige År på denne Tid, så måtte der jo nu være herligt på Troldhaugen, men efter hvad jeg hører, er dette Forår en ren Modsætning til ifjor, og da gjælder det vel ikke at være uforsigtig, når man kommer sydfra. Jeg har været flot nok til at love Nina, at hun skulde få se Bøgen springe ud. Efter som det nu ser ud, vil dette

blive meget sent, og da ved jeg egentlig ikke, om Løftet gjælder. Jeg har ikke Ro på mig længer hernede, og da er det bare bortkastet Tid hver eneste Dag som går.

Din

Edv.

Kjøbenhavn, 26de April 1886.

Kjære Frants!

Vår er Vår, og Fuglesang er Fuglesang. Begge Dele har jeg i rigt Mål hernede, og dog er det mig, som havde jeg ingen af Delene. Og Venner er Venner, og dem har jeg også mange af her, men ingen forstår, hvad der drager mig mod den hjemlige Natur som Du, og derfor har jeg også den Følelse, at alle de Andre ligesom svinder bort i Tåge for mig i denne Tid. Hvad siger Du om en stille Formiddag i Båden eller ude mellem Skjær og Klipper! Forleden Dag blev jeg så fuld af denne Længsel, at det formede sig i et mildt Taknemmelighedskvad. Der er intet Nyt i det, men det er ægte og da det igrunden ikke er andet end et Brev til Dig, så lad det stå her:

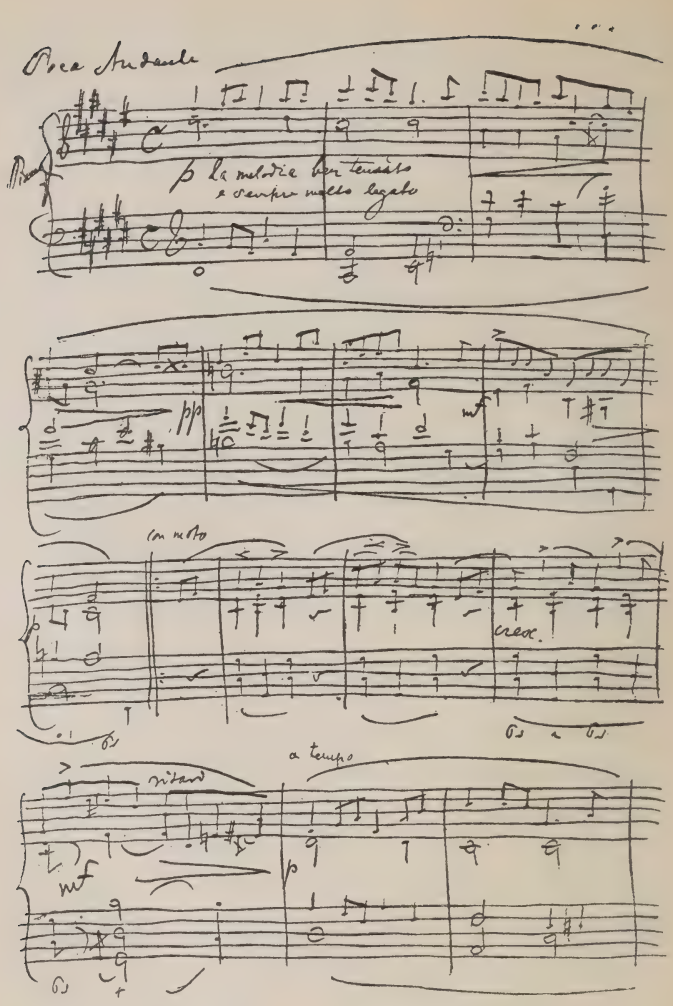
Voce Andante
p la melodie ben tenuto
e sempre molto legato
pp
mf
con moto
cresc.
a tempo
ritard
mf
p

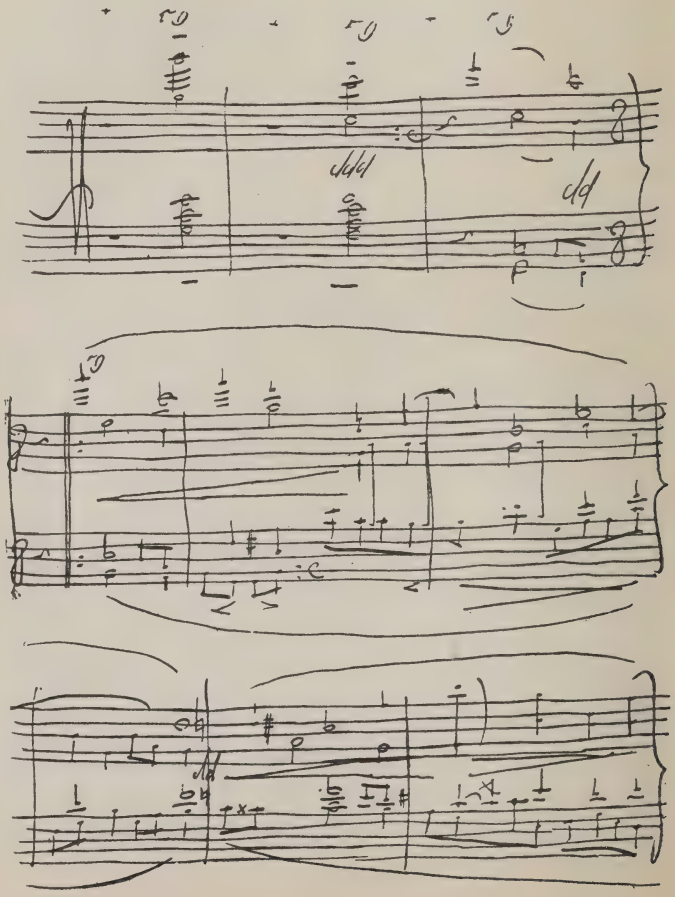
ppp
pp

Havde Næssets og Troldhaugens Omgivelser været større, var Tonen bleven en anden. Men jeg er glad som de er, og denne stille Glæde over, at Alt er som det er deroppe, var det da som blev til nogle Toner.

Farverne er de bløde vestlandske, men Hjertet deri, det slog for Dig, Du gamle Ven, da jeg skrev dem ned.

Var det ikke noget, jeg skulde have sagt forresten? Pokker ta min Karlsbaderhukommelse om jeg ikke har glemt det. Pas vel på Troldhaugen (at ikke Gamlingen kaster Møgstykkerne fra Bedene ud i Vejen — nu må jeg le, når jeg husker på ifjor!) men pas især og fremfor alt på Din Sundhed. —

Desværre er jeg neppe nok hjemme til Din Fødselsdag. Det er trist at have Landejendom og ikke kunne være hjemme tidlig på Våren, thi da får man alle Ideerne. Bare Fuglerederne, som jeg har glemt! Det er harmeligt, thi nu er det forsent. Bare der kom nogle Småfolk og tog Bolig iblandt os! Thi tro mig — jeg trænger Omgivelser, som kan live lidt op.

Og nu Levvel da Beggeto for idag. Vær kjærlig hilset.

Din *Edv.*

Troldhaugen, 27de Aug. 86.

Kjære Frants![1])

Situationen temmelig klassisk: Nisk og jeg har spist Rypekyllinger til Middag, hos Majsen (når Katten er ude, danser «Rockemauren»[2]) på Bordet), og ved Kaffeen modtaget Besøg af to ubestemmelige Damer, for hvilke jeg med «Morgenbladet» i Hånd flygtede op i Dit Gjæsteværelse, hvor jeg på Sofaen fik mig en herlig Siesta uden Søvn. De to Damer fortrak efter en Times Tid, jeg vovede mig atter ned i første Etage, men så blev det besluttet, at Tutti skulde flygte over til Troldhaugen for at undgå to Englændere, som Marie havde sværget højtidelig ikke at ville være hjemme for. — Således gik det da til, at vi drog afsted Landevejen forbi Rasmus, Stien etc., altså de velbekjendte Tomter, som Du i denne Tid sender mere end én længselsfuld Tanke. — Og nu er vi lykkelig arriveret ind i det tomme Hus, hvor vi dog ikke tør opholde os længere end til Kl. 6½ af Frygt for andre Byfarter. Nu gjælder det at passe på Tegnene fra Næsset. Med Kari[3]) er nemlig aftalt at når Englænderne med Følge vel er draget

bort, skal hun sætte Lys i Sovekammervinduet. —

Se så, nu tror jeg, Du er à jour med Situationen og vil således forstå, at vi både på Næsset og Troldhaugen i Din Fraværelse ivrig uddanner os til at blive Eremitter. Ja, ja; det er ingen dum Bestilling! Det var *Wagner* også, da han skrev Tristan og Isolde! Dette bringer mig til at tænke på en anden Situation, som måske Marie har foreviget. Men ligemeget: Det er en vakker Solskinsdag på Troldhaugen, og ind træder Majsen — strålende, endnu mere strålende end ellers, thi hun har fået Brev! Nina var i Byen, og jeg som galant Don Juan inviterede hende på stående Fod ud i den heldigvis ikke løvomkrandsede Veranda. Her fik jeg Brevet overladt, og nu må Du tænke Dig mig læsende Brevet højt for Majsen, hele Stadsen, lige til alle Stigningerne i Tristanforspillet. Jeg læste det omtrent som jeg vilde have foredraget selve Forspillet, så Du kan tænke Dig, at Virkningen var uimodståelig. Men Lønnen var også skjøn, thi da jeg atter så op fra Papiret og lod Blikket glide hen på Majsen, så jeg to store Tårer glindse i hendes Øjne. Ja, det Forspil kan

nok lokke Tårer frem både af Mand og Kvinde. Det er ikke længer end siden igår, at jeg havde fat i det. Jeg er så lykkelig at eje det i Partitur, så jeg også kan nyde den herlige Instrumentation. Det er en glædelig Opdagelse, jeg har gjort, den nemlig, at min første Egoisme ved Tanken om at jeg ikke var med ved Wagneropførelserne, rent er forduftet og har veget Pladsen for en rent upersonlig inderlig Glæde over, at det virkelig er bleven Dig forundt at opleve dette. Thi Du er ikke alene en af de i Forståelse få, ja i vor By måske den eneste Udvalgte, men det vil give det Liv, Du endnu har tilbage at leve, forøget Indhold — og os To har det, ja dette er i Sandhed ikke mere *upersonligt,* os To har dette bragt nærmere til hinanden, hvis dette kan tænkes muligt. — Du vil nu kunne fatte, hvorfor jeg mangen Gang går og stirrer op til Skyerne, som om jeg der kunde finde det norske Drama i norsk Musik, som jeg har drømt om, som jeg dog altid har troet at kunne skabe engang, men som jeg nu begynder at tro i Skjæbnens Råd er bestemt at skulle komme ved en Anden. Men — det kommer. Og kommer det dybt og stort som det Wagnerske, må-

ske efter vor Tid, så, når der blot også da må gives Gemytter som Dit til at modtage det, så skal jeg gå lige glad i Graven, som havde jeg selv gjort det. Thi Menneskets Higen har jo en umættelig Trang til at omspænde Alt, og jeg får huske på, ak! med Vemod siger jeg det, at mine Livsforhold har ført det med sig så, at jeg kom til at synge mit Indhold ud i det Lyriske. Men — bort fra dette, og hvorom alting er, så har jeg endnu aldrig fået se en Tekst for mine Øjne, der var istand til at tænde min musikalske Sjæl i Glød. Og får jeg ikke en slig, så ved jeg nok, hvem der heller lader Dramaet uskrevet end at skrive det skidt. —

Kan Du tænke Dig noget mere ophøjet end Gralscenerne, både den første og den sidste i Parsifal! På Slutten, hvor det fra Kuplen klinger som Noget, der ikke mere hører til på denne Jord! Hvor forunderligt, at Kunsten er så aristokratisk, at af hele Menneskeslægten kun så uendelig Få formår at fatte disse Mysterier! Tænk om *Alle* kunde føle disse Skjønheder! Det vilde jo være «den nye Himmel og den nye Jord, hvori Lyksalighed bor!» Nej! det blev nok blot en *Jord;* thi vi kom at om-

favne hinanden Allesammen af bare Jubel! Og det har vi jo ikke Lov til! Det bliver altså galt, hvordan man drejer og vender det. Det er nok mest praktisk som det er — for os Kunstnere ialtfald. At vi, som elsker meget, og gjerne vilde elske endnu mere, at vi lever i Askese — i Forhold til vore Længsler da — thi ellers kom der nok ingen Kunst istand, såsandt som Kunsten egentlig er det Overskud af Længsel, som ikke kan få Udtryk i Livet eller på anden Måde. — Der var så meget, jeg endnu skulde skrevet, men nu får jeg slutte. Lidt af min Lyrik ligger og venter på Dig. Der er Ting deri, som hører til det Bedre. Og så Farvel, kjære Frants. — — Nu afsted til Majsen og Nina nede i Stuen. Ingen er arriveret, så nu drager vi til Næsset igjen og spiller Saint-Saens Variationer.

Din gamle *Edv.*

Morgenen efter, 28de Aug.

Nej, denne Morgenstund er altfor herlig til at være ene om. Du må have den på Papiret, måtte noget af Duften følge med! For hver Morgen der går, synes jeg Troldhaugen blir skjønnere, men idag er det således, at jeg

siger til mig selv: Skal dette blive ved på denne Måde, hvad så? det blir jo formelig Lykke, og det kan da umulig være Vedkommendes Mening! Og så denne Arbejdsro, her er bleven, siden Drachmann drog! Igåraftes, mens vi på Næsset sad ved Bordet og nød alle Majsens Herligheder, kom Kari fra Stationen med Brev fra Drachmann — ikke til Majsen, Du kan være rolig, nej, blot til mig. Det måtte selvfølgelig agere Taffelmusik til vor Alles store Jubel. Han taler om Næs, Troldhaug og Løvstak og er begejstret over Turens Resultater. Hans Familie har været så fornuftig at blive i Rørvig derude ved Havets Sandrevler, så nu har han fortræffelig Arbejdsro der lige til Udgangen af September. Han foreslår, at Sangcykluset skal hedde «Fra Troldhaugen til Tvindehaugen» og — skjøndt Alt nu er færdigt fra min Hånd, så siger jeg: gjerne for mig, når han endnu vil skrive nogle Digte, der kan danne Broen over Løvstakken til Eidfjord. Gjør han ikke det, har jeg tænkt at kalde Samlingen: «Rejseminder fra Fjeld og Fjord». Hvad synes Du? Sig mig Din Mening.

Din *E.*

Troldhaugen, 6te Sept. 86.
Morgen.

Kjære Frants!

Meningen med disse Linier er blot at adsprede Dig i nogle Minutter. Jeg husker nok, hvor jeg nød Brevene hjemmefra i Karlsbad. Jeg tør næsten ikke sige Dig, hvor dejligt her er nu. Du kjender disse stille, stille farverige Høstdage, som indeholder i sig bare Fred og atter Fred. Jeg har derfor også været meget i Ro heroppe, og hvor hyggeligt vi har havt det med Majsen, har hun måske skrevet til Dig. Alt hvad der hedder Ture er rent bortdøet ved Din Afrejse, og det til den Grad, at en Tur til Stationen formelig trætter mig. Dette må blive anderledes, ligemeget om Sommer eller Vinter står for Døren, og glad skal jeg være den Dag, hvor vi kan rusle op Natlandsbotten[1]), og Lierne omkring Kolstien. Når Du kommer hjem, er Noget af det Første, jeg forlanger af Dig, at Du skal være min musikalske Rådgiver. Der er flere Sange, som jeg ikke kan sende afsted, fordi jeg faktisk ikke selv ved, hvilken af to forskjellige Udgaver af samme Sang jeg skal vælge. Husker Du Ragnhild? Den har jeg komponeret helt ny.

Og så Julesne. Der er også Ting, hvor min Selvkritik siger Stop. Og der findes jo ikke *et* Menneske foruden Dig her, hverken Musiker eller Dilettant, hvis Dom har nogen Vægt for mig. (Denne Smule Honning håber jeg ikke skader Din Mave!) Men nu får det være nok.

Din *Edv.*

Forleden var Sangerinden Frøken Kriebel[1]) oppe hos os. Det er virkelig et ægte Sangtalent, det bedste i dette Land. Stor Stemme, som hun har lært at bruge og — en hel Portion Glød!

1887.

Karlsbad, 8de Oktober 1887.

Kjære Frants!

Tak for Dit kjære Brev! Vidste jeg ikke før hvormeget Kunstner Du er, så havde dette Brev sagt mig det. Thi Du malede med få Strøg den stille Septembermorgen ved Nordåsvandet, så jeg blev rent betaget deraf. Og ikke det alene, men Følelser af Taknemmelighed trængte sig frem hos mig. Taknemmelighed mod Dig, — og mod de Magter, som har

skjænket mig det skjønne, fredlyste Sted deroppe. Gid jeg måtte lukke mine Øjne der — og at Du da måtte være nær!

Du kan tro, jeg har angret på, at jeg lod Dig få så megen Del i den triste Stemning, der fandt sit Udtryk i mit forrige Brev[1]). Men, Gud være lovet! Der er sørget for, at efter Regn følger Solskin. Det er længe siden, at Livet har ligget så lyst og godt for mig, som i denne Tid. Jeg er atter frisk, ja friskere end jeg har været nogensinde her i Karlsbad; og mange venlige Breve, fuld af Godhed og Forståelse gjør mig det lettere end på længe at se Fremtiden imøde. — — —. Ja, Norge! Norge! Lad Ibsen 100 Gange sige, at det er bedst at tilhøre en stor Nation, jeg kan måske være enig med ham i praktisk Forstand, men ikke et Skridt længer. Thi ideelt seet, vilde jeg ikke tilhøre nogen anden Nation i Verden! Jeg føler, jo ældre jeg bliver, at jeg elsker Norge, just fordi det er så fattigt, just fordi vi er nogle så forbandede Idioter i praktisk Henseende. Herregud, rigt og praktisk kan et Folk altid blive, men stoftungt, nej, og indadvendt, nej! Og det er jo dog disse to Egenskaber, der betinger Fremtiden for vort Folk.

Disse Egenskaber vokser så forunderligt [for mig], når jeg er i Udlandet. Derfor er det dobbelt dejligt at komme ud. Jeg har nu gjort eller rettere gjør i disse Dage Høstouverturen færdig til Nodeskriveren. Siden jeg atter har hørt et Orkester, er jeg begyndt at tro på, at den vil klinge.

Det er godt, at jeg ikke er hjemme og frister Dig til Ture, thi Du har sikkert bedst af Ro. Plejer Du nu denne alvorligt og totalt, så skal den Tid nok oprinde, hvor vi sammen jubler mellem Tinderne, mens den klare Luft gjenlyder af det uforglemmelige 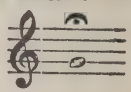 [1]).

Din *Edv.*

Leipzig, 22. Nov. 1887.

Kjære, kjære Frants!

Du skulde vide, hvor forunderlig det triste Indtryk af Dit Brev blander sig sammen med min egen Glæde og taknemlige Stemning i dette Øjeblik. Jeg kommer lige hjem fra Professor Brodsky [2]), Halvorsens Lærer, med hvem jeg har spillet den nye Violinsonate, som Du fik et så dårligt Indtryk af isommer.

Holger Drachmann og Edv. Grieg paa Reise fra Voss til Jotunheimen Sommeren 1886.

Jeg var dengang lige skuffet som Du, og har iaften (ganske vist efter at have forandret det mislykkede) oplevet en Glæde, som ikke ofte times en Kunstner.

Han spillede *aldeles uforligneligt* og var selv så aldeles begejstret over mit Arbejde. Jeg forsikrer Dig, jeg kjendte det ikke igjen. Det var nok, hvad jeg havde tænkt mig, men jeg troede blot ikke på at kunne få frem, hvad jeg mente. Han vil endelig have den frem på en af sine Soiréer og forhåbentlig får jeg da den Glæde at spille den med ham. Den 10de December spiller han med sine uforlignelige Bundsforvandte min Kvartet, og skal jeg dømme efter, hvordan de spillede Beethoven forleden Aften, må det blive «over al Kritik». Apropos, jeg nævnte Halvorsen[1]). En prægtig Gut, jeg holder mere og mere af ham. Han var forleden Aften heroppe og spillede Sonaten igjennem med mig, og det gjorde han med såmegen Varme og ægte Kunstnergemyt, at jeg fik et Anfald af Stolthed over at han var min Landsmand. Og så er her Sinding[2]). Ja, hvad det er for en mærkelig Mand, det tror Du ikke. Vi Fire, Ægteparret Grieg (Nina med!), Sinding og Halvorsen, tilbringer næ-

sten daglig en Times Tid efter Middag med at slå Kegler. Det er en aldeles fortrinlig Beskjæftigelse efter Måltidet, og vi morer os så aldeles over al Beskrivelse dermed. Første Gang råbte jeg: Nej, her skulde Frants have været med!*)

Mine Ture er — Gymnastikken i Soveværelset! Men jeg beklager mig ikke. Er bare taknemmelig, fordi jeg føler mig friskere end på længe. Vejede mig forleden Dag: 47½ Kilo! Mindre end nogensinde! Jeg fik nylig Indbydelse fra Birmingham om at dirigere et Værk der på Musikfesten i August. Ved endnu ikke, hvad det bliver til. Men *vort* Møde, det står i Stjernerne! Såsandt vi står på vore Ben!

Din *E.*

Leipzig, 11te December 87.

Kjære Frants!

Hjertelig Tak for Brev og Telegram! Det sidste fik jeg ganske rigtig efter den geniale

*) Du indbydes herved til Keglespil på Troldhaugen næste År!!!

Adresse. Den Idé var ikke dum. Jeg sad oppe i Direktionslogen under Koncerten og hørte på en Beethovensk Strygekvartet, som gik forud for min Sonate, da en Tjener kom ind på Hosesokker og stak mig Telegrammet i Hånden. Jeg sad just og fulgte Beethoven med en Partitur og vovede ikke at åbne Telegrammet førend Satsen var forbi. Og i den Stund var mine Tanker unægtelig mere hos Telegrammet end hos Beethoven. Det kunde jo nemlig indeholde Hvadsomhelst. Men da jeg så havde læst det, blev jeg så forunderlig glad bevæget, at en hel Del af Lampefeberen gik i Vadsken, og da jeg så kom ind og fik en lang, varm Velkomsthilsen af Publikum, så følte jeg, idet jeg satte mig til Klaveret, en så taknemmelig Glæde, at det måtte gå godt. Og det gjorde det også. Jeg havde om Formiddagen havt en Kamp med Brodsky, som vilde have Flygelet lukket. Men jeg gav mig ikke, fik det op og lovede ham at moderere mig. Da han endnu ikke var tilfreds, sagde jeg: das ist ein norwegisches Versprechen! Og da troede han mig! Du kan tro han spillede! Efter hver af Satserne faldt langvarigt Bifald, og efter Finalen dobbelt Fremkaldelse. Tilsidst

kom en Schumannsk Kvartet i F, som jeg dog ikke hørte på, da jeg havde hørt den på Prøven og måtte, gjennemvædet af Sved, som jeg var, hjem og tage min bekjendte Vadsk. Vi spadserede i den dejlige Aftenstund først til Telegrafkontoret og meldte den vundne Sejer til en vis Dispachør Beyer, og så til Dr. Abraham, som havde foranstaltet et hyggeligt Aftenselskab, hvor også Halvorsen og Sinding var indbudne. Så gik det løs med Foreller og Champagne, Skåler og Taler. Dr. Abraham var en fortræffelig Vært. Kl. over 12 måtte Nina til at synge, og takket være hendes daglige Øvelser både i Sang og Gymnastik havde hun endnu så meget Herredømme over Stemmen, at hun kunde give sig hen i Stemningerne, og da kan Du tro, der blev Jubel. Sinding, et forunderlig, men jeg tror ganske fortræffelig Menneske — som aldrig siger Noget, tog mig hen i en Krog og sagde: «Sig mig, hvorfor synger Ingen andre på den Måde, ja hvorfor synger ikke alle således? Thi det kan dog igrunden ikke være anderledes. Det er dog det eneste logisk fornuftige.» Dette er briljant sagt, og jeg kommer til at mindes dette bestandig. Ja, det er jo forsåvidt ikke

nyt, som Goethe i Faust siger: Natur, mein Herr, Natur! Det er det naturlige, det kommer an på.

Mandag Aften d. 12te.

Her blev jeg afbrudt igår, fordi vi skulde i Theatret og se Straus's[1]) Operette «Prinz Methusalem». Den indeholder aldeles fortræffelige Ting helt igjennem, og så lo vi, så vi holdt på at revne. Ieftermiddag har jeg været en lang Tur med Sinding og en engelsk Ven af ham til Lindenau. Vejret var herligt og Samtalen stofrig, så jeg føler mig som ny. Om en Stund går vi i en stor Koncert, som dirigeres af en af Liszts Elever, Russeren Siloti[2]), og som lover meget. Ja, tænk, såmeget i en Uge (og endnu meget mere), det er dog isandhed storstilet. Kunde Du blot høre lidt deraf! Og midt i alt dette ønsker jeg dog en Dag ved Nordåsvandets stille Bredder! Således er Mennesket!

Fra Sinding skal jeg hilse. Han bad mig derom. Du vil nok træffe ham engang, om ikke andre Steder, så på Troldhaugen og på Næsset. Han spillede forleden første Sats af

en Symfoni for mig, som var mægtig. Der var Ånd af 1ste Sats af 9de Symfoni, og dog var det Sinding og ikke Beethoven.

Din *E.*

Leipzig, 1ste Juledag 1887.

Kjære Frants!

Noget egentlig Skrivehjørne vil Du ikke finde mig i. Men, vi drager iovermorgen til Berlin på 4 Dage, og når jeg kommer hjem fra den Tur, vil der være såmange nye Indtryk, der også fordrer sin Ret, at de tidligere forflygtiges. Dog — det kunde vel neppe ske i dette Tilfælde, thi Dit Brev igår og Breve hjemmefra i det Hele virkede så ejendommeligt ind på min Julestemning, og selve Juleaften var en Fest, jeg aldrig glemmer. Dertil bidrog også Din kjære Sending, Kiellands Bog[1]) og Jotunheimen[2]), som jeg just modtog, da jeg skulde til at tænde Juletræet.

En slig Juleaften! Ja, havde Du været med, havde Du sagt, at en skjønnere — interessantere oplever Du den ikke! — — — Først spillede Halvorsen Hallinger og Springere, så Sinding og Halvorsen en Suite af Sinding

i gammel Stil, det vil sige i Bachsk Ånd, så dyb og fuld og rig, så rigtig levet ind i den Tids Følelse, at jeg ikke betænker mig på at kalde den et Mesterværk. Den bragte mig bl. A. en Iagttagelse af Interesse ligeoverfor min egen Holbergsuite, der ved Siden af Sindings Stykke står så aldeles fransk påvirket, hvad den også netop bør være. Men Sindings Værk gjør Fordring på en ganske anden Dybde — og har den også i Sandhed. Så spillede jeg med Halvorsen min 2den Violinsonate, så sang Nina Sange af Sinding og mig, så spillede Mr. Delius[1]) et Pianostykke, som han kalder «Norwegische Schlittenfart» absolut talentfuldt, så atter Sinding og Halvorsen en Suite i gammel Stil af F. Ries[2]), hvorpå Sindings Suite blev gjentaget. Da var Klokken bleven over 1. Men endnu begyndte Nina pånyt, og nu blev det Vinjesangene, Sange af Elling[3]) og 3 af de nye af Frants Beyer. Du kan være både Udførelsen og Modtagelsen vel bekjendt og Sinding sagde: Ja, ta mig tusan, må jeg ikke hen og se både Bergen og Frants Beyer og Jotunheimen og hele det der!

Kl. 2½ skiltes vi. Lad mig nu få Din Juleaften ligeså detailleret.

Og hermed Tak for det gamle År til Dig og til Majs! Så dejligt som vi har havt det sammen, har jeg dog ligesom Følelsen af, at vi måtte have det Bedste tilgode et andet År! Ikke sandt, det har vi! Ja, det *vil* vi ha! Gud signe Eder Beggeto.

Din *E.*

1888.

Leipzig, 19de Januar 1888.

Kjære Frants!

Når Du vidste, hvor jeg har længtet efter Brev fra Dig! Og så kom det da endelig! Det bragte mig til at tænke på Hardangerfelen. Thi det havde Understrenge, der klang med. Noget Forunderligt, Vemodigt, som ganske vist ikke stod i Brevet, læste jeg mellem Linjerne. Dog, det var dejligt at få det. Du er jo, Gud være lovet, så usigelig elastisk; det er Din store Lykke. Og på denne Elasticitet bygger jeg, thi nu er Turen til mig usle Karlsbader til at tilbagegive Dig noget af alt det Livsmod og Tro, som Du Kjære så mangen Gang har indblæst mig, hvor det gjaldt. Gud være lovet er jeg i den senere Tid bleven såpas

Edv. og Nina Grieg, Johan Halvorsen, Fr. Delius og Christian Sinding Vinteren 1887—88 i Leipzig.

frisk, ikke mindst i åndelig Henseende, at jeg tror at kunne være Dig til mere Glæde og Hygge end før, når vi atter mødes. Måtte det blive isommer!

Fra Berlin kom jeg nok ikke til at fortælle Dig Noget. Det var interessante Dage. Berlioz' Requiem[1]) er et mærkværdigt Værk. Og så var det jo Gude[2])! I hans Kreds tilbragte vi en herlig Dag; han er en ægte Kunstner, der ikke kjender Humbug, denne Farsot, som smitter Alle, selv de Bedste, herude i Verden. Ja, det er sørgeligt. Men Hemmeligheden er, at når Kunstneren skal være Alt, så må det jo gå ut over Mennesket. Gude har den skjønne Harmoni mellem Begge. — — Forleden Aften blev jeg aldeles henrevet af Begejstring over nogle overbayerske Folkeskuespil, som af Münchenerkunstnere fortiden gives her. Der er noget så Ægte, Genialt og naturfriskt, at Fjeldluften kom strømmende ind over mig. Både Nina og jeg sad og hylede, ja selv i Dr. Abrahams Øje havde Nina opdaget en Tåre!

Og hermed Levvel for idag.

Din *E.*

Leipzig, 29de Jan. 88.

Kjære Frants!

Jeg kommer lige fra Brodsky, hvor vi har været til Middag sammen med Tschaikowsky[1]), som atter er her, med en ung *storartet genial* russisk Pianist *Sapelnikow*[2]), samt med Sinding og Halvorsen. Vi gjorde Musik hele Tiden. Først spillede jeg med Brodsky på Forlangende af Tschaikowsky min nye Sonate, så blev Sindings Kvintet prøvet med Sapelnikow, og så endelig min Strygekvartet. Det er Fyre, der kan spille! Gud bevare mig, hvor det klang! Sindings Kvintet er et storstilet Værk, undertiden for grelt, ja brutalt (hvad Sinding finder er en Dyd!), men, af en stor, sjelden Kraft.

I Tschaikowsky har jeg erhvervet en varm Ven af min Kunst. Han har lige megen Sympati for mig, som jeg for ham, både som Kunstner og Menneske. Du vil lære ham at kjende, thi han kommer nok til Troldhaugen. Tænk, at d'Albert[3]) har tilsagt at ville spille min Koncert på Musikfesten isommer! Jeg skrev det igår til Svendsen, og jeg håber, at hvis overhovedet fremmede Kunstnere tilstedes Med-

virkning, at hans Tilbud da med Glæde modtages. Han er en vidunderlig begavet Kunstner. — Den 18de spilles min Kvartet i Gewandhaus. Tænk da på mig og på den. Den hænger jo også sammen med vore Hjerterødder, ikke sandt!

Og så — Levvel! Du kjære, eneste og bedste Ven! Din

Edv.

Leipzig, 13/2 88.

Kjære Frants!

Dine to sidste Breve og Dit Telegram kan Du tro det har været mig en Jubel at læse. At Forholdene så snart kunde vende sig i den Grad til det Gode, overtraf mine dristigste Forventninger. Vi vil *altid* dele Glæde og Sorg, ja alt med hinanden, ikke sandt? Lad os gribe denne Anledning til at sige hinanden dette, som vi dog føler Begge som Noget af Naturen givet.

Jeg er netop kommen hjem fra en længere Eftermiddagstur i dejligt Forårsvejr sammen med Sinding og «Hardangerviddemanden» og glæder mig til en stille Aften for mig selv, hvad der på lang Tid ikke er faldt i min Lod.

Tiden går, nej den løber, ja formelig i Firspring, og før jeg ved Ord deraf, hedder det Pakning og Farvel Leipzig, hvor vi har havt det *så* godt, både i Henseende til Helbred og Omgang. Siden 1ste Februar er jeg om Formiddagen Konservatorist, det vil sige, jeg øver nogle Timer Klaver for ikke rent at blamere mig i London. Jeg angrer gyselig på, at jeg har lovet at spille min Klaverkoncert, men nu er det gjort, og jeg kan ikke træde tilbage. At arbejde i Retning af Komposition er her desværre ikke Tale om. Eftermiddagen må bruges til at trække frisk Luft, og Aftenen går omtrent bestandig til Koncert eller Theater. — Men nu må Du høre om en Letsindighed for nogle Dage siden. Vi kommer hjem og finder et Telegram fra Mad. X. i Berlin med Indbydelse til Souper hos hende Dagen efter sammen med Tschaikowsky. Uden at betænke mig, svarede jeg «mit Vergnügen», og Dagen efter dampede vi altså afsted til Berlin. — Det var en højst original Aften. Stort Selskab, Masser af Musik-Elite.

Det værste var, at hele Geleder af Elever trådte op, som alle gjorde i Lieder von Grieg, som Undertegnede måtte accompagnere. —

Ulykken var at Mad. X. rimeligvis ikke vidste Noget om Ninas Sang. Under Soupéen havde hun imidlertid fået Nys derom, og Nina havde heldigvis sin «gode» Dag, så Du kan tro, der blev Jubel. Det var virkelig en Triumf for hende, som jeg inderlig glæder mig over. Siden blev der danset, og da Mad. X. pludselig tog fat i mig og drog afsted med mig henad Gulvet, kan Du nok skjønne, der var Karnevalstemning! Men «den gik ikke, Granberg!» Hun vilde have Polka og jeg Galop! — Hun minder adskillig om Fru Sars i Kristiania og er fremfor alt uendelig naturlig og elskværdig. Hun sang noget dårlig Musik — aldeles henrivende skjønt. Næste Aften overvar vi Tschaikowskys Koncert og var derefter i stor Souper med ham i en Restauration. Så drog vi næste Morgen hid igjen og havde Følelsen af at have læst et Eventyr.

Men hvorom Alting er, så kan Du tro, der går ikke en Dag, uden at jeg længes hjem. Troldhaugen og Næsset står så dejlig for min Tanke, og så dette: Ro, Ro! Efter hvad jeg hører, skal Musikfesten være i Maj, og det er bra, thi desto tidligere kan jeg komme hjem. I London skal jeg fatte mig i Korthed. Og så

venter jeg mig noget af min lille Hytte nede i Dalen. Tschaikowsky bor også i en Villa, en Mils Vej fra Moskwa og tager ikke imod *Nogen,* når han arbejder. — Se så, kjære Frants — — —

Kjærlig Hilsen til Eder begge, også fra Nina. Din *E.*

Leipzig, 20de Febr. 88.

Kjære, kjære Frants!

Jeg stod på Nippet til at følge en Indbydelse til at høre en Koncert af Janko, om hvis Nyklaviatur[1]) Du vist har hørt, men for det Første, jeg siger udtrykkelig for det Første, fordi Maven er det Første: har jeg igåraftes spist en Agurk, som idag hævner sig og tvinger til Ro, og for det Andet — nej, for Fanden, det er dog for det Første, kunde jeg ikke vente et Øjeblik længer med at sige: Nej, Du Frants, Du Frants, som ikke ved, på hvilken Måde Du mest kan glæde mig! Skogadalsbøen med Susanne og Gjeiterne og hele Herligheden[2])! Det kom just, som jeg i Formiddag sad og øvede mig, fordi jeg iovermorgen må spille for Kongen af Sachsen, men Du kan tro, at Øvingen blev ikke estimeret for 2 Pfennige. Det var

en dejlig Overraskelse. Tak, Tak! Denne engelske-amerikanske musik-dybe, prægtige Hardangerviddemand, han forstod min Glæde. Ham må Du kjende. Han ligner os i Intet uden i Følelsen! Men den er jo dog tilslut Alt! Ja, Du har Ret! Vi må komme der igjen til Sommeren. Siden Du nu alligevel rører ved Hjerterødderne, så lad mig fortsætte i samme Stil og fortælle Dig om Kvartetten, dette forunderlige Stykke Musik, som jeg næsten kalder et Stykke af os Begge! Den gik altså iforgårsaftes. Jeg sad som Tilhører oppe i en Loge, Nina var desværre ikke med, fordi hun ikke var frisk. Den blev spillet højst fortræffeligt, lidenskabeligt og storstilet, om end efter min Mening undertiden på Bekostning af Klangskjønheden. Efter hver Sats faldt stærkt Bifald, og da den sidste Akkord var forbi, ilede jeg ud og ned i Kunstnerværelset for at omarme Brodsky, Sjælen i det Hele. Han kom da just ind fra Koncertsalen, rund og varm, efter en Fremkaldelse og trak mig intet Anende med sig frem til Podiet, da jeg hørte at Bifaldet blev ved. Da vi så Begge kom frem, blandede sig i Bifaldet et Par stærke Hyssen, næsten som Piber. Det var, som skulde jeg

miste Åndedraget. Det var Bernsdorf[1]) og et Par af hans Våbendragere. Men det gjorde Ingenting. Tværtimod, det forstærkede Bifaldet fra Modstanderne, heldigvis omtrent hele Forsamlingen. Igår Eftermiddag blev Koncerten gjentaget i «Riedel'scher Verein»[2]), hvor et udelukkende frisindet Publikum indfinder sig, og hvor jeg fik den fuldeste Oprejsning. Ikke alene tilsidst, men endog efter 1ste Sats måtte jeg frem for Publikum. Jeg dvæler ved alt dette, fordi Du ved, hvorfor Anerkjendelsen af dette Værk just gjør så usigelig godt.

At vi ikke Beggeto var i Berlin for nogle Dage siden! Da indfandt nemlig Kejseren sig i Wagnerforeningens Koncert i den store Opera. Kejsermarschen[3]) blev spillet, og tilslut rejste hele Publikum sig ved Afsyngelsen af Folkehymnen og Kejseren med. Det kommer nemlig aldrig igjen, det er Sagen, thi til denne Kejser og efter dette Felttog er den skrevet og følt. Om Monarkist eller Republikaner: Med Hjerte i Livet må det have været kolossal storstilet og gribende. Lev nu vel, Du og Din Majs! Du har det på Din Samvittighed, at otte andre Breve bliver ubesvaret. Slig Korre-

spondents har jeg aldrig oplevet. — — — Folk plager Livet af mig. — — Hvad er Æren! Ja, se det kan vi ikke svare på. Men når jeg spørger, hvad er Kjærligheden? Så ved vi det. Herregud! Skål for den, og Skål for Dig og for Din norske Pige!

Din

Edv.

Leipzig, 21de Marts 88.

Kjære Frants!

Klokken er ganske vist 10 om Kvælden, men ligemeget: Jeg har to Breve at takke Dig for, og det Sidste fik jeg idag. Når Du vidste, hvor godt det gjør mig — dette, at Du længes akkurat efter det Samme som jeg. Og når Du vidste, i *hvilken Grad* jeg længes! Aldrig har jeg følt det som dennegang. Det er ligesom jeg undertiden tror, at Noget skal hænde mig, således glæder jeg mig til atter at se Dig og Fjeldnaturen. Bare jeg havde Englandsturen bag mig. Jeg kan ikke give mit Bedste ved at rejse rundt og spille for Folk, det føler jeg mere og mere, og det skal heller ikke ske oftere. Kammermusik og Småsager generer mig

ikke, men når jeg skal til at bruge Storeslæggen ved Klaveret, så opnår jeg ikke den tilsigtede Virkning, men bare ødelægger mig selv.

Du kan tro, at den gamle Kejsers Død har afsat en egen Stemning over Livet her. For en Tid har alt Kunstliv pauseret, men nu er det begyndt igjen, ganske vist med bare Sørgemusik. Imorgen opføres i Gewandhaus Cherubinis Requiem, som Du omtaler, i hvilken Anledning man skal møde frem i dyb Sorg. Det er ganske rørende at se, hvordan Tydskerne tilsyneladende hænger ved sit Kongehus. Men jeg siger til mig selv: Fanden tro dem. Og vent bare: Fremtiden vil vise, at jeg får Ret. Her fra dette Land, vil Revolutionen mod det store Jerntryk komme, thi intet Land lider til den Grad derunder som Tydskland. Det Øjeblik må komme, da den fattige Befolkning ligefrem ikke kan betale sine Skatter, og da begynder Spektakelen; men det vil først ske, når Fortvivlelsen skriger, thi det er utroligt, hvor servil og godt dresseret Befolkningen er. Jeg synes, at hvor jeg ser hen, ude og hjemme, går de politiske Interesser op i bare Humbug, Splid og Kjævl og Unatur, så man vender sig

bort fra det Hele — og søger Jotunheimen! Ja did skal det blive Sommerens Mål at komme.

Den 24de. Her har Du mig igjen. Det er en herlig Morgen. Forårssolen skinner så varmt og lyst ind til mig, at jeg får fuldstændig Rejselyst. Hvordan Dr. Abraham er imod os, gjør Du Dig ingen Idé om. Jeg forsikrer Dig, han er fuldstændig som en Far. Når jeg så foruden Dr. Abraham tænker på, hvor heldig jeg har været med Omgang ivinter, så kan jeg sige i god Forstand, at jeg er vel rejst og det vil sige Noget. Jeg føler mig så taknemmelig og glad og forstår igrunden ikke, hvorfor det just til mig således skal komme op i Hænderne. Men jeg ved nok, hvad der giver Glæden og Taknemmeligheden Relief. Dog, det siger jeg ikke, thi der er visse Folk, der ikke har godt af at høre det.

Så Farvel da, Du Kjære, skriv snart igjen og vær kjærlig hilset Beggeto fra Nina og fra

Din *Edv.*

5, The Cedars, Clapham Common, London.
Den 4de Maj, 88.

Kjære Frants!

Disse Linjer må og skal nå frem til den 9de. Gud signe Dig, fordi «Du er med», som

det stod i Telegrammet og hjertelig Tak til Eder Allesammen. — — —

Det er ligefrem vanskeligt for mig at fortælle om igåraftes. Du kan ikke forestille Dig, hvordan det var.

Da jeg stod og dirigerede Våren, og det klang, som om hele Naturen vilde favne mig derhjemme, ja, da var jeg vel stolt og glad over at være Nordmand. Jeg tror virkelig, at den engelske Sympathi for min Kunst må komme fra deres Sympathi for Norge, thi på anden Måde kan jeg ikke forklare mig Ovationerne igår. Det mindede mig om, når Ole Bull i gamle Dage viste sig med Felen for Bergenserne. Kun varede det meget længer her. Da jeg viste mig i Døråbningen til Orkestret, brød der en Jubel løs i den vældige til sidste Plads fyldte Hal (St. James Hall) så intens og så endeløs — jeg tror i over 3 Minutter — at jeg ikke vidste, hvad jeg skulde gjøre. Jeg blev ved at bukke til alle Sider, men det vilde ikke standse. Er det ikke forunderligt? I et fremmed Land.

Ja, Kunsten er vel en Gåde! «Meire eg fekk, enn eg hadde fortent,» det er sandt og vist.

Du synes vel det ligner mig lidet at tale så meget om alt dette Ydre istedetfor at gå på Sagen selv, Udførelsen. Men Indtrykket af Modtagelsen var altfor overvældende, fordi den var så uventet. At jeg var kjendt, vidste jeg nok, men ikke at min Kunst blev sat så højt her. Jeg spillede på et Flygel af Steinway, som var herlig, og Koncerten gik for mit Vedkommende bra nok; ganske vist tilfredsstiller min Udførelse langtfra mig selv, men det kunde passere alligevel. Og så spillede jeg mig op, det var det Bedste.

Du kan tro, jeg tog mit Mon igjen, da jeg selv dirigerede Strygeorkestret. Og hvilket Orkester. Henimod 60 Strygere, og disse i Kvalitet af aller, aller første Rang! Jeg har aldrig i Tydskland hørt slig Klang. Nej, at Du ikke hørte «den Særde» og «Våren»! Hvor jeg tænkte på Dig! Der var Ting deri til at græde over, sådan klang det. Jeg havde indstuderet det aldeles minutiøst, og Alle kappedes om at give sit Bedste, så Virkningen var aldeles betagende. Der var *ff* og pp, Accenter og Flugt, det var som en Sang af Harmonier i etheriske Højder, som Du ved, vi Musikfolk gjerne vil op til — men så sjelden når.

En engelsk Sangerinde, Miss Elliot, sang på Tydsk «Det første Møde» og på Engelsk — ja, hvad tror Du: Farewell to Tvindehaugen! Og hun sang bra! Hvordan Ordet «Tvindehaugen» klang for mig — det forstår kun Du!

— — — Kjærlig Hilsen fra os Begge og *Lykke til den 9de!* Din

Edv.

Ventmor, Isle of Wight,
17de Maj 1888.

Kjære Frants!

17de Mai! Blød om Hjertet! Trykker Dig og hele Norge til mit Bryst! Siger til højere Vedkommende: Tak, Tak, for Alt!

Disse få Linjer fra Øen Wight, hvorhen vi idag med Dr. Abraham er ilet ned for at hvile ud i to Dage. Aftenen igår var herlig. Nina sang så vakkert og gjorde utrolig Lykke. Flere Sange da Capo, Brudefølget da Capo, i det Hele almen Jubel og Masser af Fremkaldelser. Fru Norman-Neruda[1]) fortrinlig.

Idag ødelagt. Dog her, ved det brusende Hav, lever jeg op igjen. Hvor herligt må der være hjemme nu. Når Du vidste, hvor jeg længes. Men Musikfesten *må* absolveres. Jeg

får forfærdelig at bestille i Kjøbenhavn. Men har jeg bare Kræfter, så never mind! Svendsen kommer om få Dage til London for at dirigere en filharmonisk Koncert. Jeg blev anmodet, men svarede Nej. Det blev formeget for mig. Gid jeg måtte være hjemme idag om en Måned. En indre Stemme siger: Hjem! Hjem! Og den vil sejre. Jeg føler det. Kjærlig, kjærlig Hilsen til Eder Begge.

Din *Edv.*

Kjøbenhavn, 16de Juni 1888.

Kjære Frants!

Tak for Telegrammet! Hold på Hæggen til jeg kommer! Så er da Musikfesten slut — uden Frants! Men Du skal ikke skaffe Dig grå Hår af den Grund. Thi vi skal forhåbentlig om få År mødes til en norsk Musikfest. Det har i mange Henseender været herlige Dage med herlige Præstationer og mangt et Forståelsens Håndtryk. — — —. I Forbindelse med disse Håndtryk må jeg tænke på en sød ung svensk Jente — Ellen Nordgreen[1]) — husk Navnet! — som flere Gange havde gjort forgjæves Visit og så endelig igår kom igjen og sang — til Tårer skjønt. Nina og jeg

var lige væk Beggeto! Stemme, Ånd, Natur, Sandhed, Skjønhed — alt! Hun sang bl. A. «Ragna» og «Ragnhild» ligefrem herligt. Jeg tør sige, jeg har ikke truffet noget, mig så sympatisk, i Retning af Sang. — Ved omtalte næste Musikfest er hun selvskreven, så Du skal nok lære hende at kjende. Så sang hun endvidere Sange af Sjögren[1]), der kom med hende, ja det er en Lyriker af Guds Nåde. En ny Sang af ham («Det første Mødes Sødme») var vidunderlig vakker. Han er beslægtet med Undertegnede, men blødere og — Gud bedre det — mere fantasirig, end Undertegnede for Tiden føler sig. Eller, lad mig sige, *har følt sig,* thi alle disse Indtryk må dog skabe noget Nyt, det føler jeg. Så drager vi da nordover og håber at være hjemme (naturligvis Landevejen) den 22de eller 24de.

Din *Edv.*

1889.

Paris, 16 rue de Séze,
14de Dec. 1889.

Kjære Frants!

— — —. Om Koncerterne og især om den sidste, ved Du, når Du modtager dette, længst

Besked. Virkningen var ejendommelig og storstilet i enhver Henseende. Orkestret var opstillet på Scenen, der var omdannet til en pragtfuld Salon — elektrisk belyst, det herlige Theater var aldeles pakket fuldt, Alt var udsolgt, og da vi i selve Lokalet ingen Prøve kunde afholde, var jeg nokså nervøs, da jeg trådte frem. Jeg blev meget varmt modtaget; men da jeg vilde til at dirigere, fandtes der ingen Taktstok. Orkestertjenerne er lige Idioter overalt — så jeg efter et Øjebliks Venten måtte forlade Dirigentpulten igjen. Så endelig kom Bæstet med en Taktstok omtrent så lang som jeg selv, men heldigvis tynd som et Siv. Jeg gjorde, hvad Du også vilde have gjort, jeg brækkede — under Tjenerens rasende Blikke og energiske Protest — en Stump af og smed Resten hen i et Hjørne, og dermed svang jeg mig atter op og slog til Lyd til Høstouverturen. Dette vil Du ikke finde i nogen Kritik, derfor skal Du have denne lille Privatepisode. Jeg kan som Du ser, neppe føre en Pen, så svag og medtaget er jeg nu af den Sygdom — Influenza —, som nu går Europa rundt, og min Tanke er så uklar, at jeg Intet kan samle, men Du må og skal have nogle

Julelinjer, hvoraf Du ser, at jeg er den gamle E. — — —

Jeg har havt meget at stå i, kan Du tro, og det var det, jeg synes, jeg helst burde beholde for mig selv. Til Dig kan jeg ikke skrive halvt, det var bleven værre end Intet. Men nu er da den Tid over. Hvad der end kommer, så har jeg mere end nogensinde bare det Ønske at få komme hjem igjen! Ja, hjem, hjem!

Å, den sidste stille Vandring rundt Hoptrakterne hin Eftermiddag, før jeg drog! Måtte vi bare få være nogle År sammen endnu lige skjønt i Forhold til Natur og Venskab! Thi det Sidste er dog det Skjønneste, fordi det er det mest Uddybede. «Den første Kjærlighed». Ja, det er det geniale Øjeblik i ethvert Menneske; men den, hvem det er givet, med Livet bag sig at se og føle den større Kjærlighed, der sværer over Kunsten og Livet — Kunsten er jo Billedet —, for ham er dog den første Kjærlighed blot som en liden Blomst i Forhold til hele Naturen. I de År vi endnu har tilbage at gå sammen i Naturen, vil vi se den skjønnere end nogensinde. Om Naturen, eller bedre, om vore Ture siger jeg som Bjørnson siger til Bille om alle Amtmænd

Trollhaugen med Utsigt til Nordaasvandet.

og Kammerherrer — men rigtignok i en anden Betydning: De leve!

Du kan tro det er underligt at være her, ligge syg her, og ikke ane, at det er i Paris jeg er. En dansk Læge, Dr. Tscherning kommer daglig. Idag er det Lørdag, og Torsdag er Orkesterprøve. Gud give jeg måtte blive såpas! Nu årker jeg ikke mere. Farvel da Kjære, hils Majs, og en glædelig Jul for Jer Begge! Din

Edv.

Paris, 26de Dec. 1889.
Hotel de Séze.

Kjære Frants!

Du finder altid på det som aller — allermest glæder mig! Iformiddag havde jeg Orkesterprøve på «Bergliot», og som jeg kommer hjem, ligger Dit Brev med Troldhaugen og Næsset på Bordet! Det var akkurat, som jeg fik frisk Fjeld- og Sjøluft ind i Lungerne med engang. Jeg skulde lige gå i Frokost hos Colonne[1]), og stak så Fotografierne i Lommen, mest for mig selv, men kom at vise dem frem midt under Østerserne, og Du kan tro, der blev

almen Jubel! Jeg havde Madame Colonne tilbords, og skjøndt jeg ikke kunde tale med hende, så er det besynderligt, hvad Østers, Fotografier — og Musikforståelse fører for et veltalende Sprog. Efter Frokosten sang både Nina og Mad. Colonne mine Sange. Du vil blive forbauset ved at høre, at Mad. Colonne sang med en så dyb Forståelse og Noblesse, at både Nina og jeg blev henrevet deraf. Hun er hverken ung eller smuk og har ingen stor Stemme. Desto mere vejer hendes Præstation. Hun sang især «Sov min Søn» (A. Munch) vidunderlig smukt. På Søndag er det 1) Bergliot, 2) Koncerten, 3) Peer Gynt Suiten. D. 4de Aften Kl. 9 Soirée hos Pleyel for Indbudne, hvori Johannes Wolff[1]) spiller og Nina synger. Alt indbydes, hvad Paris ejer. Du kan tro sidste Søndag var herlig. Jeg blev modtaget som en kjær Ven med lang vedholdende Applaus. Du skulde hørt Peer Gynt Suiten. Det overtraf Alt, hvad jeg kunde drømme. Dog, jeg kan drømme noget endnu Bedre. Jeg drømmer om Fred og Ro til at komponere, så meget som muligt i Hjemmet! Skulde Du en Dag have en lykkelig Stund, så skriv til Bjørnson, sådan som Du kan det. Der

er et stort Hjerte på ham, og han vil forstå Dig og føle med både Dig og mig, når Du beder ham fortsætte «Olav Trygvason». Han vil endelig have mig til at sætte Musik til «Kongen kommer» (et Stykke han holder på med), men jeg sagde ham, det var ikke for mig, og jeg vil ikke for nogen Pris. Jeg vil bare «Olav Trygvason» eller et norsk Æventyr. Ja, ja, det får gå som det vil. Jeg vil kun skrive det jeg vil, og det jeg kan. Det er et dårligt Brev Du får dennegang, kjære Ven, men jeg kan ikke holde en Stemning i to Minutter. Al Ro er fløjet. Den får jeg først igjen under andre Breddegrader. Men under al Ståhejen går der en Understrøm, en stille Tone, hvori Du og Venskabet vibrerer, skjønnere og inderligere end nogensinde! Sådan vil det nye År oprinde, det føler jeg: Med en glad, rolig Længsel efter det Bedste, det jeg Gud ske Lov kan sige, at jeg virkelig ejer! Tak for det gamle År, og Gud signe Dig og Majs og føre os sammen i det Nye!

Din

Edv.

1890.

Leipzig, 10de Marts 1890.

Kjære Frants!

Jeg synes det var en Evighed, siden jeg havde hørt fra Dig — og så kom da Dit kjære Brev, som jeg benytter den første Stund til at besvare. Man skulde tro, jeg havde Tid nok til min Rådighed. Men sådan er det ikke. Jeg har Masser af Korrektur at læse, må også spille lidt, fordi jeg skal op i Gewandhaus med G-Dur Violinsonaten den 21de med Brodsky, og så har jeg intet Arbejdsværelse, hvoraf Følgen er, at jeg ikke er sikker på at være uforstyrret noget Øjeblik. —

Du kan tro, jeg tænkte på Dig d. 27de Febr., da jeg dirigerede «Olav». Og Du kan tro, det var en rar Følelse, for første Gang at betræde *denne* Dirigentpult for at dirigere *dette* Værk. Når jeg ikke vil være urimelig, må jeg sige, at Udførelsen var bra. Sinding mente, der havde været mere Begejstring over det Hele i Kristiania, og måske har han Ret. Men Sproget, Sproget! Det gjør så meget. Korpartierne klang imposant, og Vølve gjorde

sine Sager meget sikkert og med Verve. Denne Opførelse har forøvrigt bragt mig på mange Tanker. Tak fordi Du skrev til Bjørnson. Men jeg tror ikke han årker og gider tage fat. Han er helt andre Steder nu. Jeg skal forresten ikke klage, da der er såmeget andet, jeg har Lyst til at gjøre. Når Du nu vidste, hvor jeg glæder mig til at komme hjem igjen! Jeg tør ikke sige, at jeg ønsker det. — Denne Tid er just den værste, — om end den skjønneste. Det er jo i denne Tid, man lever Ungdommen om igjen hvert År! Godt, at Ungdommen ikke ved om og tror på Noget andet end på sig selv! Men ikke sandt, om end Ungdommen løber fra os, så tror vi endnu lige fast, ja fastere på det Gode, det Skjønne, det Rene! Og i dette er der evig Ungdom. Så kan den unge Slægt længe nok braute med, at *den* sidder inde med Sandheden. Du forstår, jeg sigter til Bohemernes Bevægelse mod Bjørnson, hvis Skosåle de ikke er værdig til at løse. Kan de Mennesker da ikke forstå, at nogen *absolut* Sandhed findes ikke. Når Enhver søger Sandhed på sin Måde, så blir Alt godt og vel. Ensidighed kan endelig tilgives en stor Ånd, og det får da Bjørnson Lov at være, skulde jeg tro.

Edv. Grieg tilfjelds.

— — — Hvor tomt det bliver i Norge! Vi må snart nøjes med at omfavne Træer og Stene, thi i dem er dog Naturens hele Genialitet! Jeg siger «nøjes med». Men at omfavne Norge er for mig det Højeste, og det gjør jeg hver Dag i Tankerne. Ingen stor Ånd kan man elske så helt og rent som Naturen! Den leve! Men ikke uden Dig!

Din *Edv.*

Leipzig, 25de Marts 1890.

Kjære Frants!

Førend jeg bryder op herfra, skal Du dog have nogle Linjer med Besked om, hvor jeg glæder mig til at se Dig og være med Dig igjen og ikke mindst i Skog og Mark, og jeg håber at turde sige: Små Fjeldtopper! De store skal jeg pent tie stille med. Jeg søger mere end nogensinde Redning i den hjemlige Natur. Thi der er Noget i Baglås, som Ingen forstår. Iformiddag havde jeg forresten en stor Glæde: En ung Nordmand fra Kristiania viste mig en Symfoni[1]), som Pinedød er Kar for sin Hat og ikke at spøge med. Her er et stort Orkestertalent. Dertil har han den store For-

del, at han ikke «*Wagnererer*» og overhovedet synes at være ejendommelig. Men hvor forunderligt! Norge, Norge, hvor er det? Enhver talentfuld Tydsker vilde gjøre det akkurat ligedan. Jeg forlanger visselig ingen Jagt efter det Norske, og når de Folk er sand, så er jo Standpunktet godt. Men jeg forstår ikke, at *Enhver på sin Måde* ikke gribes over Fædrelandet, dets Natur, Historie og Folkeliv etc. etc. Taler man med dem, så bryder de sig Fanden om Fædrelandet. Der er ingen Fremtid for dem, siger de. Ligesom om dette havde Noget med Kjærligheden at gjøre. At rive mig fra Fædrelandet vilde være at rive Arme eller Ben af mig — med eller uden Fremtidssorger.

Sidste Lørdag vakte G-Dur Sonaten levende Jubel. Jeg blev 3 Gange fremkaldt, og Pressen er også i Stemning. Men jeg er ikke i Stemning, førend det bærer hjemad. Nogle Dage i Berlin og Kjøbenhavn og så — det første Synet: Muren i Havbrynet!

Indret Dig nu så, at Du ikke får hele Bergen på Besøg. Jeg har bestemt mig til at være ubønhørlig.

Din *Edv.*

Jeg har netop gjennemlæst Dit Brev og burde neppe afsende dette Molstykke til Dine lyse, livsglade Udsigter! Men vent — «også jeg er Maler» — og Optimist!

1891.

Kjøbenhavn, 9de Febr. 1891.

Kjære Frants!

Jeg har i de sidste 10—12 Dage gået «svanger» med et Svar på Dit sidste kjære Brev, men jeg har opsat fra Dag til Dag med at lade Fosteret se Dagens Lys, fordi jeg syntes, jeg kunde ikke få Svaret godt nok, det vil sige, sådan som jeg føler det. Men skal Du vente til jeg finder Form for det jeg føler, så kan Du komme til at vente længe. Derfor til Sagen. Du trøster mig i min mismodige Stemning, således som Du alene kan gjøre det, og bidrager kun til at forøge min Længsel hjemad. Disse Vintermåneder i Udlandet har lært mig, at jeg ikke er ung længer. Jeg trænger Hjemmet til at skabe i, og når jeg rejser, må det enten være for at gjøre Musik eller for at trække frisk Luft og samle Indtryk. Du taler om næste Vinter så tillokkende. Ja, ja, vi tales

om den Sag. Vist er det, at Trangen til Samvær med Dig drager mig mere og mere, hver Gang jeg er ude og rejser. Måtte det endnu være forbeholdt os lykkelige Stunder i Naturen. I dette Liv, i dette Samvær ligger al den Musik, hvoraf Noget kommer på Papiret, men det meste og det Bedste — desværre ikke.

Dog det Noget, som er inspireret af denne forunderlige Natur og Venskabsblanding, plejer at være godt. Anderledes hernede i det fremmede Land. De Toner, jeg den ene Dag finder på, river jeg ud af mit Hjerte den næste, fordi de ikke er ægte. Mine Tanker er blodløse ligesom jeg selv, og jeg taber Troen på mig selv. Ligeoverfor dette Faktum nytter det lidet, når Dr. Abraham skriver, at mine Værker, f. Ex. Peer Gynt Suiten, opføres i Europa, Asien, Afrika, Amerika og Australien! Derfor: Ind i Fjeldet, ind i Fjeldet! Kun der er Helsebod.

Drachmann er nu i Wien, men jeg skal fortælle hans Kone, at Du nyder hans Edith[1]), så får han vide det, og det vil glæde ham, det ved jeg. Ja, der er herlige Ting i den Bog, især måske Skildringer. Thi selve Edith synes mig at mangle et —, ja, hvad skal jeg kalde

det — et Barn?! Ialfald er der Noget der, noget koldt, som jeg ikke rigtig tror på. — Du spørger om Hjemrejsen. Jeg tænker først i April at drage til Kristiania på 8—10 Dage, fordi jeg har lovet Eilif Petersen at sidde Model for ham, og så går det hjemad. Vi er ikke unge længer. Det siger mig alt omkring mig mer og mer. Hvormange af vore Jevnaldrende begynder ikke allerede at falde bort omkring os? Jeg vil ikke sige, at jeg er bange, hverken for Livet eller Døden, men der er Et, jeg er bange for: at mærke på mig selv, at jeg blir gammel — at Anskuelser, at Ungdommen skal sejle ud på Togter, som jeg ikke forstår Meningen med. Med et Ord, jeg er bange for den Mulighed, ikke at skulde kunne føle, hvad der er sandt og stort i de åndelige Forposter, som skyder sig fremover efterhvert som vi ældes. Derfor har jeg en Instinktets Trang til at kjende alle de Afskygninger, der rører sig i det åndelige Liv, nu mere end nogensinde. Lader man nu noget af Betydning glide sig forbi uden at optage det i sig, — før man ved Ord deraf, er det bleven en Magt, som man ikke forstår, fordi man ikke har fulgt det Ny fra den første Spire. At blive liggende igjen

halvglemt på Vejen, mens Tiden traver henover mit syndige Kadaver, det synes mig det Ynkeligste, som kan times et Menneske. Og med hvor uendelig Mange sker det ikke? Måske med de Fleste. Men de ved ikke deraf og er lige glade. Anderledes med Kunstneren; når han tilhører Reaktionen, er han solgt.

Igår lod vi os vaksinere for dog at gjøre Mit til at kunne gjense gamle Norge. Ja, det skal blive en Fryd! Dette stadige Crescendo ved Hjemsynets Glæde, det holder Gud være lovet skadesløs for Meget og Mangt!

Din

Edv.

1892.

Kristiania, 24de Oktober 1892.

Kjære Frants!

Endelig en stille Aften i Hotellet. Jeg har siddet og rettet Orkesterstemmer, er herlig opstemt, efter for første Gang på 3/4 År at have fået Lov til at drikke 1/2 Fl. Øl. — Herinde er det virkelig som jeg telegraferede: Der er skeet et Mirakel med mig. Det går med sikre Skridt fremover. Det kan Du også for-

stå deraf, at jeg dirigerer på Musikforeningens næste Koncert. (Musiken til Sigurd Jorsalafarer, den Bergtekne og måske Sørgemarschen over Nordraak). Vi var igår til Middag hos Fru Sars. Herligt! Og så Samtaler ved Kaffeen med Ernst Sars[1]), Nansen[2]), Prof. Torup[3]), som jeg havde undt Dig at være med i. Jeg var meget ofte blot Tilhører, der hvor Kundskaber i Matematik og Naturvidenskaber fattes mig. Men jeg var med alligevel. Vi begyndte at tale om Unitarierne, og herfra er der i Grunden blot et Skridt til det Dybeste og det Højeste, en Mennesketanke kan rumme. For Nansen har jeg fået en stor Beundring. Han er noget helt Andet end en blot Sportsmand og Eventyrer. Han må have ført en næsten enestående åndelig Udvikling. Hvad man også ligefrem kan se på hans Blik — så rart som dette kan klinge. Han er en betydelig Filosof, og har et Kundskabsforråd, som vistnok er sjeldent. Men hvad der især er sjeldent, det er at disse Fortrin findes hos en kjærnesund, umiddelbar og i al bevidst Selvtillid dog fordringsløs og beskeden Natur. —

Og hvordan har I det så, I Kjære? Jeg længes efter at høre lidt om Jert Liv. Du er

naturligvis Myre og Majs Myrinde. Ja, gid der var mange Myretuer med Folk som Jer, så skulde jeg vist ikke udrydde dem. Men gode Mennesker udryddes lettere end Myretuer, det er netop Ulykken.

Idag læser jeg i Telegram, at Fru Edgren[1]) er død i Neapel. Der er ikke mere end et Par År siden at Nina og jeg spiste Middag hos Jonas Lie i Paris med hende og hendes søde Veninde Fru Kowalewski[2]). Begge Kvinder i sine bedste År. Og nu er de væk, Beggeto!

Din

Edv.

Hotel Kaiserhof, Berlin.
27de Dec. 1892.

Kjære Frants!

Nej Pinedød om det gamle År skal gå ud, uden at jeg får sende Dig min varmeste Vennehilsen og Tak for alt Godt. Lad Året svinde, al den Inderlighed, Du og Majs bragte mig deri, det svinder aldrig, sålænge jeg lever og ånder. — I har stadig været i vore Juletanker, naturligvis, og mangt et stille Suk har forrådt en Higen mod det Fjerne i disse Dage. Men

Gud ske Lov, vi har havt det over al Forventning godt. Jeg var så heldig, før Afrejsen fra Leipzig at bli færdig med Korrekturen til den nye Revision af den anden Peer Gynt Suite, hvori meget er ændret fra Kristianiaopførelsen ifjorhøst. Dansen af Dovregubbens Datter er nyt instrumenteret, klinger nu morsomt, og den arabiske Dans har jeg sat ny ind. Suiten skal opføres i Leipzig 7de Februar.

Så drog vi da hid og fejrede Juleaften her i Hotellet med Holter[1]), hans Elev Alnæs[2]) og Lorenz Nicolaysen fra Bergen, for Tiden Portraitmaler, hvem Du nok kjender. Vi havde Juletræ med «Engel og Stjerne», Knaldbonbons & Julegodt, Masser af Småpresenter, etc., etc., og bagefter gik vi til «Skogen»[3]) — nej, jeg mener til Kempinski, hvor vi fortærede et Hestelæs herlige Østers og drak herlig Vin. — — —. Vi var Alle oppe og hyggede os fortræffeligt. Holter havde en Flaske 10 År gammel Aquavit, vi skålede med Opvarteren og elskede alle Mennesker. De to Juledage har også været bra. Jeg har været friskere end i Leipzig og kunnet både se, høre og nyde. Vi har nemlig i disse to Aftener havt Anledning til at høre to nye italienske

Operaer af usædvanlig Interesse. Ja, det nye Italien, det har Stof og det har Mod. Jeg følte her, at Georg Brandes har Ret, når han siger, at «der hører Mod til at ha Talent». Den ene Opera hed «mala vita» af *Umberto Giordano*[1]). Heltinden er en prostitueret Kvinde, hvem Helten, der er en syg Mand, har lovet den hellige Jomfru at redde, altså ægte, hvis han blir frisk igjen. Og frisk blir han, men han holder naturligvis ikke sit Løfte, den Somikkel, thi en gift Kvinde kommer i hans Vej og fanger ham. Den faldne Kvinde, der elsker ham, står nu ensom, bønfalder først den hellige Jomfru, og da dette ikke hjælper, banker hun i sin Fortvivlelse 3 heftige Slag med Dørklinken på det «Hus», hvorfra hun kom ud. Da hun har gjort dette, styrter hun bevidstløs sammen og Tæppet falder. Fortræffeligt Stof! Ikke sandt? Og Musiken er fuld af fortræffelige Ting. Friske Melodier, Harmonier, det Hele det Modsatte af Konventionelt, der er noget af Morgenrøde deri. Men — så var der en Fremstillerinde Sign. *Gemma Bellincioni*[2]) (husk dette Navn), som ejer den største tragiske Personlighed, den dybeste dramatiske Evne, den mest inspirerede Accent i Sang og

i alle Bevægelser, jeg i mit Liv har truffet på, siden jeg hørte Schröder-Devrient som 15½ årig Gut. Berlinerne var med Ret aldeles gale — de blev aldrig færdig med at kalde hende frem, ja de afbrød hende under Scenerne, som kunde de være Italienere. Jeg glemmer aldrig, da hun tilsidst, i højeste Fortvivlelse kaster sig ned foran Madonnabilledet, og så rejser sig, blir højere og højere, sang større og større, tilsidst som med 20 Stemmer, ja som 20 Skrig, det var som vilde hun op i Himlen til hende. Og så disse Bevægelser, så ædle, så store. Jeg har lært mere af dette end af alle Musikopførelser hernede. Igåraftes var det Operaen «Bajazzi», Tekst og Musik af *Leoncavallo*[1]). Teksten er et Mesterværk. Musiken er meget talentfuld, mildest talt dristig, glimrende instrumenteret, men ofte for simpel og ofte for — ja Skam at sige — for Wagnersk. Derfor gjør den også mere Lykke end «mala vita», som Musik betragtet. Du ser, at Teksterne mest har interesseret mig. Tænk Dig et norsk Folkeeventyr, så genialt og klogt indrammet i en Akt, måske som her indledet af en Prolog, hvori Digtets dybere Mening antydes. — Ja, ja!!!

Igår Middag spiste vi hos Gudes. Prægtige, noble Mennesker. Og hvad har han ikke gjort for en Masse herlige nye Akvareller. — — Skriv nu snart lidt Biografi, som jeg har gjort det. — —. Kjærligste Hilsener, og atter Tak, Tak, Tak fra Nina og fra Eders trofaste

Edv.

1893.

Leipzig, 4de Febr. 93.

Kjære Frants!

Det er en dårlig Ven, Du har i mig. Nej, ikke en dårlig *Ven,* men en *dårlig* Ven. Vennen er god nok på ét Vis, det indestår jeg for med den Smule Hjerteblod et så blodfattigt Menneske som jeg endnu ejer, men der er ikke stort ved ham, som berettiger ham til at være med længer. Du ser, det er Pessimisten, der er ude idag. Med andre Ord: Maven er gal, splitter-pinegal. — Dette demoraliserer mig mere og mere, og idag f. Ex. er Modet helt nede under 0. «Aber nicht diese Töne! Sondern lasst uns angenehmere anstimmen und freudenvollere!»[1]) Og da jeg inden *Udgangen*

af Juni forhåbentlig atter er ved mine Længslers Mål i «gamle Norge» — i Din Nærhed! — jeg er uforbederlig! — så grejer det sig nok Altsammen. — — — Ja, *Udgangen af Juni!* Det er de «angenehmere Töne und freudenvollere», som jeg helst dvæler ved, og efter hvilke Toner jeg ingen andre tåler at høre. Dog, der er én Tone, som lader sig høre ved Siden af de hjemlige, og det er Tanken om «Muligheden» af at Du — og Majs!? kunde komme bort en Uges Tid i Juni på en liden Trip til England!!! Opførelse i London af flere af mine Ting, som Du ikke har hørt før, måske ditto i Cambridge og så Afslutning i kort Besøg hos Hardings[1]). Derpå for fulde Sejl over Sjøen — forhåbentlig «hin blå» — hjemad, hjemad til Næs og Troldhaug! Ja, dette står for mig som Noksagt — Ordene svigter mig ligefrem. Det kan naturligvis ikke blive, dertil er Tanken for skjøn — men bare at udkaste Planen gjør så godt som en ægte, gammel god Linje Akvavit! — —

Kjære Frants! Tak for Garborgs Fred! Det er et genialt Stykke Arbejde, et Spejlbillede, holdt frem for Bonden. Men mon han forstår at se sig selv i Spejl? —

Hjertelig Hilsen fra Abraham, med hvem vi klinkede på Majsens Vel, men ganske andre Hilsener til Eder Begge fra Nina og fra Eders gamle trofaste

Edv.

Grefsen Bad pr. Kristiania
5—6—93.

Kjære Frants!

For længe siden skulde jeg skrevet til Dig, at Englandsturen desværre måtte opgives af Helbredshensyn. Men jeg skjønte jo nok, at Du fik vide det på anden Måde, og jeg har rent ud sagt været for låk til Brevskrivning. Ja, det var trist. Og så som jeg havde glædet mig til vort Møde derhenne under «England solbelyst»! Nu gjælder det bare at reparere, hvad repareres kan af det Allernødvendigste. «Tak for Dit Råd!» Du ser jeg gjør ikke som Fiskerjenten, men lystrer pent Ordre. Heller ikke jeg havde Lyst på Tonsåsen — så kom Dit Telegram — jeg foreslog selv Grefsen, hvori Lægen øjeblikkelig indvilgede. Og aldrig har jeg angret mindre på Noget end denne Kuvending.

Her er jo ligefrem vidunderligt. Uendelige Granskove med skjulte Stier, hvor man rent kan glemme hele Verden. Bedst som man går, har man et Gløt med en herlig Udsigt. Jeg er fuldstændig imponeret. Men det er sandt, — Du kan det jo udenad. Her er jo Sædet for Din romantiske Periode, ikke sandt? Her gik det løs med Blåvejs, Hvidvejs, «brune Øjne» og sådant mere. — — Også jeg var ung dengang og svingede lystig Taktstokken over Jere Hoder, I to Kjære! Jeg har fået mere Berømmelse, men mindre Lykke end jeg dengang drømte om. Og Du? Du kunde jo bare få Lykke. Thi Du er født med den og til den. Alt hvad Du rører ved, blir til Lykke! — — — Ja, ja, nu kommer jeg snart hjem for endnu at aflure Dig lidt af Kunsten, — om jeg duer til det. — — Ja den Helbreden. Det værste er — jeg kan ligegodt sige det straks — at der for mig ikke er Tale om at gå tilfjelds. Jeg tåler ikke at gå, blir træt efter en Times Gang. Jeg har tænkt at bli næste Vinter i Bergen eller Kristiania, føler nu mere end nogensinde Norge, Norge! — — Måtte nu Din travleste Tid være over, når vi kommer. Og måtte jeg så bare kunne kaste mig i

en Lyngtue med Dig oppe på Natlandshøjden! Højere sigter jeg ikke til en Begyndelse. — Jeg har forresten tænkt på en Ting: Jeg kunde jo ride på Højfjeldet. Jeg tar *to* Heste, den ene til Diæten etc. Er ikke det en god Idé!

Din *Edv.*

Kjøbenhavn, 24de Nov. 93.

Kjære, Kjære!

Jeg kommer just hjem fra Kliniken, hvor jeg har gjort Fødselsdagsvisit — til Middag skal vi forresten spise Østers og Hare sammen og drikke vore to bedste Venners Skål! — og så finder jeg Dit Brev! Blødheden indeni mig, som jeg gjerne holder fast på, er idag, jeg ved ikke hvorfor, af den Natur, at den absolut vil ud — og efterat ha læst et sligt Brev, ja, Gud hjælpe mig, sidder jeg ikke her oppe på min ensomme Hybel og — hyler. Når Du vidste, hvor de Tårer gjør mig godt, så vilde Du tilgive mig dette con molto sentimento. Det er også bare Du, Frants, som er istand til at fremkalde dem. Jeg føler Sandheden i hvert Ord Du siger, den herlige Sandhed, som aldrig kan gjøre mig ulykkelig, hvormeget jeg end har at kjæmpe med i mig og

Gjendine Slaalien i sit Hjem.

udenom mig, dette, at Du for mig er den Du er, og at dette er og vil bli trods Livets Omskiftelser. Hvormange er så lykkelig? Jeg tror ikke En af 20000!

Igåraftes var stor Fest for Jonas Lie, hvortil man havde været uhøflig nok til hverken at tilsige Svendsen eller mig. Arrangementet lå i Hænderne på Pressen. — Man skal altså gjøre Kur til Pressen nu, forat få Lov til at være med i Fest for en stor Landsmand, med hvem jeg ovenikjøbet står på en venskabelig Fod. Er det ikke forgalt! Jeg har søgt Jonas Lie idag forat udtale min Bedrøvelse og Harme over ikke at have fået Lov at være med i Festen, men traf ham desværre ikke. Han rejser allerede imorgen. Jeg taler formeget om dette — men det er denne Stemning: Blanding af Harme og stor Blødhed, som behersker mig. Men nu skal det være Blødhed! Altså:

Gjendine[1]) synger sagte og stille:

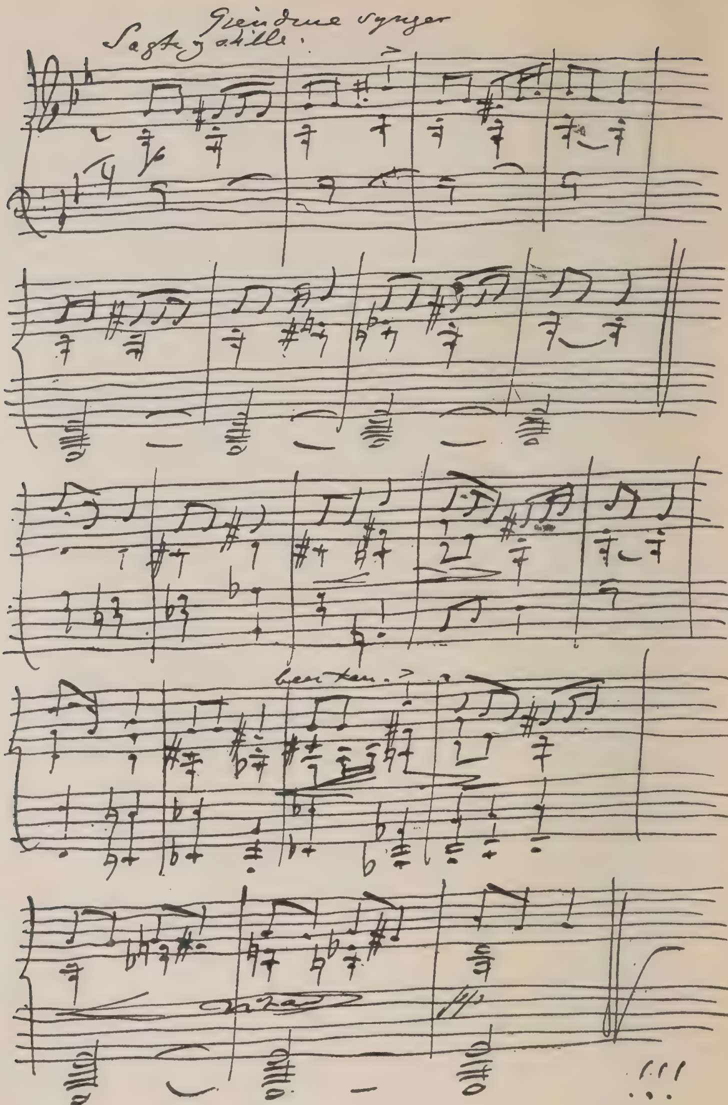
Sagte og stille.

Ja det var Noget det. Og så den kjære Röntgen, som var med på dette! Han vilde havt mig til Amsterdam, men der var Noget i mig, som sagde Nej nu. Fra hans Ven Messchaert, den geniale Sanger havde jeg i forrige Uge et Brevkort i fuld Begejstring. Han havde opført Folkeviserne med Baryton-Solo — på Norsk!! — og gjort kolossal Lykke med dem. Fra München havde jeg Telegram om jeg vilde dirigere filharmonisk Koncert med mine Værker den 29de. Men jeg sa Nej. Det samme sa jeg også til samme Spørgsmål fra Stockholm. — Nu får vi se hvorledes det går Nina, som skal ud af Klinikken Søndag. Vi blir her vist Julen over. Blandt de Ting, jeg bragte ud til Klinikken idag, var også to Sange, en til et nyt Digt af John Paulsen[1]), «Hjemkomst» og «Gretchen ligger i Kiste» af Krag[2]). Jeg begynder at komme i Stemning om Dagen. Din *Edv.*

1894.

Mentone, 27de Marts 1894.

Kjære Frants!

Jeg har opsat nogle Dage at skrive til Dig, fordi jeg gjerne først vilde have Efterretnin-

ger fra Majs, hvem vi herfra har tilskrevet[1]). Og endelig, i denne solbeskinnede Formiddag kom hendes og også Dit kjære Brev. Vi har det Håb, om en Uges Tid at skulle sees her. Desværre blir det et kort Samvær, thi vi skal den 10de April være i Paris, hvor jeg den 22de skal dirigere en hel Koncert hos Colonne. Men vi skal nok nyde Gjensynet alligevel, det kan Du forlade Dig på. — Jeg har siden jeg kom hid været helt låk af en radikal Forkjølelse. Her er nemlig et gyseligt Forår, koldt og vindigt midt i den stegende Sol. Facit: Jeg lever! — og lever på Længselen efter Norge! Den samme Sang op igjen — men en dejlig Sang, uden hvilken jeg ikke gad eksistere. Og Du deroppe med Din enestående Frejdighed midt i Ensomheden! Kan Nogen takke Moder Natur, er det Du!

München og Genf var Begge Triumfer for Norge! I München, da hele Ungdommen blev tilbage og kaldte mig frem 5—6 Gange under Råbet: «Wiederkommen!» da fik jeg Gud hjælpe mig Lyst — à la Ole Bull — at tale til Folket og indbyde Tutti til at se det herlige Land, hvoraf min Kunst er et fattigt Spejlbillede. Men — Fornuften sejrede heldigvis.

— Jeg må fortælle Dig, at jeg idag fik et Brev fra en ubekjendt Journalist i Amsterdam, der fortæller mig, at man på Theatret der med *enorm Succes* har opført scenisk «Foran Sydens Kloster». Manden har selv leveret Regien, og det klinger altsammen fortræffeligt, som han udmaler det. Det var virkelig en Glæde, midt oppe i disse Myriader af Breve, der skaffer mig så enormt at bestille. Her i Mentone bestiller jeg ligefrem ikke andet end at korrespondere. — —

I Genf var jeg, trods den isende Nordenvind (og dårlige Secondvioliner!) friskere end på længe. Vi boede i Hotel Beau rivage og havde fuld Udsigt over Mont blanc. — — Men Virkningen er i Genf ikke farlig imponerende. Og hele Naturen er så forunderlig udadtil effektfuld, at jeg mere har Indtryk af Theaterdekorationer end af virkelig Storhed. Nej, Vildhedens, Mystikens Hjem — det ved jeg nok, hvor det findes!

Forleden Dag skrev Jonas Lie til mig: «Bergensbanen indleder en ny Tid for Bergen, og det er underligt at tænke, Banen skal gå opad den samme Sverresti, hvor Birkebeinerne gjorde deres berømte Vintertog,»

o. s. v. Men nu kommer det Bedste: «Blot ikke Landet mister i Stemning og Genialitet, hvad det vinder i Fladhed og Kommunikationer. Vi har været et sådant Huldre- og Bjergtroldland med alskens fortryllede Kroker og Sidedale, Snegrop og steikende Sollier, — blir vi *for* gjennemsigtige, så kanske flyr de allehånde Ubevidsthedens Vætter, som trives i Mystikens skabende Dunkelhed.» Er det ikke godt? Men — heldigvis men! som jeg skrev til Lie — den Genialitet og Stemning, som ikke tåler Sollyset, som ikke tåler, at alle Gjerder falder, — den Genialitet er dømt til Undergang. Altså! Leve den skjønneste Tanke: At Menneskene må elske hinanden! Om ikke, som vi To gjør det, så dog alment stort! Har Civilisationen et Mål, så er det dette!!!

Kjærligst Hilsen! Din

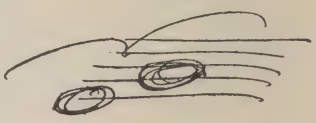

London, 6te Maj 1894.

Kjære Frants og Majs!

Nu sidder I på Næsset og her sidder vi! *Blot!* Havet imellem os! Sent igåraftes kom vi hid, og jeg svor i Paris, at det første jeg

gjorde i London skulde være at sende Eder Brev. Først forat lykønske Eder til atter at være sammen og så forat fortælle Eder lidt om Sejren i Paris den 23de April. Thi det var en Sejer for Norge. En af de få, jeg ikke glemmer. Jeg ønskede ganske specielt, at I havde hørt «den Bjergtagne» — le Solitaire og «en Svane», som jeg havde instrumenteret. Denne sidste blev sunget da Capo og aldeles fortræffeligt foredraget. Det samme må siges om Foredraget af «den Bjergtagne», og det betyder Noget. At alle Orchestersagerne klang godt, er jo selvsagt, og Klaverkoncerten blev af Raoul Pugno[1]) spillet med en rivende Ild og Fart, Bredde og enorm Kraft. Forresten kan I tro, jeg havde Glæde af at træffe Saint-Säens. Til min Overraskelse fandt jeg en Dag hans Kort i Hotellet, førend jeg havde ladet høre fra mig og jeg var ikke sen om at gjøre ham Gjenvisit. Han omfavnede mig naturligvis på Fransk, kyssede mig links und rechts, og da jeg, for også at være behagelig på min Måde, takkede ham for Alt, hvad jeg havde lært af hans Kunst, svarede han på Faldrebet: Man lærer ikke af Andre, når man er «soi même!» Åndrigheden ligger altid på Læberne!

Jeg dirigerer d. 24de og stryger så hjemad så fort vi bare kan. Det første Dampskib fra Aberdeen går først 7de Juni, og sålænge vil jeg ikke vente. Ja, havde I været med! Det havde været en anden Sag. Jeg synes Vinteren har taget svært på mig, og den *skal* ikke gjentages, ihvert Fald ikke næste År. Jeg håber at strække Høsten langt, langt fremover hjemme.

Eders gamle

Edv.

Kjøbenhavn, 29de Dec. 1894.

Kjære Frants!

Du vil høre noget om mig selv. Ja, ser Du, skjønt her er nok af Liv og Adspredelser og Velvilje og venlige Mennesker, så er mit «Selv» alt andet end lyst. Jeg er nu ganske vis på, at det kommer fra Maven, thi kan det én Dag blandt 30—40 hænde, at Maven er forholdsvis bra, da er jeg også med Et en Anden. Lysere Syn og Arbejdslyst og Fantasi og Alting som godt er banker med engang på hos mig. Så siger jeg til mig selv: Nu fortsætte imorgen forat ta Stemningen mens den er der,

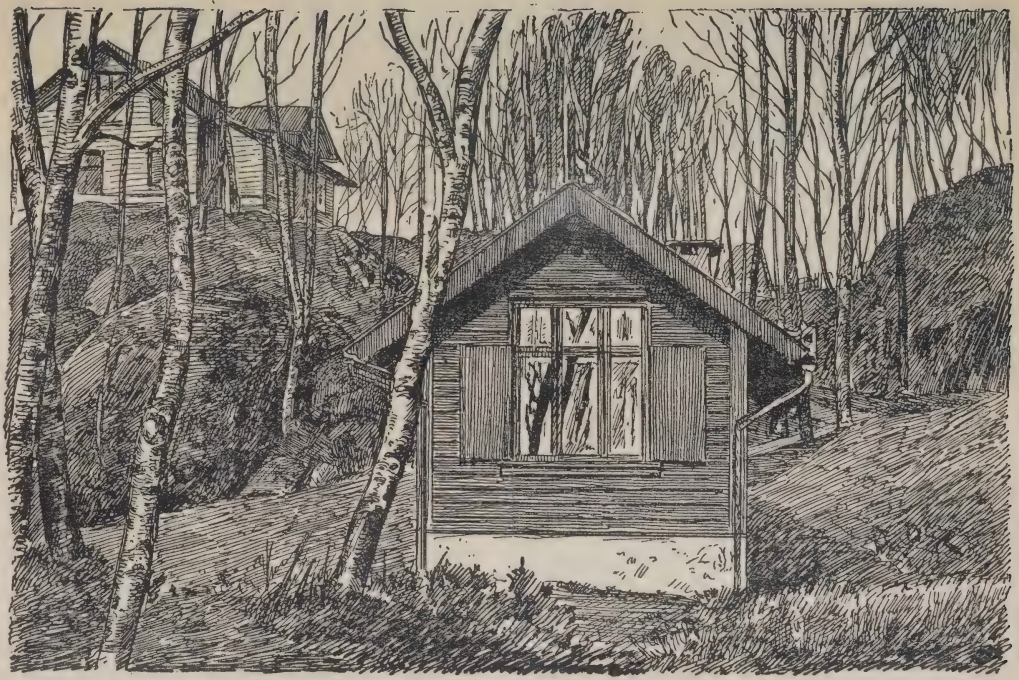

Edv. Griegs Arbeidshytte paa Trollhaugen.

— og så imorgen — så er jeg atter den Gamle, tung og nedtrykt, uden Evne til at fortsætte det Påbegyndte. Og ser Du, denne Følelse, at mit Livsværk i det Væsentlige skulde være endt, den har jeg til Dato ikke kunnet tro på. Jeg synes, der er såmeget, jeg skulde gjøre, meget jeg føler både Evner og Trang til — i de enkelte gode Øjeblikke. Men nu går det op for mig, at jeg bør se til at blive klar over Tilstanden, resignere og være glad ved alt det Gode Moder Natur har tilmålt mig. Med andre Ord: Jeg må sige mig: «Slå Dig til Ro og sig Tak til!» Men jeg kan ikke få det til. Thi Virkelyst og Ærgjerrighed er ingenlunde uddød hos mig. Jeg ved egentlig blot én Medicin, men den ved jeg Gud ske Lov, og den står nævnt i Dit Brev, thi det er nemlig også Din Medicin. «Et lidet Musehul at gjemme sig bort i, eller — et ensligt Sæl oppe i Fjeldene.» Jeg vil dog ta det lidt fyldigere og sige: Livet i den norske (vestlandske) Fjeldnatur i det Hele. Og sålænge Du føler som jeg i dette Stykke, falder der en Balsam i min Sjæl, hvergang jeg i en mørk Stund er istand til at mane frem denne lykkelige Bevidsthed. Hvor forunderligt er dog dette, at Naturen i så

Henseende står over Mennesket. Thi Mennesket, selv det, man holder uendelig meget af, kan skuffe. Naturen aldrig. Til dens Skjød tyr man ikke forgjæves, der hænde, hvad der vil. Tanken på Norge, det er den jeg lever på, når jeg er ude — og når jeg er hjemme. Altså vel mødt i den norske Sommer, kjære Frants, og Tak for Alt, hvad Du gav til dette vort herlige Fællessyn på al dens Skjønhed! Godt År til Dig, til Majs og Eder Alle!

Din
Edvard G.

Glem ikke at hilse Børre og Nancy!!

1895.

Kjøbenhavn, 29de Marts 1895.

Kjære Frants!

Nu har jeg stivet mig op med to Cognacere og dermed griber jeg Pennen som et Sværd, hvormed jeg dog ikke er tilsinds at kjæmpe, men blot manøvrere for at vise min Livskraft. Det var en drøj Historie denne Influenza. Den har sat mig mere tilbage, end jeg vil vove at tilstå for mig selv. Men — jeg giver mig

ikke endnu. Bare lad mig få komme hjem og krabbe lidt i Bakkerne og Fjeldene, så kommer det, der mangler. Før Influenzaen kom, havde jeg dog en stor Glæde, som det var godt at ha at tære på. Og det var den filharm. Koncert, som jeg dirigerede. De Sange, jeg havde instrumenteret, klang aldeles fortræffeligt. Monte Pincio fin og sydlandsk. Og Wergeland pompøst som et nordisk Drapa. Skade, at vi af Mangel på Harpe ikke kan opføre den hjemme. — Når Du skriver om Stæren, klør det i mig efter at opleve slig en Stemning. Jeg synes den Ro og Livsglæde og Håb over al Naturen måtte give Arbejdslyst på Troldhaugen. Men at ta Dampskibsvejen hjem så tidlig vover jeg ikke, og Landevejen er netop på denne Tid omtrent umulig. Det er dog en dejlig Bevidsthed at eje den Plet af Jord deroppe. Og så, at den er i Din Nærhed. Ja, det skulde se rart ud, om vi ikke skal få os nogle Ture, som i gamle Dage. Når Sommerferien kommer, er jeg ganske vist bunden. Jeg har Håb om at få mine Ungdomsvenner Emil Hornemann[1]) og August Winding op på Troldhaugen i Slutten af Juli. Så kommer også Röntgen, som jeg vil gjøre alt det Gode

imod, der står i min Magt. Men efter Midten af August kan jeg dog rimeligvis være parat til en Smule Fjeldliv, om Skjæbnen og Vejret vil unde os To denne Glæde. Min tydske Ven Herzogenberg yttrede for nogle År siden, at han følte, at han nu var ved Desserten, og desto mere magtpåliggende var det ham, at lade sig både Osten og Brødet smage rigtig godt. Min Dessert er Norge, eller forat være mere ensidig: Vestlandsnaturen. Og den vil jeg da også lade mig smage så raffineret som mulig. Ja, Du kan tro, det er mig som har jeg fået Resten af Livet i Foræring.

Din gamle *Edv.*

Leipzig, 31—12—95.

Kjære Frants!

Førend det gamle År synker i Hav, vil jeg sende Dig disse få Linjer forat takke Dig for det, for alt Venskab, for al Overbærenhed. Jeg ved, at Du vil overføre disse Følelser på det nye År, og hvad mig angår, kan jeg bare sige, at Tanken på Dig er mig kjærere end nogensinde, og at jeg, skjønt såmeget ældre end Du, dog vil forsøge at lære af Dig Noget af det jeg så sårt trænger til, noget af Dit lyse, gode

Syn på Verden. Jeg har ikke så lidt af det på Bunden af min Sjæl, det føler jeg, og i min Ungdom var det mere fremme. Jeg vågnede inat af at jeg skreg: Man havde muret mig inde i et Fængsel. Dette må være Refleks af Dagens tunge Tanker. Men nu vil jeg tage Fantasien tilhjælp og lade som om det gamle År tar alt det Ufrie og knugende med i sin Grav, forat jeg i det Ny atter kan vågne som mig selv. Du er det eneste Menneske, der kjender mig helt, derfor måtte disse Moltoner frem til Dig. Men nu, o Freund! nicht diese Töne! Sondern: lad mig fortælle Dig om det Lyspunkt det har været for mig at have Röntgen her i Julen. Han er et herligt Menneske og en sand Kunstner. Hvad jeg beundrer hos ham er det som Tydskerne kalder «Leistungsfähigkeit». Han har spillet for mig Variationerne over Hartmanns Sang, den og Strygekvartet med Temaet af hans Hustru og Balladen for Orchester over 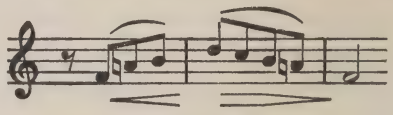 og jeg må sige, at det ene Værk har interesseret mig mere end det andet. Alt i sit Slags fortræffeligt, poetisk, varmt og kraftfuldt. Ingen ny

Ånd, men sjelden dyb og hel i sin Opfattelse af det Gamle. Først havde vi en hyggelig Middag har i Hotellet, hvori også hans Far og Søster deltog, og så har vi foranstaltet Formiddagsmøder ved Klaveret, hvor også Nina har sunget. Det kunde nok hænde, at han er en Tilhører med en ganske speciel Forståelse af min Kunst, som jeg kan søge langt efter Magen til. Imorgen er desværre hans sidste Dag her.

Og nu hjertelig Tak for hele den literære Julesending! Du gjør Dig ingen Idé om hvilken Balsam det er at sidde hernede og fordybe sig i et Stykke Norge. Selv «Verdens Gang» er mig som en trofast Ven i Hjemmet. Ikvæld skal vi til Prof. Sänger[1]) og drikke Året ud. Og så siger jeg om Året, idet Bølgerne lukker sig over det, som min gamle Lærer Hauptmann[2]) sagde i Timen til en Englænder, der i sin Opgave havde undladt at slutte med en Dobbelttaktstreg: «Und so machen wir denn den Schweinstall zu!» Hermed sætter jeg, som han, Pennen påtvers og lukker ilås for alle Årets Dumheder med et vældigt ||. Heldigvis uden Repetitionstegn!

Din gamle *Edv.*

Leipzig, 24—1—96.

Kjære Frants!

Tak for Nytårsbrevet og Telegrammet. Hvad det første angår, da gjorde det så godt, som en kjær gammel Melodi, som altid pånv vækker de reneste og bedste Minder. Tak, Du Kjære! Det går mig med Dig som med Naturen og Kunsten. Forholdet knyttes fastere og vokser i Inderlighed for hver Dag, jeg bliver ældre.

Og kan jeg sige dette om tre forskjellige Ting i denne gådefulde Verden, så er jeg jo simpelthen rig, hvad jeg ikke bør bli træt af at gjentage for mig selv. Igåraftes hørte vi en symfonisk Digtning «Vysegrad» af Smetana[1]), et i flere Henseender genialt Stykke af en Mand, der er død uden den Anerkjendelse han fortjente. Nu synes den at ville komme. Han har skrevet en Strygekvartet «Aus meinem Leben», som Du skulde få Halvorsen til at spille. Smetana blev døv, pludselig lød for hans Øre et grelt højt

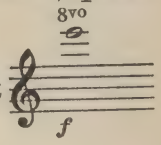

Dette illustreres i sidste Del af Kvartetten. Igårkveld sang også Röntgens Ven, den fortræffelige hollandske Sanger Messchaert. Blandt andet Brahms's «Feldeinsamkeit» og min Vuggesang til Munchs «Sov min Søn», begge Dele aldeles skjønt, med en Farve og en Stilhed akkurat, som det skal være. Du kan tro, det var underligt at sidde her og høre dette 35 År gamle Ungdomsminde. Jeg begreb næsten ikke at jeg havde skrevet den. Det var virkelig næsten som i Brahms's Sang «Mir ist, als wenn ich längst gestorben wäre'!» Men jeg følte en stor indre Glæde og Taknemmelighed mod den Kunstner, der ikke ødelagde de intimeste Intentioner, men netop forstod dem og forstod at meddele dem til Andre. Thi dette oplever jeg, jeg tror at kunne sige, omtrent aldrig. — — —

I forrige Uge var vi meget sammen med Brahms[1]), der i nogle Dage gjæstede Leipzig, og vi havde megen Glæde af Samværet. Jeg forstår ikke at en så ensidig, jeg mener i sin Storhed ensidig Natur som Brahms kan have Sympathi for min Kunst, der, såvidt jeg kan se, går i en meget forskjellig Retning. Men, ordknap, som han er, viste han mig dog, at

han havde det. Hans 4de Symfoni i Emoll blev opført i Gewandhaus, et Værk, jeg ikke kjendte før og som har en 1ste Sats, der hører til det Skjønneste, han har skrevet. Og så denne Udførelse under Nikisch![1]) Jeg kunde unde Dig at høre dette Orkester under denne Ledelse. Hvadtid blir vor berømte Tur via Leipzig sydover?!?! Det *må* blive. — — Undertiden glemmer vi rent, at Livet dog ikke er uendeligt! Det fik den kjække Eivind Astrup[2]) sande. Herre Gud, jeg ved ikke, hvorfor dette Dødsfald greb mig så dybt. Ikke kjendte jeg ham, og ikke har jeg læst hans Bog, men jeg føler på mig, at det her drejede sig om et Stykke Norge, af det ægteste Slags. Ja Fædrelandskjærligheden har mange Former, og jeg har en Svaghed for alle dem, hos hvem den er en Del af selve Livsnerven.

Jeg læser om Kveldene i en herlig Bog og må ofte tænke på Dig. Det er den nylig afdøde berømte Chirurg Billroths[3]) Breve. Et helt, skjønt Menneske og dertil ladet med Musik. Du kan trygt glæde Dig til Bekjendtskabet.

Vær nu kjærligst hilset, og bring også Majs tusinde Hilsener og Lykønskninger til Fødselsdagen! Hils også Giertsens!

Din *Edv.*

Leipzig, 2—4—1896.

Kjære Frants!

«Sorrig og Glæde de vandre tilhobe.» Denne Lære har jeg fået sande i den sidste Tid. Fantasimenneske som Du er, har Du vel straks været à jour, da Du fik Telegrammet fra Semmering. Ja, kan Du tænke Dig Sligt: Röntgen og Messchaert skulde give Koncert i Wien Dagen før jeg. Röntgen kjørte her forbi, jeg steg ind i Kupeen, og vi gjorde hele Rejsen sammen. Det var fra Begyndelsen til Enden en eneste stor Jubel — eller jeg mener: kunde have været det, om ikke den triste Baggrund havde formørket hele Stadsen. Ninas Sygdom kom jo som Lyn fra klar Himmel, og jeg *måtte* afsted, når det ikke stod på Livet. Men det var Wien! Ja, disse 8 Dage skal jeg aldrig glemme. Om den kunstneriske Succes ved Du vistnok Besked gjennem Bladene. Men til at skrive de 8 Dages Biografi behøvede jeg 8 store Ark. Hvad der gav det Hele Relief, det var Samværet med Röntgen, Messchaert og — Brahms« Vi knejpede stadig sammen, og Brahms var med os til det Sidste på Festen i Hotellet om Natten efter Koncerten. Jeg kom

tilkøjs Kl. 2½, og Kl. 5½ stod jeg op, for med Röntgen i al Hemmelighed — forat undgå Selskab — at rejse op til Semmering. Du kan skjønne jeg var spræk, når jeg kunde gjøre Sligt. Ja, denne Sprækhed var Guld værd, den gjorde, at mine Opgaver lykkedes mig og at jeg vandt Sympathi som Menneske. Det var et rent Svineheld. Og så dette Vejr! Dette vidunderlige, varme, unge Forår med skyfri Himmel. Jeg forsikrer Dig, at da vi kom op til Snefjeldene efter al Rangelen, da var det, som om al Træthed med Et var blæst bort. Vi kravlede os væk fra Landevejen op gjennem nogle Snedynger og tog Plads under et stort Træ. Der var en kolossalt herlig Udsigt. — Her talte vi Gammelt! Jeg ridsede et F i Træstammen — så forstår Du nok, at Du var med os! Hvad Röntgen er for en Kar, det forstår man først ret, når man rejser ene med ham. Det er jo en sjelden Lykke at få Lov til at holde af — og være afholdt af — et sådant Menneske!

Nu Godnat! Din

Edv.

Kristiania, 5te Nov. 1896.

Kjære Frants!

Jeg kommer netop hjem fra Lysaker, hvor jeg har været i en hyggelig Middag hos Werenskjold med Munthe, Skredsvig[1]), Lammers, Nansen med Koner. Og nu skulde Du ha nogle Linjer, som først og fremst skal sige Dig Tak for isommer, og hvormange Tanker, jeg har sendt Dig siden vi skiltes. Du, som glæder Dig mere end Nogen, når det går mig godt, Du vil også forstå, hvad det har været for mig, just i denne Tid at kunne være friskere end, ja jeg tør sige på mange År. Derfor var jeg også ungdommelig og elastisk i Stockholm og kunde give mit Bedste både som Kunstner og Menneske. Det vilde gåt Dig akkurat, som det gik mig. Heller ikke Du havde stået for al denne Imødekommen, men var bleven taget med Storm. Der er naturligvis en vis Del af Pressen og af Adelen, som kan undtages, men forresten er mit Indtryk det, at Norge og dets Åndsliv beundres og højagtes. Gjennem Bladene har Du nok set, hvilken enestående Succes jeg har havt. Og som Orkestret spillede! Tilslut klang det, som om jeg sad og improviserede. De fineste, subjektiveste Afskygninger

kom til sin Ret. Og så et Mandskor! En sådan Landkjending har jeg aldrig drømt om. Og Solosangen! Lundquist[1]) mægtig og imposant i Wergeland f. Ex. og Fru Dagmar Møller, født Bosse[2]) (norsk) sød og yndig, med den fineste Intelligens og Forståelse. Stemmen er ikke skjøn, men det gjorde Intet for mig og heller ikke for Tilhørerne, thi hun gjorde stormende Lykke. Jeg måtte naturligvis svare på den Tale, der blev holdt for mig (på Festen på Grand Hotel). Jeg tør sige den kom umiddelbart og bra lige efter den herlige Udførelse af «Ja vi elsker»! Forunderlige Øjeblik, at høre disse Ord fra disse Struber! Men det siger jeg: At Ingen får mig mere til at tro på Folkehad, thi Folkeønsket går netop mod god Forståelse, det er det Indtryk, som stærkt påtrængte sig mig. Digteren Grev Carl Snoilsky gav denne Følelse et skjønt Udtryk i et Digt han sendte mig. Det lyder således:

«Då tvenne barn förvillat sig i fjällen
Och sökande på skilda stigar vandra,
De utor fjärran kalle på hvarandra,
och sången närmar dem i sena kvällen;
Så, vid Norröna-toner, skilda sinnen
Ett eko höra som af barndoms-minnen:
Hvar är Du broder?
Och sången närmar dem i sena kvällen;

Er det ikke vakkert? Jeg lå og hvilte, da det kom, læste det på Sengen, og Tårene trillede ned ad Kinderne. I Grunden rammer han netop den Tanke, som i sin dybeste Grund førte mig til Stockholm!

Se så, kjære Frants, nu har Du fået nogen biografiske Stænk. At jeg har levet en Smule Lykke, som jeg tærer på i lange Tider, vil Du læse mellem Linjerne. Hils nu den kjære Majs, og vær selv på det kjærligste hilset fra

Din trofaste *Edv.*

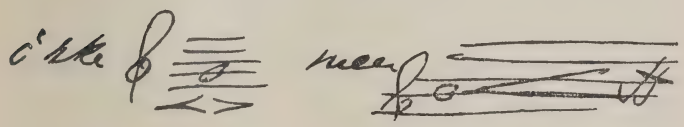

Wien, 5te Dec. 1896.
Hotel Kaiserin Elisabeth.

Kjære Frants!

Hurra! Endelig kom da Dit længselsfuldt ventede Brev. Ja, jeg ved Fanden ikke, hvad der gik af mig, men jeg længtede formelig mere, end jeg havde godt af. Ja, Du ved hvor let — hos mig — Optimismen slår over i Pessimisme; jeg blev, — svag som jeg endnu er — lidt modløs og tænkte og tænkte: Bare Frants vilde skrive! Tak, Kjære! Det gjorde så godt

som — en Dram — og lidt til! Har Du havt en Tid med Slid, så har jeg sandelig også havt det drøjt. Netop som jeg skal til, så kommer den fordømte Influenza og dennegang med en diger Bronchit i Følge, og — mine tre Koncerter måtte foreløbig indstilles. Hvad dette vil sige i Wien, gjør Du Dig neppe Begreb om. I disse Måneder er alt optaget og bestemt så lang Tid iforvejen, at det skulde synes umulig at indhente det Forsømte. Men Hofmusikhandler Gutmann er utrolig. Vi er nu såvidt, at det ser ud som at Kammermusiken med Bøhmerne kan finde Sted den 16de og den store Orkesterkoncert den 19de. Idag prøvede jeg Violinsonaten med Hr. ..... Han har meget Temperament, men, men — Tonen er for spinkel. Her fordres bred, stor Sang. Jeg omfavner Johannes Wolff i Tankerne. Busoni[1]) er vundet til Klaverkoncerten heldigvis, og Sangeren Sistermans[2]) (en af de bedste) for «den Bjergtagne», Wergeland og En Svane. Men han kommer først hertil i samme Øjeblik Generalprøven slutter! Hvordan det skal gå, begriber ikke jeg. Du kan tro, det er underligt at leve i en så stor By og så rent incognito som jeg. Lægen har forbudt mig at

modtage ethvert Besøg. Og han har Ret. Men hårdt var det forleden Dag da Brahms var her for anden Gang, og hårdt igår, da den geniale Johann Straus med sin Kone var her. Vi har to hyggelige Værelser og gjør os det så koseligt, som vi kan. Men på denne Måde var det jo 1000 Gange bedre at være hjemme. En sådan Tur med Dig og Børre til Ulrikken! Ja — jeg mangler Ord! Idag talte jeg på Fingrene Dagene herfra til Frydenlund!![1]) Tænk, om vi kunde mødes der i Julen!!! Men den går ikke. Jeg dirigerer sandsynligvis den 22de i Pesth, og at komme derop tar jo mindst 6 Dage, ikke at tale om, at jeg trænger Hvile efter Koncerterne. Tænk på mig, når I rusler opover Lærdal og nedover Valders, men glem mig heller ikke på Vidden! Jeg er med, med, med! Men jeg er jo bindegal! Tak for Folkeviserne![2]) Det er jo et rent Mesterværk, Du har leveret! Tak, Tak!

Og så lev inderlig vel Beggeto! Ak, måtte der endnu være os noget Samvær beskåret!!

Kjærligst Din — Eders

Edvard.

Semmering pr. Wien
d. 27de Dec. 1896.

Kjære Frants!

Idag kom Dit kjære Brev og Bogen! Hjertelig Tak for begge Dele! Bare Du selv var fulgt med! Thi Du kan tro, her er vakkert heroppe. Mit Jotuntelegram iforgårs blev skrevet under stort Snekave, men idag er det strålende klart og ubeskrivelig skjønt. Det går aldeles ikke an at sammenligne med Norge, ialfald ikke med et norskt Højfjeldslandskab. Men man kommer at tænke lidt på Valders, f. Ex. Tonsåsen. Vis à vis os har vi rigtignok en vældig Top på 6000 Fod som heder Schneeberg, medens i Valders Jotunfjeldene fornemt trækker sig tilbage; men de skogklædte Højder i Forgrunden leder dog Tanken hen på norske Nåleskogtrakter. Vi er et Selskab på 5 Personer heroppe, som forlod Wien sammen 1ste Juledag: Hofmusikhandler Gutmann, Professor Neovius fra Helsingfors og Hustru (f. Hammerich, Du husker dem vel fra Hop) og vi To. Vi har det svært hyggelig, og her er en Komfort, som trodser både Stalheim og Voss. Men morsommere blir Nytårskvæld, da vi i Wien hos Gutmann skal være sammen med

Brahms, Joachim[1]) og flere interessante Folk. Jeg telegraferte igår til Brahms:

«Auf des Jahres letzte Stunde
freut sich Edvard und Kunigunde.»

Han har, syg som han nu er den Stakkar, været umådelig elskværdig mod os. Under min Sygdom 3 Gange personlig forhørt sig om mit Befindende og i Orkesterkoncerten overværet hele Stadsen fra først til sidst, hvad han aldrig gjør i den senere Tid; ja han var endog med på en selskabelig Sammenkomst i Hotellet efter Koncerten. Dette gir for mig Wieneropholdet sit største Værd, thi om jeg end ikke er en så stor Beundrer af den sidste Brahms, så er jeg det så meget mere af den første. Fremfor alt er han Tydsklands første, ja desværre kanske eneste virkelige Storhed i vore Dage. — Om den store Glæde jeg havde af Koncerterne, ja ligetil mit vesle Klaverspil, har Du kanske hørt. Men Popularitet kan undertiden blive uhyggelig, det erfor jeg igår da en Citherspiller under Middagen pludselig klemte på med Solveigs Sang. Jeg skulde gjerne blive her en hel Uge, da jeg først den 6te Januar har Liederabend med Sangeren Sistermans; men når jeg skal være Pianist,

må jeg ned til Wien forat øve mine Fingre nogle Dage i Forvejen. Sistermanns er Hollænder og synger fortræffeligt. Herlig Basbaryton, som dog ikke generer sig for et G, f. Ex. i Prologen og i Udfarten, og så er han musikalsk og synger ukunstlet. Du skulde hørt ham synge «Wergeland» med Orchester. Det var ligefrem mesterligt og gjorde en stor Virkning. Jeg er så lykkelig, fordi denne Sang har Egenskaber som hæver den over Lokalpatriotismen. Thi jeg tør sige som Bjørnson sa om «Mellem Slagene»: «Ja, Gud skal vide, at den er skreven med Andagt!» Så er den godt oversat og klinger på Tydsk. En Kritiker, som ikke er lige glad i Sangen, som det øvrige Publikum lod til at være, og som heldigvis åbenbart er umusikalsk, skriver i et Wienerblad det guddommeligste Sludder. Jeg måtte tænke på, hvad Du vilde sige, og sender det indlagt. Apropos om Kritik: Det værste er, at jeg har — for en Del da — fundet Nåde for den berømte Hanslicks[1]) Øren. Han er, som Du ved, en konservativ Noksagt, og heldigvis er ham da også Strygekvartetten en aldeles umulig Musik. Men hans Omtale af mig vækker almindelig Opsigt. Han omtaler i beun-

drende Ord min Schumannartikel i «The Century Magazin» og min Harme over Wagnerianernes efter Wagner arvede hånlige Dom om Schumann. Jeg skal altså stemples som Anti-Wagnerianer, og han udelader med Hensigt Alt, som hos mig i Artikelen udtrykker Beundring for Wagner. Da min Opsats er ukjendt, er det rimeligt nok, at Wagnerianerne nu falder over mig. — Det skal bli morsomt at se. Får jeg fat i «Neue freie Presse», skal jeg sende Dig den, når jeg kommer til Wien. — Hvad Sistermans sang fortræffeligt, og som til min Glæde også vandt tydske Sympathier, det var «Guten», der Bursch, som er nogenlunde bra oversat. — — — Førend jeg slutter, må jeg dog fortælle Dig, hvilket Bæst jeg er: For tre Uger siden læste jeg i Aviserne om en ny Bog af Gerhart Hauptmann, «Die versunkene Glocke», der var opført i Berlin og havde gjort stor Lykke. Det var en Present til Frants, tænkte jeg, og fik fat i Bogen, men så vågnede min Nysgjerrighed, og jeg læste den og sendte den ikke. Bogen er altså Din, og den kommer tidligere eller senere. Den indeholder store Skjønheder. Det er dette, at vi moderne Mennesker bunder både i Eventyret og Mysti-

ken, som så mange af de Yngre, måske påvirket af Ibsen, har fået fat i. Og Borkman[1]) da! Den roses i høje Toner i herværende Blade. Han vidste vel også, hvad han gjorde, Gamlingen, da han tog fat på sin Ungdoms Digt om «Bjergmanden». Det er netop noget for ham at grave i.

Nu lakker det med Året, kjære Ven! Ja Tak for Alt, både Du og Majs! Der falder Fred over mig, når jeg ved, I sidder deroppe og tænker med Kjærlighed på mig, tiltrods for det Faktum, der går mere og mere op for mig, at jeg er i meget nær Slægt med den omtalte Brygger Jacobsen[2]) Tak for det gamle År — og alt Godt for Jer Begge i det Ny!

Din trofaste *Edv.*

Nina hilser!

1897.

Leipzig, 13de Januar 1897.
Hotel Hauffe.

Kjære Frants!

Her ser Du mig atter i Leipzig, hvor vi ankom iforgårsaftes. Men — jeg er syg — efter sidste Wienerkoncert — elendig, som for flere År siden, og jeg er selvfølgelig rent mod-

Slægt og Venner med Edv. Grieg paa Lofthus i Hardanger den 15de Juni 1896.

løs. Mit Håb står nu blot til 3 Ugers Hvile her; derfor har jeg ikke opgivet Amsterdam, og vilde også så nødig berede Röntgen en så stor Skuffelse og sætte ham i så stor Forlegenhed. Det er også Amsterdam, som bringer mig til idag at tilskrive Dig. Tiden går — og Livet går! For mig står det så skjønt, om vore Fantasier fra isommer kunde blive til Virkelighed. For det Tilfælde, at Du har den samme Glæde af Tanken fremdeles, vil jeg bare meddele Dig, at Koncerten er den 12te Februar, Generalprøven Dagen iforvejen. Jeg glemmer nok ikke Hovedspørgsmålet: om Du overhovedet *kan* slippe fri. Ja, det er dette relative: *at kunne*. Hvordan man opfatter dette Ord. Du forstår mig nok uden Kommentar. Tænk, om vi kunde leve de Dage sammen med Röntgen dernede! Kan jeg bare drive det til et Minimum af Velbefindende, såpas, at jeg kan gjøre min kunstneriske Pligt, så skal det blive en Glæde, det ved jeg. Desværre har Fru Gulbranson meldt Forfald, og en så god Vølve vil sikkerlig ikke kunne opdrives. Om det er gjørligt, indret det da så, at Du har et Par Dage efter Koncerterne, thi da kunde vi, når jeg er fri, tage ud til Haarlem og spadsere

blandt Klitterne. Det er forunderlig interessant. Du vil få Indtryk, Du ikke glemmer. Bare lad mig snart vide om der er Håb eller ej[1]). Der var så meget jeg havde Lyst til at prate om — men jeg orker bogstavelig ikke mere, er aldeles udmattet.

Din gamle *Edv.*

Amsterdam, 4—3—97.

Kjære Frants!

Vi kommer netop hjem fra Haag, har spist vor Kl. 6 Middag, jeg er træt og søvnig, er gået ovenpå, medens Röntgen er ude i Byen og indhenter de forsømte Timer. (Han var nemlig med til Haag). Ja, der burde Du været med! Der var aldeles ikke «Amsterdamsk»; thi det var fint, hvad Tydsken kalder «hoffähig». Vi tog ind hos Venner af Röntgen, Advokat Hartagh. Prægtige Mennesker, som alle Venstremænd! (Hm!) Så øjeblikkelig afsted til Korprøve Kl. 12, så Orkester- og Korprøve Kl. 1 for udsolgt Hus, så hjem for at hvile en Time, spise Østers og Beafsteak, så Koncert for ca. 2000 Mennesker. Alt gik aldeles fortræffeligt. Men der var 2 Dronninger tilstede, så Festligheden beholdt et vist høj-

tideligt Præg. Dog knaldede det løs med Fanfarer, straks jeg trådte ind, Laurbærene (de ufortjente!!) lå på sin Plads, og midt i Koncerten kom en General frem og holdt en Tale, overrakte mig et Diplom som Æresmedlem af Selskabet «Diligentia». Almen Jubel.

Dronningerne gjorde, hvad de aldrig gjør (fortaltes det), de blev tilslut. Og så sendte de en General ind i Kunstnerværelset og fortalte under ærbødig Højtidelighed at Dronningerne lod hilse, takke og sige, at de havde udnævnt mig til Officer (det vil sige på Norsk Kommandør) af — ja hvad var det nu? Det har jeg sku glemt. Men Hollandsk var det. Almen Gratulation, Champagne med Postejer, stor Kur med Masser af Humbug. Vi bortfjernede os pludselig, steg i vor Vogn, og kom hjem til Østers og Champagne og Hyggelighed. Ja, det var en Kvæld, så modsat Amsterdam, som Florents er modsat Rom og dog ejendommelig stemningsfuld. «Foran Sydens Kloster» gik bedre end i Amsterdam, og «Solveigs Vuggesang» og «en Svane» blev sunget fortræffeligt af en sød Ungdom. Vi sov i Haag, drog så ud til Scheveningen, hvor vi så Havet i Solskin og Storm. Det var et stolt Syn. Iforgårs, lige

foran Haagerturen, var en herlig Kvæld: Bechsteinflygelet til Röntgen var netop kommet, mens han ikke var hjemme. (Du husker jeg fortalte Dig det blev kjøbt — —). Vi ventede ham Kl. 6, og rigtig befunden: Kl. vel 6 kom han stormende opad Trapperne træt og ødelagt af Timer og Prøver. Jeg sad ved Klaveret, og da han trådte ind, klemte jeg i

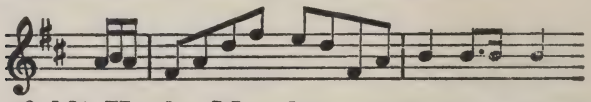

for fuldt Værk. Men han stod der og begreb Ingenting. Så slog jeg om og begyndte på hans Ballade i C Moll

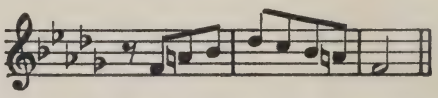

men NB.: I B-Dur. Så gik han hen til det andet Klaver (som før var af Blüthner, men det var nu borttransporteret og hans eget gamle Bechstein sat istedetfor) og vilde sekundere mig. Og først da forstod han. Men da blev han også himmelfalden. Jeg siger Dig, det var en Juleføleelsens Glæde, som jeg mindes det fra Barn. Så ned til Middagen, som naturligvis i Festens Anledning var forsynet med Østers og Champagne. Stor, tårefyldt Jubel.

Ja, det var en herlig Stund. Og så glad han i det Hele er bleven. Han er som nyfødt, synes jeg. Du var med, kan Du skjønne, da, som Du er det ved enhver Anledning. Ja, Tak, Kjære, fordi Du kom. Du skulde bare vide, hvad for en inderlig Glæde Du har beredt mig! Og Tak for Brev og Rejseberetning. Jeg forstår, at med alle de herlige Erindringer, smager Arbejdet igjen. Og så får det fornyede Samliv i Hjemmet også ny Poesi. Hils kjærligst Majs fra os Begge. Vi håber at være hjemme midt i April. Thi Finland blir der Intet af. Vi fristes til at ligge en Måned ved Scheveningen. Jeg vilde da i Stilhed instrumentere og spasere ved Havet. Men — jeg tror Hjemlængselen blir stærkere. Så er Drømmen forbi, jeg tør sige, en af de skjønneste. Og det er godt. Det er ikke sundt at drømme forlænge ad Gangen! I Huset ved Siden synger en ung Kvinde til Klaveret hollandske gamle Folkeviser. De er i Moll. Vemodig, men stolt.

Farvel, Kjære!

Din

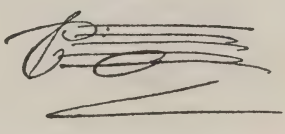

1898.

Fuglsang, Lolland, 29de Dec. 98.

Kjære Frants!

Før det gamle År løber ud, blot et Par Ord til Afsked. Da jeg igår modtog Din kjære Julehilsen, tænkte jeg: Du skulde været her. Vi bebor et Slot hos vor Ungdomsbekjendt Godsejer Neergård. Vi har to herlige Værelser og lige foran os en umådelig stor og skjøn Park. Neergårds Kone er en Datter af Komponisten Emil Hartmann; hun er Elev af Mad. Artot. Så er her Fru Golla Hammerich[1]), en flink Pianistinde. Vi har en Masse Musik og har det overhovedet svært hyggeligt. Igår aflagde vi Besøg på Ålholm, det gamle berømte Herresæde fra Dronning Margaretes Tid. Du skulde se sligt et Slot. En rigtig Borg med favnetykke Mure, Løbegrave, Vindebroer og Havet lige op mod Vinduerne. Ingen Konge kan bo skjønnere. Rystet blev jeg imorges ved Efterretningen om Fru Gundersens Død. Hvormange Minder om Stort og Skjønt forbinder vi ikke med hendes Navn! Og hvormegen Tak skylder jeg hende ikke personlig. I sine bedste Øjeblikke repræsenterede hun for

Fuglsang, Lolland.

mig noget af det Største i norsk Kunst. Ja, ja! Kjender Du Brahms's Korstykke: «Auch das Schöne muss sterben!» Og så Farvel, kjære Frants! Et godt År ønskes Dig og Majs fra Eders hengivne

Edvard.

Aften Kl. 10. — Fru Sars borte! For meget på en Dag! Herregud! Hvor tomt, hvor tomt!

1899.

Roma, 1—4—99.

Kjære Frants!

Denne Aften skal være viet Brevskrivning til Dig og til Børre Giertsen[1]). Det er underligt fra Bergen at høre om ½ Alen Sne, mens vi her bader os i Solskin og mørkeblå Himmel, i Duften af Orangeblomster, Heliotrop, Nellik, Gyldenlak og Roser, så hele den spanske Plads er opfyldt deraf. Ja, her er guddommeligt, og jeg er fuld af Taknemmelighed mod min gode Stjerne, som endnu engang førte mig hid. Nej, denne Verden af Lys og dette Folkeliv er ikke til at stå for. Man får som lidt af Ungdomsfornemmelser over sig. — Forresten har

jeg ikke hengivet mig til Nydelserne i de 14 Dage, jeg har været her. De første Dage var jeg klein. Og så begyndte Orkesterprøverne. Idag har jeg sluttet, og Koncerten finder Sted Mandag. Jeg tror det skal gå ganske bra, skjønt Orkestret langtfra er første Rangs. Du vilde dog glædet Dig ved at være Tilhører og ved at se Koncertmesteren (Monachesi!) sidde der og være lutter Fyr og Flamme. Det er Sigurd Jorsalafarer, Peer Gynt Suite No. 1, Klaverkoncerten (med Gulli)[1]) og de elegiske Melodier, som skal op. Bergljot[2]) synger Romancer. Gulli er igrunden fortræffelig, men det er latterligt, at jeg formelig må presse ham til hurtige Tempoer, han, Sydlændingen, som burde tø mig op. Men han har studeret alvorligt, har en stor Teknik, fortræffelig Rytmus og den ærligste Vilje. Og så er han beskeden og elskværdig, ved Du nok. Han taler i de højeste Toner om Dig og Giertsen og sit Bergensophold. Mandag Aften efter Koncerten holder Skandinaverne Fest for os. Da skal jeg sende Dig en Vennehilsen. Ja, det gjør jeg jo hver Dag i Tankerne, også nu til Dig og Majs, og det samme gjør Nina og Tonny[3]). Din *Edv.*

Kristiania, 1ste Sept. 1899.

Kjære Frants!

Det er idag den store Dag[1]), og her er en Stemning, så betaget af dens Betydning, at jeg er lykkelig over at være her. Vi rejser rimeligvis Tirsdag til Aulestad med Bjørnsons og blir der ca. 8 Dage. Mandag den 4de har Bjørnson foreslået, at han og jeg alene drager ned til gamle Gude, der bor på Moss.

Igåraftes ved Generalprøven på Sigurd Jorsalafar var Sangeren (Ludvig Bergh)[2]) bleven forkjølet. Vi hjalp os på den Måde, at gamle Hans Brun[3]) sang Norrønakvadet og Lammers — der heldigvis var tilstede — Kongekvadet. Han sang med så stor Inderlighed og sagde Ordene så dybt følt, at han rev mig og Alle med. Bjørnson var henrykt, sagde Nina, der sad tæt ved ham. — Nu er jeg altså Theaterkapelmester, trykker på Knapper og lader Tæpper gå op og ned. Det er sku vanskeligere at passe på dette end på Musiken. Jeg måtte holde Privatprøve på at trykke på Knappen med venstre Hånd og dirigere med højre. Nu skal vi være med til at åbne Thaulows[4]) Udstilling, så til Middag til Fætter

Assessor Edvard Bull[1]) — — og så til den store Gallaforestilling. Det blir interessant. Farvel, kjære Venner! Tusind Hilsener Næs og Troldhaug. Eders

Edv.

Halvorsen klarer sine Ting bra. Hans Ouverture er frisk og klangfuld med et morsomt norsk Rococcopræg, der stemmer med Omgivelserne, og hans Epilog er ligefrem udmærket. Det er rart, at det blev os To, der kom at begynde her.

Kjøbenhavn, 25—11—99.

Kjære Frants!

Jeg var altså i Stockholm og havde den samme Glæde af mit Ophold som sidst. Jeg var ganske vist ikke rigtig vel, Bronkiten begyndte at vise Tænder, men jeg kneblede den ved strengt Afhold, jævn Temperatur, Jodkalion og Havresuppe. Vær så snil at anerkjende mig, Fru Doktorinde Majsen! Vor gamle Konge var såre elskværdig og jeg skal fortælle Dig om vor Samtale, når vi mødes. Han var på 3 af de 4 Koncerter, nemlig på alle de 3, ved hvilke han var i Stockholm. Jeg

må fortælle Dig, at jeg var indbudt til at dirigere 2 Koncerter, men at der et Par Dage efter min Ankomst, 5—6 Dage før 1ste Koncert, allerede var udsolgt til 3 Koncerter. Om Koncerten her har Du kanske hørt. Den var svært vellykket. Det lille Fjeldstykke klang akkurat som jeg havde tænkt mig det. Et vilde jeg ønske Du havde hørt: Ceciliaforeningens Udførelse af 2 religiøse Kor à capella. Du husker det ene som Sang med Piano: «Ved en ung Hustrus Båre». Det andet var: «Ave Maris stella». Jeg har skrevet for 8-stemmig Kor og derved opnået en Farvelægning, som almindelig Korsats — den firstemmige — ikke kan præstere. Gid vi engang i Kristiania kunde høre både disse og andre Ting sammen. Gid overhovedet at Dit Arbejde fremover i Dine ældre År blev lettet Dig og lagt således tilrette, at Du kunde være lidt mere i «Norges Hoved». Thi Norges Hjerte, eller rettere «Norges Bringe», det er og blir jo vort kjære Vestland. Jeg har tænkt på Kristiania mere end én Gang just med Fremtiden for Øje, — den Smule Fremtid! — og når jeg kunde tænke mig, at også Forholdene kunde føre Jer derhen oftere end før, så vilde dette mægtig

modne min Plan. Foreløbig er jeg endnu Vandringsmand og lider meget derunder. I denne Uge har jeg hver eneste Formiddag rendt op og ned ad alle mulige Trapper i min Søgen efter et Arbejdsværelse, — forgjæves. Det er Skit altsammen. Ja, ja, sådan er det: Et Hjem, et Hjem, et Kongerige for et Hjem! Kjærligst Hilsen Begge, også fra Nina.

Din

E. G.

1900.

Kjøbenhavn, 30—1—1900.
Hotel «Kongen af Danmark».

Kjære Frants!

Jeg er så træt iaften. Dagen var mislykket som så mange andre. Jeg har pint min Muse, og nu skal jeg til at plage min Ven, forat bruge den gamle Digters Ord. Men hvor kan det også bli til Noget under de Forhold, hvori jeg lever! Da det har været mig umuligt at finde et brugeligt Arbejdsværelse, har jeg i min Fortvivlelse tat et afsidesliggende, tilsyneladende stille her i Hotellet. Men Gud bevare mig for en Lidelse! Værelset er lige over en

Portgang, og Fødderne blir til Istapper tiltrods for både «Feter» og Stråsko. Jeg har netop atter gjennemlæst Dit kjære Brev og ser deraf, at hvad Du med Vennens hele fulde Forståelse af, hvor Skoen trykker, ønsker mig i det nye År, netop er, hvad jeg så sårt længter efter, men hvad jeg — det synes at stå i Skjæbnens Bog — ikke kan finde: et virkeligt Hjem. Du har netop fundet Udtrykket for det jeg savner: Hvile, Tryghed og Ro, for derigjennem at nå ind til «den Koncentration i mig selv, som igjen springer ud i Musik.» Som det nu er, siger jeg hver Dag, som Tschaikowsky ifølge sine Livserindringer skal have sagt: Jeg er nu over 50 År og har skrevet såmange Noder, at der er meget som taler for at sige Stop. Men det er Mismodet der taler hos mig og ikke den indre Overbevisning. Vær Du glad, der har en Gjerning, som dog giver Dig den glade Fornemmelse af at gjøre Nytte. — Dette, ikke at kunne tilfredsstille sig selv, er så pinefuldt, at jeg kunde ønske jeg havde det Mod, jeg beundrer hos Alexander Kielland. — Men væk med disse Tanker. Nina smiler af mig hver Dag. Jeg gjør ikke andet end i Fantasien at bygge eller kjøbe eller leje, snart

Utsigt fra Hytten paa Troldhaugen.

her, snart der. Den ene Dag er det Holmenkollen (godt mod Bronkiten!) Men da måtte *Du og Majs* være med. Den anden Dag er det en Gård ved Røken eller Hvalstad Station. Idag foreslog jeg at sælge Huset på Troldhaugen til Bortflytning og bygge op et rigtig solid Vinterhus. Ja, hvorom Alting er, iår *vil* jeg se til at komme tidlig hjem. Jeg skal dirigere i Nationalteatret sidst i April, giver derefter en Koncert til Indtægt for et Mindesmærke over Rikard Nordraak, og så kommer det lykkelige Øjeblik, da jeg stikker lige hjemover. Så fik jeg forleden Anmodning om at være med Sangerne til Paris under Udstillingen, for at dirigere et Par norske Koncerter. Heldigvis kunde jeg undskylde mig med, at jeg ikke kan gjøre det på Grund af mit Forhold til Dreyfus-Sagen[1]). Det vilde jo blive en Generaludpibning efter alle Kunstens Regler. Men Du forstår nok, at det vilde være som at skjære ind i mit Hjerte at tvinge mig bort fra Troldhaugen midt på Sommeren. Og så alt det Mylder af Mennesker! Nej Tak: Ich trage weit besseres Verlangen. Ja, disse Franskmænd er utrolig: Forleden Dag havde jeg Brev fra De Greef[2]), som skriver, at han

har spillet min Klaverkoncert i Lyon «for første Gang efter den fatale Dreyfushistorie.» I den Anledning fik han Trudselsbreve, såat der måtte kommanderes Politi til Koncertsalen for at forebygge Skandale. Alt gik da også bra og tilslut intenst Bifald. Men når det går såvidt med en «Interpret», hvordan skulde det da gå «han Far sjøl?»

I forgårs så vi Premieren på Ibsens Stykke [1]). Det er ganske vist en stor Mesters Værk, men — en gammel, i Maner stivnet Mesters. Jeg skulde gjerne være med og jubilere, men jeg føler det ikke og tror det ikke, at dette har Krav på mere end Beundring for den gamle Gubbe, der har givet os såmeget stort. Men, det må jeg indrømme, Udførelsen var uanstændig fantasiløs. Fru Hennings — netop den uvirkeligste Figur — var den bedste, fordi hun ejer Fantasi. Publikums Holdning var adskillig mere isnende end Bræen inde på Scenen. Se så, nu Stop for iaften. Kjærlig Hilsen Beggeto!

Din

Edv.

Kjøbenhavn, 10—3—1900.

Kjære Frants!

— — — Jeg har, ser Du, været rigtig skral i den senere Tid. Den stygge Influenza og Bronkit har antaget nye Former. — — — Jeg må holde mig hjemme om Aftenen for Luftens og Temperaturens Skyld. Men jeg har rigtignok taget mit Mon igjen ved at overvære 3 Prøver, den sidste i Formiddag. Da vi kjørte til Koncertpalæet, så vi det kgl. Teater og mange andre Bygninger flagge på halv Stang. Det var gamle Hartmann, der netop havde udåndet. Under dette Indtryk hørte vi da «Tod und Verklärung»[1]). Det er meget sagt, at Kunstværket tålte den grelle Virkelighed. Men det er virkelig så. Fra Prøven gik vi til en Blomsterhandler og derfra med Roser i Hånd ned til den Gamles Bolig, hvor alle Børn og Børnebørn var samlet. Det var højtideligt. Der lå han, den 95-årige, endnu ikke kold, men med Dødens Fred over sig. Jaja: To be or not to be! — — Nu er Gade—Hartmann en Saga! Men en vakker. Og hvor er den ikke vævet ind i min egen Tilværelses Mysterier. Dette gamle, skjønne Ord *Saga* får ligesom en ny, dybere Betydning for

mig, efterhvert som mit eget Liv mere og mere tilhører Fortiden. Snart er Alt Saga, Saga! Ak! hvor herligt det skal blive at komme hjem, NB. helskindet med Ævne til at bruge Fødderne.

Din *E.*

1901.

Hotel Phønix, Kjøbenhavn,
11—2—1901.

Kjære Frants!

Det var en Hjobspost![1]) Den værste jeg mindes på længe! I rejser væk fra Juli til Oktober! Og næste År ditto! Alt mit Håb til disse få Sommere, jeg har igjen, med et Slag tilintetgjort! Tilgiv, jeg er en umulig Egoist, som ikke først tænker på, hvad det vil sige for Dig. Men jeg kan forsikre Dig, at i samme Øjeblik, det stak mig i Hjertet, da jeg modtog Efterretningen, så tænkte jeg også på det forfærdelige Offer, som Du her nedlægger på Pligtens Alter. Men ganske afseet fra dette med Næsset (Troldhaugen—Næsset) så synes jeg, at dette er et aldeles hensynsløst overvældende Arbejde selv for stærkere Folk end Du er. At arbejde i Kristiania i Sommervarmen

er ti Gange værre end at arbejde i Bergen, selv om Du ikke havde Næsset. Men — de Forestillinger, som har kunnet gjøres, er gjort, det ved jeg jo. Og så er der ikke mere end at skyde Hjertet op i Livet og «make the best of it.» Det blir en tristere Sommer end på den Tid, jeg kan mindes! Der må findes på noget Djævelskab: Jeg siger med Wagners Loke: «Wer weis was ich thue!» Og så Solobisken![1]) Herregud, så er også den Saga ude. I skriver, som vidste vi det. Men Ingen havde sagt os et Ord. Hvordan gik det til? — Jeg ser, jeg har brugt Spørgsmålstegn. Men jeg vil ikke have noget Svar fra Dig i denne Din travle Tid. Den røde Tråd forbinder os jo allikevel! Kjærlig Hilsen Begge!

Din *Edv.*

Kjøbenhavn, 2—3—1901.
Hotel Phønix.

Kjære Frants!

Jeg har Dine to sidste Breve liggende foran mig. Det første et langt, fordybet Søndagsbrev fra Næsset, det andet et kort forpustet Hverdagsbrev fra Kontoret. Det første har jeg tvunget mig til ikke at besvare før. Jeg

vilde gjerne først se det lidt på Afstand og har ikke været såpas oppe, at jeg kunde se lidt olympisk på Tingene. Det gjør jeg heller ikke idag, thi jeg er nedfor, har holdt mig inde snart 8 Dage for Bronkit og har også andre Viderværdigheder at kjæmpe imod. Men den Dag kan komme, da vi ikke kan skrive til hinanden. Hvorom alting er, det er så godt at få snakke lidt med Dig. I denne Tid siger jeg ofte til mig selv: Mon Du ser Norge igjen? Og hvis så er, hvorledes? I hvilken Forfatning? Jeg synes, *min* Alderdom nærmer sig med Kjæmpeskridt. Jeg tåler Intet mer og lever stille for mig selv, afventende, hvad der vil komme. Koncerter i Udlandet er indstillet, her er den påtænkte udsat indtil videre. Bare vi måtte sees såpas Kar, at en Løvstak kunde grejes! Vi kommer hjem, såsnart jeg tør vove det. Men jeg er ræd for Majkulden på Troldhaugen.

Skulde disse Par Måneder til Forsommeren virkelig blive de sidste vi tilbringer sammen som Naboer deroppe på de kjære, nu så minderige Steder! Hvor underligt at vide det i Forvejen! Bedre var det Intet at vide om Fremtiden. Men Et tror jeg: Drager Du øst-

over for Alvor, så kommer jeg efter. Og jeg kan forstå, som Forholdet er, at det har *meget* for sig.[1]) Vestlændingen vil blive hos Dig som hos mig alligevel. Den gir os Sjælens Higen efter Naturmystiken, som blot Vestlandet ejer den. Og så Barndomsminderne! Sålænge vi kan gå, kjøre eller ride, vil det drage os tilbage på korte, dejlige Besøg. Det *må* muliggjøres. Folk som Du og jeg vil til en vis Grad altid føle os ensomme i Kristiania. Jeg følte denne Ensomhed i 8 År derinde i min Ungdom, tiltrods for Ungdommens Elasticitet. Men jeg ser nu på Norge anderledes end dengang, og jeg tror, jeg skulde greje det, ikke at tale om, hvis I To var der. Dog, hvad snakker jeg sammen! Jeg sidder her og glemmer, at Fremtiden ikke tilhører mig mere. Ja, kjære Frants, jeg sidder og hoster og hoster. Det er sen Aften, og Nina siger, jeg må holde op. Og hun har Ret. Idag har Rovsing undersøgt mig. Der er endel Slim på Lungen, og jeg må være meget forsigtig. Thi nogen Bedring vil absolut ikke indtræde. Kunde jeg hekse mig op til Voksenkollen, så skulde Bronkiten få Føder at gå på. — Der var sågmeget i Dit Brev, jeg vilde skrevet om, men jeg årker ikke mere.

Disse kjære *Søndagsbreve,* det er dog de bedste. Der er Du helt Dig selv. Du vil, jeg skal «lukke Døren til mit private Kammer og skabe om alt det, som vi ikke kan nå.» Ja, det er netop det, som *skulde* gjøres. Men der er Noget, som er i Baglås. Jeg formår ikke mere at glemme mig selv, mit Legeme, som stadig minder og trækker mig ned. Jeg drømmer om bedre Tider. Og mens jeg drømmer, blir der en vakker Dag sendt Bud efter mig derfra, hvor man ikke vender tilbage. Nu, jeg vil ikke klage. «Meire eg fekk enn eg hadde fortent» — «og Alting må trjota.» Tak for Alt godt! enten vi nu sees eller ej! For mig vil Du til min sidste Stund stå som Noget af det Allerædleste og Bedste, jeg traf på min Vej. Men det er sandt: Det er jo ikke Dig, der strengt taget skal have Takken, men: de Magter, der lod os mødes! Tænk om det ikke var sket! Thi det kunde jo tænkes. Men — jeg formår ikke at tænke det. Jeg var da bleven en helt Anden. Så meget har Du formet i mig. Godnat, kjære Ven.

Din

Edv.

Kjøbenhavn, 12—3—1901.
Hotel Phønix.

Kjære Frants!

Dit kjære uventede Brev igåraftes gjorde mig usigelig godt. Ja, Tonerne og Sproget er to gode Ting, — anvendt på rette Måde. Igrunden skammer jeg mig lidt over mit sidste, indtil Selvopgivelse vemodige Brev. — Vemoden sidder der endnu, men Selvopgivelsen er afløst af hvad jeg nærmest må kalde Resignation. — Bronkiten er bedre, men vil ikke gå sin Vej, Benene derimod gjør mig den største Sorg. — — Hvad det i Øjeblikket kommer an på, er imidlertid, om de ikke umuliggjør en Koncert, der nu er fastsat til den 23de. Dine Vestlandsbetragtninger! Om jeg forstår dem? Jo, det kunde hænde. Er det ikke besynderligt, at siden jeg sidst skrev — jeg mindes, at jeg formelig stimulerede Jer til Østland, da er det gået mig fuldstændig ligedan, «Morgenbetragtninger». Og når jeg tænker på Opbrud for Resten af Livet, så er der Noget, der snører sig sammen indvendig. Og dette Noget er jeg ikke istand til at behandle med tilbørlig Flothed. Thi det hænger sammen med de fineste Hjerterødder. Hvorlangt gjælder Göthes Ord:

Grieg paa Baattur.

«Willst Du immer weiter schweifen? Sieh das Gute liegt so nah!» Det er Spørgsmålet. Tonny skriver, at Sindings nye (fortræffelige) små Damekor med Klaver fik en mesterlig Udførelse under Schjøtt[1]). Se nu bare dette. Bergen er det første Sted i Norden, hvor dette gjøres. Og det lader sig i det Hele ikke nægte, at vi er kommen med i Mangt og Meget. Imorgen skal jeg prøve første Gang med Simonsen. Det er jeg meget spændt på. — Jeg synes, at det Hefte, der begynder med «Eros» er det bedste. Det vilde gjøre mig ondt, om Du ikke kom til samme Resultat. Og hermed Farvel for idag.

Din

Edv.

Kjøbenhavn, 29—4—1901.
Hotel Phønix.

Kjære Frants!

Nu melder Hjemlængselen sig i stærke Drag. Vi spekulerer på at drage om 4—5 Dage, om Vejret ikke blir altfor koldt. Var det ikke for de fordømte Undersåtters Skyld, så var jeg allerede rejst. Jeg er så ræd for at komme for tidlig nordover. Nu, det får gå

som det kan og må. Hjem vil jeg. Om jeg rækker hjem til Din 50 årige Fødselsdag, er vel dog et Spørgsmål. Men så tager jeg min Mon igjen ved Din 24de Bryllupsdag. Nu kommer vi atter igjen ind på samme Tiår. Det er som Astronomi. Solen og Jorden kommer hinanden nærmere for en liden Stund. Hm! Jeg skynder mig at tilføje, at Du er Solen, jeg Jorden. Ja, jeg er jordbetynget, det er sandt og vist. Men jeg *vil* ikke lade mig kneble rent af Jorden. Forleden havde vi den Glæde, 3 Gange at høre Paderewski.[1]) En stor, genial Kunstner. Så traf vi ham og fandt et elskeligt, nobelt og fint dannet Menneske. Det er meget på engang og bringer én på den dejlige Barnetanke, at «den gamle Gud lever endnu.» Han vandt også mit Hjerte ved at udtale varm Begejstring for Norge og norsk Kunst. Han *skal* komme op til os engang. Du skulde hørt ham spille Chopin'ske Etuder og Mazurkaer! Forresten fik jeg nok også Øje på det Negative. Han har jo været brugt som Sensationsløve, og det sker ikke ustraffet. Men lad Andre kritisere det. Han er en gudebenådet Poet, som jeg forgjæves søger efter et Sidestykke til blandt de Nulevende. Efter hans sidste

Klaveraften, (han havde spillet uafbrudt i 2½ Time) sad vi sammen med ham i Hotellet til Kl. 3 (!). Vi følte os så forunderlig vel i hinandens Selskab. Det gjorde så godt som en Dram! Ja, jeg holder på de åndelige Dramme, de har ingen Reaktion efter sig. — Jeg kjender intet Skjønnere end Fornyelsen af denne Følelse: Der går en rød Tråd, en usynlig, som forbinder Alt det, der elsker og føler idealt — i Kunsten og Livet. Mere end engang fristes man til at tvivle, men så med engang er der En, der banker på og hvisker: Her er jeg. Det er Tråden, denne Tråd, som hedder Tro på det Gode. Enhver sådan sjelden Budbringer favner man jo med Jubel og blir glad og taknemlig som et Barn. Ja, denne Taknemlighed under de grånende Hår, det er en forunderlig Følelse. Og den stiger i Styrke med Årene. Bare nu dette: Taknemlighed mod det tilbagevendende Forår! Knopperne, Safterne. Det er, som det var mit eget Afkom! Det er jo dog en Fortsættelse af ens egen Ungdomsfølelse. Nu har jeg pratet nok for idag. Skaf nu bare lidt Vår og hold den fæle Nordenvind borte, når vi kommer på Troldhaugen. — — Men om det blæser fra Nord, Syd, Øst eller

Vest, så skal Devisen være: Løvstak eller en anden Stak! (NB. Ingen Kvindestak!)

Kjærligste Tanker og Hilsener Begge.

Din

Edv.

1902.

Kjøbenhavn, 14—2—1902.
Hotel Phønix.

Kjære Frants!

Det er, som var vi på Rejse sammen. I er med os, hvor vi går og står, I kunde for den Sags Skyld bo i samme Hotel! Det er en herlig Fornemmelse! Måtte Længselen efter Jer beholde den vakre Form, indtil vi atter mødes! Vi havde med Giertsens en rigtig hyggelig Rejse. Også der var I med sent og tidlig. Lykken havde vi også. Godt Vejr og «Surstof» virkede som Medicin både på Skind og Sind. Således var det også i Kristiania. Men her er det låkt igjen. Det er et godt Varsel for hvad jeg bør vælge for Resten af mine Dage. Jeg tror at Planen om en Forandring også hos Dig vil stille modnes, og at Du vil ha Glæde af Kristiania også denne Gang. Det er ikke nødvendigt at rangle, som når man er på Besøg.

Sidder man i sin egen stille hyggelige Etage, så er Hjemmet og ikke Restauranten Trækplastret. Tusind Tak både Du og Majs for Besørgelsen af Peer Gynt Partituren. Kan Du tænke Dig, at Stykket er opsat til Slutningen af denne Måned. Du kommer lige op i det. Havde jeg bare vidst det før, så kunde jeg havt Partituren istand. Jeg burde kanske bleven deroppe. Og så var det jo det at vi kunde mødes! Men andre Pligter forekom mig at være afgjørende.

Kjærlig Hilsen fra Jere forkjølede Venner

Nina og Edvard.

Kjøbenhavn d. 27de Marts 1902.
Skjærtorsdags Aften.

Kjære Frants!

Ikvæld er I i Trondhjem. Jeg følger Jer Fod for Fod. Du kan tro det krøb i mig, da Du nævnte Muligheden af at kunne svippe herned. Men det havde været dårligt af mig, om jeg havde givet efter. Vi kunde dog ikke gjort det hyggeligt for Dig. Det er nu 10 Dage siden jeg måtte gå til Køjs, og endnu får jeg ikke engang Lov til at gå ned Trapperne til Restauranten forat spise Middag. — Men jeg

vil ikke være utaknemlig. — Jeg er glad jeg slipper alle disse Selskaber til hver eneste Dag i Påsken og enda længere fremover. Nej, at studere Literatur og Musik i Hjemmet, det er for mig Højden — og så en og anden Koncert og dramatisk Forestilling. Storttænkende Mennesker, som man kan lære Noget af i Omgang, ja dem tørster jeg efter, men — hvor finder man dem egentlig? Alle der søger mig, de vil bestandig Noget for sin syge Moder eller sit endnu sygere Jeg. Det er rent utroligt, hvortil man skal bruges, Dag ud og Dag ind. Når Bjørnson så vakkert siger: «Hvad Du evner, kast af i de nærmeste Krav», ja så vilde det være herligt, om der var nogen Evne. Men jeg må ligesom værge for mig bestandig, forat ikke det Hele skal gå op i bare Miskmask. Den Ene vil komme Kl. 10, den Anden Kl. 11, den Tredie Kl. 12, den Fjerde næste Dag Kl. 11, den Femte Kl. 1 og så fremdeles. Så skal der skrives Breve i Hobetal, som må være klogt affattet, fordi de næsten altid skal vedlægges offentlige Ansøgninger. Hvad sa Wergeland: «Giv mig en liden Hytte og tag mit Renommé!» De uberømte Folk lever dog lykkeligere, især i vor Tid, hvor man udnyttes

af Stræbere og Positionsmagere mer end nogensinde. — Når vi blir Naboer etsteds mellem Slemdal og Holmenkollen, så vil jeg være uberømt og leve i Fred. Ja, jeg ser med Glæde hen til denne Mulighed. — — — —

Forleden Dag — den 24de blev på Kirkegården i Landsbyen Søllerød (det var der jeg i 1868 skrev min Klaverkoncert) afsløret et Gravmonument over den kjære August Winding. En af Vennerne vilde sige nogle Ord ved Graven, men blev af Præsten betydet, at der ikke måtte holdes Tale. (Man kommer til at tænke på Mefisto: «Men her — tilhører Du mig»). Hvad der imidlertid blev tilladt var at veksle *Håndtryk!* Heraf benyttede Vedkommende sig meget listig. Han tog Claras Hånd og beholdt den i sin, idet han henvendte sine Ord til hende så højt, at Alle kunde høre det! Sådan skal de have det! —

Hvor godt at Du har de to Påskedage hjemme før Kontoret. Thi jeg har regnet ud, at I må være hjemme Lørdag Formiddag. — Det er sandt, Du ber om Programmet til Warschauerkoncerten. Altså: 1) Hyldningsmarsch af Sigurd Jorsalfar, 2) Solveigs Vuggesang, Fra Monte Pincio og En Svane med Orkester,

3) Klaverkoncert, 4) Elegiske Melodier for Strygeorkester, 5) Sange med Klaver, sandsynligvis Et Håb, Modersorg, Det første Møde og Tak for Dit Råd, 6) Solospil af Mad. Carreño[1]), (hvilket hun har af mig på sit Repertoire, ved jeg endnu ikke) og 7) 1ste Peer Gynt Suite. Jeg har, som Du ser, med Hensigt valgt et Program, som jeg tror at være sikker på, og som jeg slipper lettest fra. Thi jeg orker ikke stort. Hvad jeg mest kommer til at savne, er en praktisk Rejsefælle, der kunde taget lidt af for mig. Jeg har sværget for mig selv, at jeg vil tage det Hele med Ro, så får det gå, som det vil. Til Sibirien bærer det neppe, thi jeg skal udfolde et diplomatisk Talent, der gjør min berømte Lærer F. B. al Ære. Tak for Dit kjære Brev og netop Tak, fordi Du talte om Dig selv. Du ser, jeg har ikke generet mig for det Samme. Og så Farvel for ikvæld. Måtte Vestlandet og Hjemmet favne Jer igjen i den dejlige Stemning det kan eje.

Din gamle

Edv.

Kjøbenhavn, 28—4—1902.

Kjære Frants!

«Vi sees jo snart!» Men alligevel: Du må vide om dette Warschau, der nu ligger bag mig som en skjøn Drøm, men som var Virkelighed. Jeg havde det godt (forholdsvis da), fra jeg forlod Kjøbenhavn, og indtil jeg atter satte Foden ind i Byen. Idag trækker Influenzaen og dens Følgesvende i mig både her og der. Men det var om Warschau. Jeg fik en Modtagelse, som jeg kun har oplevet den første Gang i London. Men hvad der langt overtraf London, var den pyramidale Stigning. Ja, der kunde være meget at fortælle. Men Du må bare høre, at tilsidst gik Publikum med ud på Gaderne efterat have ventet nede i Forhallerne. Og derude fortsattes Ovationerne med alleslags forunderlige Lyder og Råb. Det mindede fjernt om Ole Bull i Bergen i gamle Dage! Og som Orkestret spillede! Det var skjønt. «Våren» tror jeg neppe Du havde grejet uden en «Læk». Carreño spillede naturligvis som den «Riesenweib» hun er. Wiborg[1]) har en skjøn Stemme og er det sødeste Menneske af Verden. Vi elsker hende både Nina og jeg.

To Dage før jeg forlod Kjøbenhavn kom en ung norsk Dame op til mig og sang — det var ikke netop min Stil, men det var simpelthen genialt. Da hun havde sunget «Møte» i Haugtussa, sprang jeg op og råbte at Sligt havde jeg ikke hørt siden Nina var ung. Og Nina selv havde Tårer. Så skjønner Du. Hun hed Marta Sandal[1]). Din *E.*

Troldhaugen, 2—9—02.

Kjære Frants!

Ja, Gud ved hvad Tid vi skal sees igjen. Om Englandsrejsen blir af, har jeg endnu ingen Idé om. Jeg bestemmer først midt i Måneden. Idag er det *første* Dag på *to Måneder,* at vi To, Nina og jeg er alene på Troldhaugen. Det gir Tanker. Måske arbejder jeg om 14 Dage, og da skal Fanden bryde op. Desuden har jeg ikke Mod på den lange Tur. Men kunstnerisk fristende er Englandsfærden, det er både vist og sandt. — De sidste 14 Dage har jeg været oppe i Knut Dahles og Halvorsens[2]) Folkeviser. Det interesserer mig svært, men det er et Helvedes Arbejde. Hvorfor? Jo, fordi jeg er bleven mere kritisk end før, i Retning af at holde Stilen fast. Her er også en

Edv. og Nina Grieg paa Troldhaugen.

ganske anden Vanskelighed end ved at behandle Lindeman[1]), nemlig den at afgjøre, hvad der skal beholdes af den originale Violinoptegnelse med Hensyn til Understemmen. Og nu, da Originalen skal foreligge trygt ved Siden af min Bearbejdelse, vil jeg jo ligefrem udæske den tydske Kritik. Jeg har forresten tænkt mig i denne Anledning at skrive et Forord, som betegner mit Standpunkt. Dette vil give mere Forståelse af, hvad jeg har villet og ikke villet, og forhåbentlig for en Del afvæbne de Angrebslystne. Der er et Par blandt Dansene, som Du vil bli glad i. Hvor let er det ikke at ta Duften af dem! Isandhed, her gjælder det at have opsparet sine fineste Fornemmelser. —

Vi hører her om Styggevejr i Kristiania, ditto i Kjøbenhavn, mens vi i det Hele har det skjønt. Nu skal jeg ha min Morgentur til Stationen. — Tiden løber fortere end nogensinde. Det gjør den kjedsommelige Helbred, der fordrer så mange Hensyn. Men jeg vil ikke klage. Jeg har simpelthen havt det bedre den sidste Måned. Men så var jeg også på — Blåmanden! Mere end herligt! Tonny og Nina var med. Lakserem og Kavringer i Lommen,

Portvin på Lærken og bagefter Middag. Og Vejret første Rangs. Så Farvel for idag. Tusind Hilsener alle Tre! Tak for et Par Linjer når Du kan. Ikke lange Breve! Husk det. Ser Du Hanchen[1]) så hils, ditto Søstrene.

Din *E.*

Kristiania, 10—12—02.

Kjære Frants!

Tak for Dit Opus! Men Kjære, Sligt må Du ikke ta på Dig. Af mig får Du bare et Ark. Jeg, som hverken har Ligning eller Dispacher, har simpelthen hverken Kræfter eller Tid til mere. Herinde jages man fra det Ene til det Andet. Men det går mig som det gik Dig: Jeg føler mig friskere og duer til mere herinde end hjemme. Gid I havde været på sidste Koncert! Ja på begge, men især på sidste! Der var Vår og Varme i Luften. Alt gik så aldeles fortrinligt. Du kan tro disse Bjørnsondage[2]) har været herlige, rent uforglemmelige. Ved Du hvad han svarede, da jeg fra Bergen overleverede det skjønne Sølvfad? «Med Tak til Bergen og Tak til Dig vil jeg idag bare sige, at jeg kommer til Bergen den 15de Juni næste

Frants Beyer.

År forat hædre Bergen og Dig (han sa noget Andet istedetfor Dig, som var meningsløst) på Din 60 årige Fødselsdag!» Hvad siger Du til den Salve? Det *kan* blive herligt! Han er *så* elskværdig mod os. Og som han har talt i disse Dage! Og så rørende taknemlig han er for Alt! — Jeg er stavetræt og må tilkøjs.

Din *E.*

Det er sandt. Tak fra os Begge for det mesterlige Billede af Dig! Frants på Kontoret med Frantsesmil — ikke Kontorsmil! Det utrolige sker. Tirsdag spiller, synger og taler Erika[1]), Nina, jeg og Pastor Lunde[2]) for de Arbejdsløse i et Bedehus, forhåbentlig for 5000. Entréen er 50 og 25 Øre!

1903.

Voksenkollen, 10—2—03.

Kjære Frants!

Det er herligt at ha en Kvæld til sine kjæreste Venner. Nu har jeg sluttet Brevet til Röntgen, og nu skal Du ha Resten af Tiden, indtil det «blunker». Det er et svagt Punkt heroppe, at når Klokken er 1/4 over 10, kommer

Blunkingen, og gjør os nervøs. Kl. 10½ sidder vi i Mørke. — — — Er det vor Skjæbne, der er ude? Jeg tror det. Eller lad mig sige vor Stjerne. Bedre at være Optimist. Vi tvinges til Troskab mod vort kjære Vestland. Ja, ja Næs og Troldhaug! Vi skal ikke svigte Jer for det Første. Og lad så for mig det Første også bli det Sidste! Jeg har Følelsen af at være mere glad i Troldhaug og Næs, Vestland og Alt, hvad det bærer i sit Skjød, end nogensinde. Foreløbig kommer vi nu hjem i Maj, håber jeg da. Jeg har jo Bjerge at løfte inden den Tid. Men de får vel en Ende de Måneder også. Og så skal vi ha Moro. Tænk Dig Julius meldte sin Ankomst til den 15de Juni. Han er sig selv. Rørende. Jeg kan naturligvis forstå, at Du opgav Turen[1]), men jeg beklager det alligevel. Det var vel en *Umulighed* at rejse. Hvis ikke, havde Du gjort det, håber jeg. Det må have været en herlig Fest, så afholdt som han er. Og en interessant og for Röntgen betydningsfuld Koncert. Nu kommer «Blunket» straks. Bedst at holde op itide. Kjærligste Hilsener fra Nina og Din

Edv.

Kristiania, 27—2—03. Aften.

Kjære Frants!

Du spør om den 15de Juni. Jo, Orkestret kommer virkelig, som det synes. Jeg aftaler med Halvorsen, at kan jeg, årker jeg dirigere Noget, så gjør jeg det. Hvis ikke, gjør han det. Forresten er jeg jo taknemmelig for, hvordan I lager det. Det blir bare så alt for megen Ståhej. Så uendelig meget mere, end Dagen er værd. Men her gjælder det: Har man sagt A, får man sige — to B'er med!

Idag har jeg med B. B. fulgt Gustav Storm[1]) til Hvile. Det var tungt. Gribende at sidde i Universitetets Festsal sammen med Alt, hvad Norge ejer omkring hans Kiste. — Imorgen Kvæld rejser vi. Det er som skulde jeg bestige Himalaya! Men det får jo en Ende, det også! Godnat, I Kjære! Eders

Edv.

Berlin, Hotel Continental,
1—4—03.

Kjære Frants!

Om Prag fik I altså Besked. Ja, det er utroligt. Jeg forstår det ikke. Hvor mange skabende Ånder, langt betydeligere end jeg

får ikke den Sympati, jeg møder overalt. Et er sikkert, jeg føler mig så forunderlig liden ved alt dette og skulde ønske et helt Liv i Arbejde for bare at gjøre mig fortjent til Noget af al denne Anerkjendelse. Dog, ønske, ønske! Jeg vil ønske det der ligger nærmere: At få se Dig og Hjemmet igjen! Thi det er et af de mange Tryk og tilmed et Hovedtryk, som ligger på mig: At dette ikke skal ske. Men jeg håber, det er blot mens jeg her ligger ledig på Torvet, at alle disse triste Selvbetragtninger skal snige sig ind. Altså: Friskt Mod. — Til Klaverkoncerten i Prag havde jeg en liden Heks som hedder Teresita Carreño Tagliapietsa, en Datter af Madame Carreños første Ægteskab. Hun farer som en genial Vildkat over Klaveret og er ganske fordømt begavet. Alt hvad hun gjør, er der Poesi i. Og det kan man strengt taget ikke sige om Moderen, trods hendes kolossale Præstationer. Så havde jeg en liden Sangerinde, som hed Magda Dvořák, en Datter af Komponisten. Hun sang med Temperament, men — på Czekisk, som var mig lidt stridt i Længden. Det var morsomt at komme lidt i Lag med Dvořák[1]). Han er mildest talt en Original. Men elskværdig var

han. Nu ligger jeg her og venter på Fru Ekman[1]) og P. Vogt Fischer[2]), med hvem vi drager til Warschau. Om I havde været med!! Tak for Dit kjære Brev. Ja, ja, jeg forstår det jo Altsammen. Men husk, at nu optages Forholdet i Arbejdet som det var før, altså: dog formeget. Det bæres mig ligesom for at Næs og Troldhaug binder os for Resten af vore Dage. Jeg klager ikke og håber at heller ikke Du vil komme at gjøre det. Vi skal nok lette det for hinanden!

Din
Edv.

Paris, 21—4—03.
Hotel de Séze.

Kjære Frants!

Du skulde jo hørt fra mig for længe siden med Tak for Dit kjære Vossebrev, der virkede som et friskt Bad. Men de sidste Dages Rummel og Spænding har været for stor. Tilsidst gik det lige ned i Tarmene, så jeg ikke tålte at kjøre og kunde ikke beholde Maden. Men idetsamme Koncerten begyndte, strøg det Altsammen, og nu er jeg sprækere end jeg på længe har været — tiltrods for alt Svineriet

omkring mig. For et besynderligt Folk! Men Herregud, de kan jo ikke være anderledes, end Tiderne har opdraget dem til at være. Nu skal Du høre om Koncerten, før det blir for gammelt. Jeg har jo været med på lidt af hvert i mit Liv, men aldrig på Sligt. Altså: Colonne var, uden at sige mig et Ord, stukket af til Spanien — han, som skrev, at han vilde slå Vagt omkring mig! — Havde Jaurés's Gjenopvækkelse af Dreyfussagen og dermed Lidenskaberne fundet Sted *før* Indbydelsen fra Colonne, havde jeg sikkert betænkt mig to Gange på at modtage den. Men nu vilde det jo synes fejgt at trække mig tilbage, og hele Pressen havde jeg jo fået over mig alligevel. Så heller lige godt springe i det. I de sidste Dage havde Bladene indeholdt Opfordringer til Demonstrationer imod mig. Dette vidste jeg heldigvis endnu ikke. Men mine Venner sagde mig, at *hvis* der blev pebet, o. s. v. altså dog et *hvis*. Jeg er mig ikke bevidst at have været nervøs for mere end *én* Ting: at man skulde forhindre mig fra at begynde. Men jeg var rolig. Theatret var proppet, mange måtte gå igjen. Der var 3 500, eller 4 000 siger Andre. Kl. 2½ kom jeg ind og blev modtaget af stor Applaus,

så jeg fire Gange måtte takke. Men midt i dette hørtes Piben og Skrigen, der blev stærkere og stærkere. Jeg lagde da Taktstokken, som jeg allerede havde taget, ganske stille tilbage på Dirigentpulten, steg ned igjen og ventede ved Siden, som om Intet var påfærde. Nu var der hel Kamp. Nogle råbte «A la parte!» Andre i Rytmus a la Dovregubbens Datter:

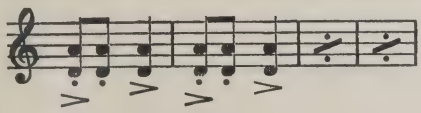

Atter Andre «Ud med Piberne!»

De værste Urostiftere blev virkelig transporteret ud, så Applausen tog Luven fra Resten. Så steg jeg op igjen og tog Taktstokken. Men Gud hjælpe mig, begyndte de ikke pånyt. Til al Lykke begynder Høstouverturen fortissimo, og jeg lod Piberne ikke vinde et Øjebliks Tid, men gjorde energiske Tegn til Orkestret, så det var med Vælde, at det store Strygeorkester præsterede de første 2 Takter. Så blev det stilt i Salen, og Ouverturen gik *fortræffeligt*. Men den var *netop der* ikke heldigt valgt. Den var *for lang* for Pariserne, og ganske specielt for endel af dem. Dog blev

mig en varm Fremkaldelse tildel. Så kom Ellen Gulbranson, som med sin herlige Stemme sang Solveigs Vuggevise, «Fra Monte Pincio» og «En Svane». Hun havde stort Bifald og måtte gjentage «En Svane». Så kom Pugno med Klaverkoncerten. Han er Parisernes Kjælebarn, fik en Storm af Bifald og gjorde kolossal Lykke. Nu kom begge Strygestykkerne til Vinjes Digte, skjønt spillet. Så kom «Foran Sydens Kloster». Undtagen Orkestret var alt middelmådigt. Nu havde jeg bare den første Peer Gynt Suite, men den gjør den samme ufejlbare Virkning på ethvert Publikum.

Allerede efter første Sats stort Bifald. Efter Åses Død lang Jubel. Efter Anitras Dans ditto, ditto og sådan blandet med bis, bis, at jeg måtte gjentage. Efter Dovregubbens Hal blev det rent forrykt. Jeg kom 4—5 Gange frem, men det blev ved. Så måtte også den gjentages. Og derefter Ovationer, som — så siger man her — ingen fransk Komponist engang nogensinde har fåt. Men nu var jeg og dødstræt i mine stakkars Hofter. Jeg satte mig ind i Kunstnerværelset, mens Ellen Gulbranson sang sin Finale af «Götterdämmerung». — — — Du skulde set mig derinde i

Kunstnerværelset, siddende i en Sofa og modtage Kys på Kinderne (undertiden, når det var vakre Damer sørgede jeg for at de tog Fejl af Kind og Mund!) og «Felicitations, mon cher Maître!» Dagen efter var Pressen rasende. Selvfølgelig. Skandalen var bleven til en Triumf for mig, ikke for Piberne. Der er bare én nobel Kritik: Komponisten Fauré i «le Figaro». Ellers er det gjennemgående gement Altsammen. Tænk Dig i «le Temps» er der en Mand som hedder Lalo (Søn af den afdøde Komponist), som for nogle År siden roste de samme Ting, som han nu rakker ned. Han siger også, at *mine Sange* er stjålet af Folkemelodier! Og Du ved, at af mine over 100 Sange er der blot *en,* Solveigs Sang, der låner Stemningen, og ikke mere. En Anden siger, at jeg er betalt godt, det er derfor jeg har vovet mig hid. Jeg rejser med Vesten mere stoppet end alt det Pelsværk, jeg bruger i Norge!!

Her er herligt i Paris. Igår så jeg Jonas Lie, Konsul Børs[1]) og Frue, gamle kjære Venner. Nu venter vi Johannes Wolff, med hvem vi skal gå ud og spise Østers. Om I var med! Hvor ofte tænker jeg dette: Om I var

med! Hvor herligt! Vi må endnu være sammen ude engang! Din

Edv.

Wolff hilser Dig allerhjerteligst. Han elsker Dig!

Bergens Sygehus, 8—8—03.

Kjære Frants!

I Mangel af Tobak man bruger andre Blade, i Mangel af Voksenkollen Bergens Sygehus. Jeg gik efter et dunkelt Instinkt, som synes at have været det rette. — Tak for Dit, for Eders gjennem Breve, Telegrammer og Telefon udtalte Vennesind! — Men det var dette med Instinktet. Thi hør nu: På Maristuen blev det for hver Dag værre og værre. Forpint og udvåget, nedstemt, ja ligetil hjerneangrebet vovede jeg ikke den 3 Dages Rejse østover. Så faldt Ideen med Sygehuset mig ind, og så drog vi nedover. Allerede på Husum[1]) ved Middagen følte jeg Lettelse, på Lærdal mere, og ombord på «Kommandøren» tilbragte jeg Natten uden Hjernespind og Åndenød. Den følgende Dags Sjøtur hjalp endnu mere. Igåraftes modtog Klaus Hanssen[2]) os ved Sygehuset, og inat har jeg sovet *herligt*. Idag

før Middag god og naturlig Søvn, i Efm. en Tur rundt Sydnæshaug og Nygårdsalléen, og nu sidder jeg her alene. Nina har fåt Lov til at være her også, og godt var det. Thi Ensomheden er ikke god. Du tror ikke hvor elskelig Nina har været imod mig i denne Tid. Det var ikke Spøg for hende om Nætterne. Nu da jeg får sove, får jo hun også Ro. Hvis ikke, måtte hun naturligvis ikke være her. Mandag agter vi over Voss at drage til Framnæs. Får jeg der 8 Dage med Søvn, så vender jeg taknemmelig hjem til Troldhaugen.

Taknemmelig! Det er jeg allerede, når jeg tænker på hvor langt nede jeg har været, og hvor hurtig det gik fremad. Men jeg har meget tilbage til det for mig normale. Thi jeg kan ikke samle mine Tanker, ikke læse i en Bog uden at læse samme Sætning om igjen 6 Gange. Og her ser Du den første Prøve på Brevskrivning, den er ikke stort værd. — Det havde bare manglet at Du, midt i Din Arbejdstravelhed, skulde have hentet mig ned fra Fjeldet. Nej, ved Du hvad, der får være Måde med Alt. — En forunderlig Erfaring har jeg nu to År itræk gjort: At Fjeldet, det vil sige ikke rejse over det, men Ophold på Fjeldet er

Gift for mig. Jeg har ganske ligefrem tat Medicin af en gal Flaske. Nu er jeg endelig bleven klog. Selv Voksenkollen er *lidt* for højt. Nej, Slemdal-, Holmenkolegnen. Et Hjem der, det var nær Idealet. Og var I i Nærheden, så var det Idealet selv. Men — Idealet skal man jo ikke ha. Det skal man bare se fjernt. Nu får jeg slutte. Hvor godt, at Du klarer alting så bra. Og at Majs *kan* være Noget for Erika Nissen. At hun tåler det. — Ja, ja det er en stor Kunst at forstå at bli gammel, som Bjørnson sa heroppe. Og den lærer intet Menneske, uden at der falder Ro over det. Og *mit* Liv har ikke været egnet til at opdrage mig i den Retning. Men nu *må* jeg se at få Kraft til at indrette Resten af Livet med dette Mål: Ro for Øje. Jeg mener ikke Resignation. Jeg mener ikke, at dette Begreb er Noget, vi må stifte Bekjendtskab med. Jeg mener bare, at nå mere Ro gjennem mere Klarhed. Ja Ro — Klarhed: Det er det, som skal stræbes efter. — Nu får I vedblive at være så kjær som I den hele Tid har været, siden I forlod os. Thi jeg trænger til det mer end nogensinde. Vi hilser Jer Begge på det kjærligste. Eders

Edv.

Kristiania, 2—11—03.

Kjære Frants!

Så er da Erika borte! Ikke alene den betydelige Kunstnerinde, men den store varme Personlighed. Derfor sørger Alle i Landet, som skjønner hvad her er tabt. Hvor godt for hende, at hun fik Fred for sine Lidelser! Jeg synes at den Lungebetændelse, der så sagtelig og ubevidst førte hende over i Evigheden, må føles som en Velsignelse. Thi hun var jo dog aldrig blevet Menneske mere. Du ved naturligvis alle Detailler gjennem Christen[1]), jeg skal da blot tilføje, hvad der vil interessere Jer om vort personlige Indtryk i disse Dage. — Nina og jeg fik Telefonmeddelelse fra Sigurd Hals[2]), at Erika var død om Middagen. Vi anede jo ikke, at Døden var så nær forestående, og blev fuldstændig lamslået. Så gik vi ned og forsynede os med Lillekonvaller og vadede i det rædsomme Vejr til Linstows Gade. — Jeg kan ikke finde Ord for Stemningen derinde. Ida[3]) var som et lidet Barn, vidste ikke engang at svare på hvadtid Døden var indtrådt. Hun syntes, at også hendes Liv var udslukt, og skulde hun ikke tåle al denne Sorg, da vilde jeg blot ønske, at hun snart fik følge Erika.

Børnene var rørende i sin Sorg. Men at se den Døde, det var sårt. Gud bevare mig, hvor Sygdom og Død dog kan drive sit Spil med et stakkars Menneskelegeme! et Bevis på, hvor umådelig hun har lidt, den Stakkar.

Vi har tænkt så på Majs. Hvilken Trøst for hende at hun fik pleje Erika på det Sidste. Om Begravelsen har Du vel allerede Besked gjennem Pressen. Den var gribende. Jeg måtte indskrænke mig til at være med i Kirken, og selv dette var voveligt, da en begyndende Bronkit lurede på mig. Men jeg kjørte frem og tilbage i lukket Vogn, har siden holdt mig inde og håber endnu at få det til at glide. Men Influenzaen, den trofaste Følgesvend, er også ude og trækker i alle Lemmer, så jeg får være yderlig forsigtig. Vi rømmede vore Værelser for Bjørnsons, som iovermorgen rejser hjem igjen. Og vi gjorde det gjerne, kan Du forstå. De har været mageløse mod os her. Bedst som det er, kommer Bjørnson alene ind til os, sidder og taler om Alt mellem Himmel og Jord. Jeg vilde ønske, hvert Ord kunde fæstes, thi jeg tror ikke der er mange Slagger blandt den Uendelighed af Skjønhed og dyb, ægte Menneskefølelse, der nu præger Alt det,

der kommer fra hans Mund. Og nu Politiken og den store Sammenhæng mellem ham og det der nu er sket. Jeg kalder dette en stor Tid. Jeg mener, det kunde blive en stor Tid, hvis det gamle Venstre, der nu kom i Mindretal, ikke ved de nedrigste Rænker vilde søge at spænde Ben under det nye Samlingsparti. At læse Venstrebladene «Dagbladet», «Intelligentssedlerne» og «Bergens Tidende» nu om Dagen er jo et fuldt Bevis på, hvor påkrævet det var, at Venstre gav Magten fra sig for en Stund. Havde de ikke det måttet gjøre, tror jeg både de og Norge var revnet med et stort Brag! Men det er ikke rimeligt, at de vil opnå mere ved sit afmægtige Raseri end netop det, de ikke vil, — nemlig at blive afdækket. Når jeg læser en af deres Aviser, så siger jeg bare til mig selv: Ja, men dette må jo Enhver skjønne er bare gemen Forfølgelse! Og sådan håber jeg det går de Fleste.

Nu er mit Hoved stavetræt. Skriv snart, om bare et Brevkort. Jeg ved Du er opkjørt.

Din

Edv.

1904.

Aulestad, 4—1—1904.

Kjære Frants!

Kommer netop hjem fra en Tur med ordentlig Stigning og Knægymnastik ned ad Bakke. Forfærdelig oplagt til at skrive til Dig. Men Middagsklokken lyder nok snart, så jeg vil ikke begynde på en længere filosofisk Afhandling. Men lad mig ialfald få sige «Godt År!» til Jer Beggeto, I gamle kjære Venner, med inderlig Tak for det Gamle. Ja, disse få Ord indeholder jo så uendelig meget mere, end de synes at sige. Ja, ønske, ønske! Det er let gjort. Hvorfor realiserer vi ikke vore Ønsker? Vi glemmer, at den menneskelige Vilje er Altovervindende. NB., der må da Vilje til. Og det har jo ikke Alle. Blandt et af mine største Ønsker står det at leve i Eders Nærhed, men jeg må vel heller ikke have Vilje *nok,* siden jeg ikke allerede har sat dette Ønske igjennem. Ja, vi skriver og taler nærmere om dette. — Foreløbig er vi her på Aulestad — i Paradis. Det er sandt, at der er et stort Skår i Glæden. Thi Bjørnson ligger tilsengs og har Bronkit. Men den tar ham heldigvis ikke så hårdt, som den tar mig. Han

ligger derinde og er snil og bare tænker på os Andre. Han har nu ligget i to Dage. Det sidste han gjorde, før han blev syg, var — at sætte op mine Barberknive! Ja, han er Noget for sig selv. Og så har han den Ævne at stimulere Andre. Jeg er fuldstændig nyskabt heroppe. 10 År yngre. Nina kjender mig ikke igjen. De lyse Sider i mit Væsen lar jeg få Lov til at regjere. Og når Du vidste, hvor godt det gjør! Men det Liv heroppe ligger også som støbt for mig. Her findes ingen Pligter og Hensyn. Enhver følger sin Natur. Vi har blot at møde frem til Måltiderne. Hvad der gjør det så hyggeligt, er også, at her er hyggelige Folk. Vi danner Alle en Klik, der passer så godt ihop, som havde vi levet sammen i årevis. Eller rettere: Vi er Alle så elskværdige mod hverandre, fordi vi *ikke* har levet sammen i årevis. Du ser Pessimisten dukker frem igjen. Efter Middag, Kaffe med Cigaret i «Grisehuset» (Bjørnsons Navn på en hyggelig liden Pejsestue), derefter et Slag «Hundredeoget», som jeg ikke har spillet siden jeg var liden. Vi blir. Bjørnson vil det absolut. Og jeg blir mere end gjerne. Jeg har meget Skrivearbejde, og Bjørnsons vidunder-

lige Arbejdsværelse har jeg nu Eneret over. Her er enestående «lunt og varmt» inden Døre. For mig idealt. Førend jeg slutter, en inderlig Tak, fordi Du vilde kommet hid til Østlandet, om det havde været nødvendigt. Men heldigvis indtrådte Bedringen samtidig med Dit Tilbud. Nu får vi se, hvadtid Skjæbnen har bestemt Gjensyn. Når vi atter kommer til Tigerstaden, spiller Halvorsen «Og Kongen han sad» (Du husker Variationerne for 2 Klaverer, som jeg har orkestreret) og så? Ja, det er et stort Spørgsmålstegn. Folk i Udlandet er så elskværdig at rives om mig. Jeg vilde helst være fri det Hele, og ved ikke, om jeg skal vælge Noget af det rige Udvalg, og da i Tilfælde hvilket. Hvadtid i Marts kommer I ind? Der har været Tale om Stockholm først i Marts, derfor spørger jeg. Og en Rejse til Stockholm er lettere end en til Wien! Og hermed nok for idag.

Din gamle

Edv.

Bjørnson hilser hjertelig.

Aulestad, 17—1—04.

Kjære Frants!

Blot nogle få Ord, før vi forlader dette herlige Sted, med sine endnu herligere Mennesker. Vi drager imorgen tidlig afsted til Kristiania igjen efter samfulde 3 Ugers Ophold. De første 14 Dage gjorde mig godt, men den sidste Uge har været traurig med Åndedrætsbesværligheder, Mangel på Nattesøvn og nervøs Svækkelse. Enten bærer det nu mod Enden, eller får jeg nogle År så tunge, at jeg rimeligvis ikke orker dem. Hvad jeg nu kan gjøre og gjør, er at underkaste mig en alvorlig Kur. Iovermorgen går jeg til Schenstrøm og begynder Massagekur omkring Hjerte og Lungeregionen. Naturligvis ikke uden Tilladelse af min Læge, Dr. Edvard Bull. Musiken får i alle Guders Navn hvile. Hvad der har trykket mine Nerver, er også Tanken på en forestående Koncertrejse, som jeg instinktivt følte jeg ikke var istand til. Igår telegraferte jeg endelig Afbud til Rusland. Idag har jeg skrevet både did og til Finland og må også skrive til Sverig, hvor jeg var engageret til 4 Koncerter i Marts. Ja, alt dette tar jeg mig ikke så nær. Hvad der går ind på mig inderst

inde, er det synkende Livsmod og Tanken på det eller de sidste Års usle Tilværelse. Et Lyspunkt er nu Udsigten til at få se Dig og Majs i Marts. Da kan jeg iallefald ikke have det som nu. Enten må det blive bedre eller værre. Jeg har vel takket Dig for Din kjærlige Tanke at ville komme herind i Julen. Men det var heldigvis ikke påkrævet. En snil Sygeplejerske hjalp mig udover det Værste. Men hvad jeg er temmelig ræd for ikke at have sagt Dig Tak for, det er for Jonas Lies Bog[1]). Jeg synes den er fortræffelig, og jeg beundrer i høj Grad den Åndens Bevægelighed og frejdige Pågåenhed hos den nu gamle Mester.

Du kan tro det har været en indtryksfuld Tid, disse 3 Uger. Men det ligger ikke for mig at meddele slige Indtryk. Kanske kan en Samtale finde et Udtryk for dem, når vi træffes. — Bjørnson ligger desværre fremdeles tilsengs. Det er en seig, men tilsyneladende ikke stærk Bronkit han har. Hvad jeg misunder ham, er det enorme Fond af Kræfter, han har at tage af. Han tordner og lyner i sin Seng bedst som det er. Men trods al den Nederdrægtighed, det radikale Venstre nu bringer tiltorvs om ham gjennem Pressen, er dog ingen

større Løgn sagt end den, at han «føler sig dybt ulykkelig». Han er lykkelig som et Barn, eller rettere som den, der handler ud af fuld Tro og Overbevisning. I hvilken Grad han (og lad mig tilføje både Du og jeg) har Ret, ser jeg et grangiveligt Bevis på i Venstres blinde, fanatiske Raseri. Således taler blot den, der ved om sin egen Uret. Til så lave Midler tyr man ellers ikke. — — — Og så Farvel, I to Kjære! Skriv snart.

— Nu har jeg været inde hos Bjørnson og læst op for ham, hvad jeg har skrevet om ham. Da jeg gik, råbte han efter mig: Tak skal Du ha, Tak skal Du ha!

Din gamle

Edv.

Kristiania, Hotel Westminster,
27—1—04.

Kjære Frants!

Jeg er stavetræt efter Dagens «Slid og Slæb». Det vil sige Massage og forresten Alt og Ingenting. Men flere Kræfter har jeg nu ikke. Alligevel må Du have nogle Linjer som Tak for Dine to sidste Breve med den morsomme Vosserul. Hvor i al Verden har Du nu

den fra? Jeg vædder, det er en aparte Historie fra Bulken[1]). Og så opdager jeg tilslut, at der står: Sunget af en Jente. Da blir det først for Alvor aparte. Du må fortælle mig om dette, når vi sees, hvad der forhåbentlig sker i Marts. Kan Du komme i Februar, såmeget desto bedre. Jeg har sagt Alting fra mig, som Du ved, og jeg tror ikke der blir Tale om at optage Noget af det igjen. Dr. Bull[2]) gav mig imidlertid stor Trøst. Jeg er meget bedre. — Jeg har fået mere Mod på det Hele, det er Hovedsagen. Tak til både Dig og Majs, fordi I så kjærligt tænker på mig.

Vi har ikke været mindre betaget her, kan Du tro, over Ålesund[3]) og Alt, hvad dermed står i Forbindelse. Det gjør så godt at se Hjærterne åbne sig uafhængig af Nationalitet. Kejser Wilhelm må have meget Stof til et stort Menneske i sig. Men så kommer det Menneskelige — at det var ham, der har givet det store Skub. Med andre Ord, at det er bleven *fint* at være med. Nu er det et helt Kapløb. Og jeg siger: Lad gå. Jo mere, jo bedre. Bergen har vi glædet os inderlig over. Men slig er Bergenserne. De kan handle. De betænker sig ikke — som vort Marinedepartement.

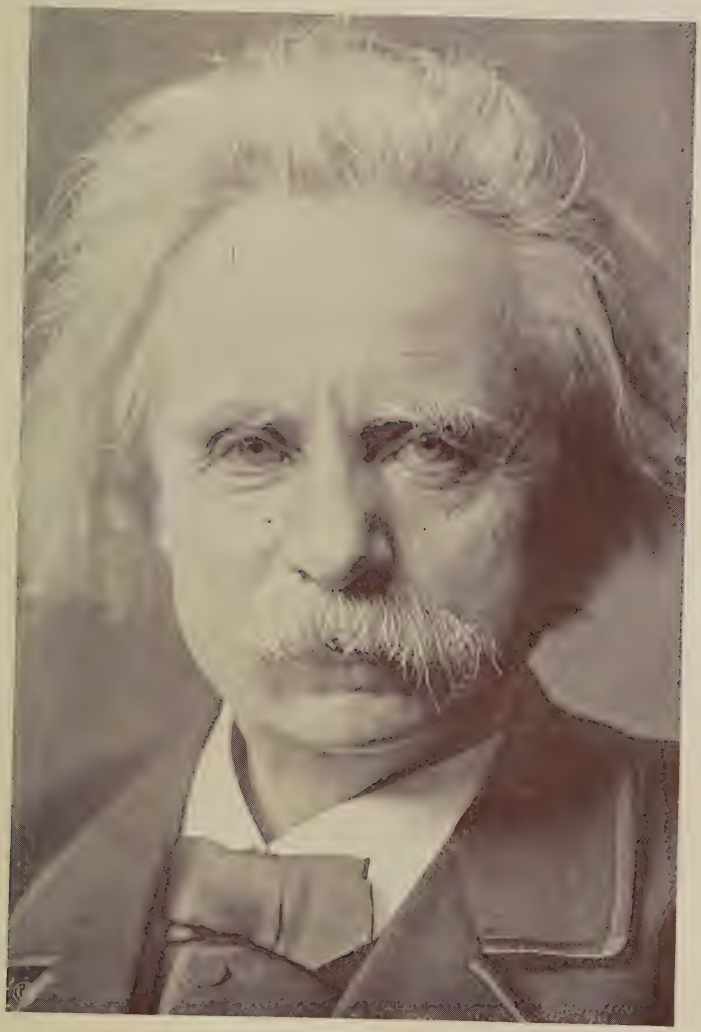

Edvard Grieg 1903.

Jeg havde idag nogle Linjer fra Bjørnson. Han siger, at han er bra. Men jeg ved fra Andre, at han ligger den ene Dag og står op for atter at hoste og gå tilsengs igjen. Han er helt umulig som Patient. Og nu Godnat!

Eders

Edv.

Kristiania, 12—2—04,
Hotel Westminster.

Kjære Frants!

Af Majsens Brev til Nina ser jeg, at I ved om, at Rejsen til Sverig dog skal finde Sted. Ser Du, både Nina og Søstrene overtalte mig, da de troede jeg havde godt af at tage mig sammen istedetfor at gå her og tænke på alle mine Plager. Dette er let sagt og klinger jo ganske plausibelt. Men jeg burde kanske dog ikke ladet mig overtale. For mig står det så, at jeg absolut ikke duer. Jeg er træt, kraftesløs, dertil aldeles uberegnelig. Nu er det også dette med Klaverspillet, som gjør mig dobbelt nervøs, og al Nervøsitet slår sig på — Underetagen. Men nu får det briste eller bære. Hvis jeg ikke blir rentud syg, skal jeg gjøre mit Bedste. Hvad der bragte mig til at tage imod

Indbydelsen, var også det, at Koncerterne er forbi allerede 12te Marts. Vi vil altså være tilbage midt i Marts i Håb om da at træffe Jer. Ja, det er en besynderlig Tid. Denne forfærdelige Krig kommer nu også at vende op og ned på mange Begreber og Ting. Bare den kunde rette lidt på alle de Fraser og alt det Komediespil, hvoraf Tiden er besat. Der tales så vakkert om Fred og forberedes i Smug den gyseligste Krig. Når kommer Tiden til Ærlighed og Retskaffenhed! Det gjorde så godt igåraftes at se et ærligt moderne Drama. Det var Amalie Skrams[1]) «Agnete». Hvor hun ser rigtig, hvor hun træffer på en Prik hele det dekadente Milieu. Der var en ung Debutantinde, en Frøken Larsen, der meget talentfuldt spillede Titelrollen i Centralteatret.

Her er dog virkelig Kunst herinde. Humperdinks «Hans og Grethe» har jeg havt megen Glæde af. Det er et fortræffeligt Værk, hvis Udførelse gjør Halvorsen den største Ære. Men det er der Ingen der bekymrer sig om. Al Anerkjendelse samler sig om Cally Monrad[2]), som forresten fuldt fortjener den. Hun er ligefrem genial, det lille Menneske, både i Spil og Sang. Også Fru Skarseth[3]) som Hans

er bra, og Heksen, Frk. Bidenkap i sin groteske Overdrivelse ganske storstilet. Imorgen gir Musikforeningen 1ste Akt af «Walküre» med udmærkede Soli, blandt hvilke Finlænderinden Fru Järnefelt[1]).

Den 21de dirigerer Halvorsen en norsk Koncert, hvor bl. a. for første Gang min Romance med Variationer over «Og Kongen han sad — —». Du ser her er nok at høre af Koncerter i højere Stil. Af Solistkoncerter har vi omtrent en hver eneste Aften. Mest af Sangerinder, så Gud sig forbarme!

Nina hilser kjærligst. Det samme gjør

Eders

Edv.

Grand Hotel, Stockholm,
19—3—04.

Kjære Frants!

Nu er Du da — efter hvad jeg kan skjønne af Bergenske Beretninger, i Kristiania. Og her sidder jeg! Ja, det blir et længere Ophold end jeg havde tænkt, men — Situationen gav det slig. Disse Linjer blot forat fortælle Dig — hvad Du forresten ved —, at I stadig er i vore Tanker, og at vi glæder os inderlig til

Gjensynet. Imorgen Middag har jeg min sidste — ottende Koncert i Sving. Så kommer alle de Besøg, jeg for bare Prøver ikke har kunnet aflægge. At feste, ved Du, er ikke noget for mig, og jeg burde desuden bare af ren Taknemmelighed for at det er gåt så bra, se at komme mig afsted, mens Legen endnu er god. Jeg har virkelig, hvad Musik angår, udfoldet en «Leistungsfähigkeit», (for at tale med Röntgen) som jeg ikke havde tiltroet mig selv. Men Du kan tro, jeg har ligget på Ryggen på Sofa og Seng mellem Præstationerne og holdt en eksemplarisk Diæt. Gid Du havde været med imorgen. Vi gir «Bergljot» (med en talentfuld Tragedienne Frøken Gerda Lundequist), 1ste Peer Gynt Suite, Strygekvartetten og Hyldningsmarsch af Sigurd Jorsalfar. Blandt Tilhørerne har jeg bare set Tegn på den varmeste Sympati — og det har gjort godt. Igåraftes dirigerede jeg i Operaen med Cally Monrad som Solist. Hun er overordentlig talentfuld, men synger endnu formeget på Instinktet. Det er jo det Herlige, dette med Instinktet, men man får ikke Lov til at ødelægge sig på det. Og for Alting må man *vide,* hvad man gjør, og ikke blot *ane* det. Dette

gjælder nu hendes Fremtid. Men med det, hun gjør, har hun ganske erobret Stockholmerne, der fylder Salen til sidste Plads ved alle hendes mange Koncerter. Musiklivet her i disse Dage står ganske under Tegnet: Norge. Og det er forunderligt, hvordan de her netop lader sig elektrisere af *norsk* Kunst. Tænk, *førend* jeg kom hid, var der udsolgt til 3 Koncerter.

Og hermed Levvel og på godt Gjensyn. Kjærlig Hilsen til Jer Begge og Christen fra Nina og fra Din gamle

Edv.

Kristiania, 30—9—04.

Kjære Frants!

Her har Du mig endelig. Alting blir til Plukfisk herinde. Hotellet er en fuldstændig Børs, hvor Dørene ikke står fra Morgen til Aften. At skrive et Brev tilende, derom er der ikke Tale. Selv om der siges «Ingen hjemme,» er der nok af dem, der anser sig som priviligeret til at gå ind alligevel. For en Time siden gik Fru Dybwad[1]), med hvem jeg havde første Prøve på «Bergljot». Ja, selv en så

genialt anlagt Natur har sin Grændse. Men hun præsterer meget fortræffeligt. Drapaet i Midten var henførende, ligetil stort.

Her er megen Styghed herinde. Særlig tror jeg det er et helt Hundekobbel, som stadig er beredt til at glefse løs på den Musik, som udgår fra Nationalteatret. — En skjøn Opgave. Det er forunderligt, at man her sætter sig på det Punkt ikke at ville unde Andre Tilfredsstillelse af deres Gjerning. For mig står det som Noget at stræbe efter, at kunne anerkjende, hvad Andre gjør. Man vokser selv på det. Ja, vi har jo talt om dette Emne før; men her er sandelig Grund til at opfriske det. Slår jeg mig ned her for Alvor, og jeg endnu får leve nogle År, så vil jeg søge at virke for en bedre Omgangstone mellem Kunstnere, eller rettere, for en bedre Forståelse af Andres Værd. Tonen kommer da af sig selv. Jeg skulde ikke havt imod at havt Dig herinde nu. Mine Tanker vandrer hver Dag mod Næsset, mod Venskab, *helt* Venskab. — — Ja, Tak for alt Godt, for Sommeren, for Overbærenhed med Skavanker, og for alle kjærlige Tanker!

Din *E.*

Kristiania, 18—10—04.
Hotel Westminster.

Kjære Frants!

Tak for Brevet! Jeg længtede så efter at høre fra Jer. — — Nu har jeg overstået de to Koncerter med Glans, og jeg havde den størst mulige Glæde af dem. Du har Ret: Det er ikke den mindste Glæde, at jeg ser, min Kunst ejer Evnen til at gjøre Indtryk på den unge Slægt, som vokser op. Når jeg ser på den såkaldte Øjeblikserfolg, så tror jeg ikke på Noget mere, uden det, som Tiden tiltrods holder sig friskt. Jeg ved sikkert, at hvormegen privat Klokkerkjærlighed jeg kan have til Dit eller Dat af, hvad jeg har skrevet, — det duer ikke alligevel, når det mangler denne Evne. Og da gjælder det ubarmhjertigt at dræbe sit eget Jeg.

— Jeg læser med Interesse Just Bings Literaturhistorie. Der stikker mange Kundskaber og megen fin Følelse bag hvad der er udtalt i den Bog. Ser Du ham, så hils og tak ham. Og nu Levvel, I Kjære!

Tusind Hilsener fra os Begge!

Eders *Edv.*

Ja, Sigurd Lie![1]) Der er Stof til Betragtninger.

Kristiania, 17—11—04.
Hotel Westminster.

Kjære Frants!

Jeg har i den sidste Uge været mere forsømmelig med Brevskrivning end ellers, fordi jeg om Aftenerne ikke har kunnet løsrive mig fra Ibsens Breve. Hvilken Verden! Jeg betænker mig ikke på at sige, at de er det Interessanteste, jeg i Årtier har læst. De har givet mig en bedre Forståelse af Ibsen, af det Norge, hvori jeg selv har levet med fra 60—70 Årene til idag. Og derigjennem har de givet mig et nyt og fordybet Syn på mit eget Liv. Jeg troede, at Ibsen som Brevskriver udelukkende vilde være den tilknappede. Og ganske vist støder man på mere end nok af den Slags. Men så kunde det nok være, at han går i Tøjet både med Hensyn til Dommen om sine Landsmænd og med Hensyn til sit Syn på de Krav, han stiller til os Nutidsmennesker. Hvormeget har jeg ikke lært i disse Aftener! Og hvilken Nydelse at læse den ægte Ibsenske Stil med sin plastiske Udformning og sin Knaphed i Udtrykket. Fra disse Breve med den vide Verdenshorisont blir Garborgs[1]) Knudehejbrev igrunden bare Bygdestemning. Hvad der

holder én skadesløs er heldigvis de vidunderlige Naturskildringer. De er isandhed følt og de sete gjennemoplevet. Men altfor snart afløses de af Målbundethed og Kjævlelyst. Både Du og jeg er altså «Frammande». Nu ved Du det. Nej, sandt for Dyden gjør jeg ikke Fordring på at være ligeså norsk, jeg mener have ligeså stor Evne til at føle nationalt, som Garborg.

Det er harmeligt at skulle samtidig sværme for Bondemålet og hade hele Bevægelsen, Målbevægelsen, på Grund af al den Magtbrynde den avler. Af *Fru* Garborg[1]) så vi nylig et Stykke på Nationalteatret: «Edderkoppen», der af den dydsirede Kritik blev sådan behandlet, at Folk ikke turde se det. Det indeholdt Intet, der var mere vovet og neppe så vovet engang som de Ibsenske Dramaer. Faktum er, det var et talentfuldt og modigt Værk, der aftvang Interesse. Hvilken Skandale endnu i 1904 at skulle blive tiet ihjel herhjemme, fordi ens Meninger ikke falder sammen med Flertallets. Vi er da ikke kommet længer end vi var i 60—70 Årene, da Ibsen skrev sine Ungdoms- og Manddomsbreve. — Hvad han der siger, gjælder på et Hår endnu idag. Lad

mig nu et Øjeblik gå over til Musiken, forat vise Dig, at Forholdet til Kunst er konsekvent gjennemført Tarvelighed nu som før. Den Romanceaften jeg gav med Ellen Gulbranson, har lært mig det. Du ved, der er ikke så ret mange af mine Sange, der jevnlig synges, og blandt disse omtrent udelukkende de fra min Ungdom. Først vilde man nødig anerkjende Noget deraf her; men da jeg så fik et Navn, så måtte man jo være med, og så gjorde man sig bekjendt med Sangene fra dengang. Nu havde man gjort sin Pligt. Dette var Grieg. Men ve over den samme Grieg, om han senere udviklede sig udover dette Ungdomsstandpunkt. Jeg havde denne Gang med Hensigt valgt de af mine *bedste* senere Romancer, som man sjelden eller aldrig hører. Og så fik jeg da høre gjennem Pressen, at det var ikke *den Grieg* man bryder sig om at høre! Man *gider* simpelthen ikke følge en Kunstners Udvikling, og så fejer man ham af uden Spor af Forståelse af, at en sådan har eksisteret. Vi er rentudsagt endnu ikke moden til at have Tonekunst omkring os. Eller lad mig sige Kunst overhovedet. Politiske og kommunale Interesser plus fede Gloser om det man ikke

forstår sig mere på, end Katten på Sennep — det er det, som opsluger Alt og gjør Livet herhjemme umuligt for den, der skal kjæmpe en god Sag frem. *Jeg* har jo i Livet fåt «meir enn eg hadde fortent», så jeg kan tage med Ro, hvad man endnu behager at lægge på min Tallerken. Men det gjør mig ondt for den Ungdom, der vil Noget. Hvordan er ikke Middelmådigheden og Misundelsen ude at gå efter Halvorsen ved enhver Anledning. Og han er så forfærdelig sår på dette Punkt, ubegribeligvis, så stærk han forresten er. Han er på Bunden en hel og prægtig Kar, det mærker jeg hvergang jeg påny træffer ham og får tale lidt ud med ham.

Synes Du virkelig jeg er at gratulere, fordi jeg kan sidde og ledsage nogle Sange? Men jeg vil ikke være utaknemmelig. Jeg har klaret mig i snart et År, og er det skeet ved at det er gåt op for mig hvordan jeg skal behandle mig selv, så kan jeg endnu leve en Stund på Stumperne. Thi Stumper er det. Hvem ved? Kanske vi med disse Stumper endnu kan få rejse sammen på Jernbane fra Bergen til Kristiania! Idag gik Partituren til «Gangaren» til Nodeskriveren. Jeg vil ikke rejse herfra,

før jeg har hørt alle fire Stykker. — Du ser jeg baler med «Sneen som faldt ifjor». Ak, når får jeg et Hjem med et Arbejdsværelse! Hvor herligt, at Livet arter sig så godt for Jer! Ja, med *god Vilje* kommer man utrolig langt. Nu får jeg slutte. Skulde jeg vente til Stoffet var slut, kom jeg til at sidde hele Natten.

Din *Edv.*

Kristiania, 19—12—04.

Kjære Frants!

Nu kan jeg ikke i Brevmassen finde Dit Brev, jeg skulde besvare. Og det gjør mig ondt, thi jeg trænger den Duft af Næsset og Venskab, der kan bringe Pennen til at danse på Papiret. Jeg er nemlig midt oppe i Medicinering og Djævelskab for den fordømte Underetages Skyld, som nu atter igjen skaber sig gal. Jeg vil se at være hjemme på Troldhaugen først i Maj og blive der til Begyndelsen af September. Så drager jeg over Kristiania og Stockholm til Finland og måske Rusland for at dirigere nogle Koncerter, hvortil jeg idag er indbudt, og som jeg har fået

Utsigt fra Næsset mot Nord.

Lyst til at gå igang med. Koncerterne skal nemlig gives med det filharmoniske Orkester fra Warschau, som jeg kjender og holder af. Det er næsten latterligt for mig at lægge Planer for næste Høst. Men her må svares straks, og da både Årstid og kunstneriske Forhold er gunstig, så vil jeg dog engang følge en af de mange Indbydelser til Finland, som jeg har så stor Sympati for og som har vist så stor Sympati for mig og min Kunst. Måtte bare «Magti og Mergi vara!» — Du har vel sagtens læst Hamsuns og mit åbne Brev til Bjørnson[1]). Jeg fik idag Brev fra Gamlingen i Rom, hvoraf jeg ser, at mit Brev har opnåt sin Hensigt — at glæde ham. Jeg var ræd for at offentliggjøre det, det kan jeg forsikre Dig. Ikke for min egen Skyld. Men fordi jeg var bange for at gjøre B. B. en Bjørnetjeneste istedetfor en Tjeneste — uden Bjørn. Jeg konfererede med Thommessen[2]) og Chr. Collin[3]), førend jeg tog Beslutningen. Folk både ude og hjemme, hvis Dom jeg sætter Pris på, har takket mig i Breve. Jeg er forberedt på en hel Skarndynge over mig. Men jeg skal forsyne mig med Eau de Cologne og ta det med Ro. Guderne ske Tak, at jeg er uafhængig; det er min

stadige Trøst. Så kan man da imellem slå et Slag for det, man finder er Ret. — Og nu Godkvæld, kjære Frants. Tusind kjærlige Julehilsener til Dig og Majs fra os Begge! Vi er Julekvælden med Søstrene[1]) hos Gråh og vil mindes Jer der. Din

Edvard.

Kristiania, 28—12—04.
Hotel Westminster.

Kjære Frants!

«Afskje me Høvringen»[2]). Nina på Hodet i Kufferter. Jeg på Hodet i Alting. Brevskrivning umulig. Men just derfor er det umulige muligt. Du ser, der er Princip i dette. Du har i Marts—April ikke Tid til Noksagt[3]). Ergo — har Du, skal Du ha Tid — Hm. Nu må Du ikke tro, at jeg er så dum at ville sammenligne her. Har Du ikke Tid, så har Du ikke Tid, og ingen Dumheder for den Sags Skyld. Det er min uforgribelige Mening. Så ligger jeg da hele Marts og halve April i Tyskland og hører og hører, og så mødes vi, hvis ingen Uheld indtræffer, i Maj på vort kjære Vestland. Det er rart at rejse hjemmefra nu,

hvor så alvorlige politiske Begivenheder foreståar. Men jeg håber, at Alt på ægte norsk Vis afvikler sig i langsomt Tempo. *Her* vilde det ubetinget være det heldigste.

Og nu, kjære Ven, Tak for det gamle År! Måtte vi mødes i det ny, som vi skilles! Og sker det ikke, så vil mine sidste Tanker gjælde Dig, Du mest trofaste af Alle! Tak, Tak både til Dig og Majs! Tusind Hilsener fra Nina og

fra Eders *Edv.*

1905.

Kjøbenhavn, 5—2—05.
Hotel Fønix.

Kjære Frants!

Her har Du mig ved Papiret — for første Gang siden først i Januar, da jeg blev syg. Det blir ikke mange Ord. Jeg kan knapt føre Pennen og er usigelig medtaget. Kan neppe gå over Gulvet. De sidste 2 Dage har jeg været oppe og lidt bedre. Inat har jeg for første Gang sovet uden Sovemidler. Så nu begynder jeg at fatte Håb. Men jeg tror det vil vare længe, førend jeg kan komme ud i Luften. Og før er ingen Fremgang at vente. Ja, ser Du,

det er Alderen, jeg skjønner det nok. Det er derfor jeg ikke kan komme mig som ellers. Men jeg vilde dog prøve på disse Linjer forat sige Dig, at Du og Majs altid har været i mine Tanker og at jeg ikke tør håbe på nogen Tur til Syden dennegang. Meget kan jo forandre sig, men det bæres mig for, at fra nu af vil Rejselivet overstige mine Kræfter. Kan jeg drive det til nogle År endnu med Sommer på Troldhaugen og Vinter i eller ved Kristiania, så er jeg fornøjet. Sig nu til Majs at når man er syg, blir man Egoist. Ellers havde hun hørt direkte fra mig. Nu måtte jeg nøje mig med en Hilsen i Ninas Brev.

Vi hører bare om Storme på Eders Kanter. Å ja. Det stormer også her omtrent altid, om ikke på langt nær med den Vildskab som på Bergenskanten. Det Hele synes mig som et Symbol på den Vildskab og Brutalitet, hvori Mennesket, — skabt i Guds Billede! — i denne Tid overgår sig selv.

Og nu vore egne Sager! Måtte bare Unionens Umulighed gå op for Alle på begge Sider af Kjølen, da kunde Konsulatsagens Stranding blive til Velsignelse! Hvem ved? Måske står vi nu foran et nyt 1814. Måtte vi være enige!

Og måtte Norges Ret ikke blive fremstillet som Uret af vore svenske Gesandter i Udlandet, uden at Norge i hvert Fald finder på Midler til modvirkende Schaktræk.

Se så, nu har jeg virkelig præsteret 4 Sider. Men jeg ser nok, at Skriften er en Oldings. Børre skrev, at Italien fra hans Side måtte opgives. Hils ham og Nancy hjerteligst — —

Din *Edv.*

Kjøbenhavn, 7—3—05.
Hotel Fønix.

Kjære Frants!

Blot nogle Linjer som Tegn på min Eksistense. Siden jeg forlod Bergen, har jeg havt med 5 Læger at gjøre, men Ingen af dem har været istand til — jeg havde nær sagt: at ta Livet af mig. Med andre Ord: Det står dårligt til. Ikke blot det, at jeg ikke kan komme mig, men nye Ting kommer til, så det Hele blir, ak, så tungt, så tungt at bære.

Bjørnson skriver fristende Breve om at komme til Rom. Men Nina siger — hvad jeg fuldt forstår — at hun ikke vil påtage sig at gjøre den Rejse med mig. Nej, kan jeg bli såpas, at jeg grejer mig hjem igjen, så får jeg

være glad til. Her er et gyseligt Vejr. Jeg må tænke på Arnljot Gelline: «Ej var der Vinter, ej var der Vår, Nedfaldstid.» Og så evindelig sur Blæst.

Koncertsale har jeg ikke turdet vove mig ind i. Men i det kgl. Teater går «Götterdämmerung» eller «Ragnarok», som den her er døbt, og i de følgende Uger skal både «Valkyrien» og «Siegfried» op desforuden. Det blir stolt. Orkestret under Svendsen blir naturligvis fortræffelig, og på Scenen er, skjøndt ingen Helte og Heltinde-Storhed, dog meget at anerkjende.

Forleden Kvæld vovede jeg, det vil sige jeg lå under for Fristelsen, at spise Middag hos Alfred Hansen (Musikhandleren) med Svendsen. Det var så hyggeligt. Men — vemodigt. Kan Du tænke Dig Svendsen, efter Middag i Røgeværelset strækkende sig ud i en Lænestol og hævende Armene over Hodet udbryde: «Ak, om jeg lå i min Grav!» Jeg blev aldeles rystet. Thi intet ligner Svendsen mindre. Jeg kunde sige en slig Dumhed. Men den selvbeherskede Svendsen? Du forstår da, at han føler sig helt kuet af de Forhold han lever under. Ja, det er trist! Et Drama er dette

Liv. Se så, Kjære, nu får jeg slutte. Måtte det nu i næste Brev være «nicht diese Töne, sondern freudenvollere.»

Din *Edv.*

Troldhaugen, 4—8—05.

Kjære Frants!

Tak for Brevkortet! Om jeg har savnet Dig! Om det føltes, efter de skjønne Dage med Jer og Röntgens at være sat tilbage her i min Ensomhed. Dog, det var ikke det, jeg vilde tale om. Vi har været med Jer i Tankerne hele Tiden og — beklaget Jer for Vejrets Skyld. Såmeget glædeligere var det at høre, at Dyrhaugstind lykkedes. Du taler om «Vemoden». Min Mening er den: Lad kun Vemoden komme. Også den er skjøn. Jeg kan forstå, at Overgangen hos Dig føles brattere, fordi Du har været så meget mere jubelbesat end jeg. For mig har Mystiken altid hindret Jubelen fra at tage Overhånd. Det fri Liv kunde jeg nok indvendig juble over. Men Naturen selv? Overfor den stod jeg i taus Ærbødighed og Ærefrygt som foran Gud selv. Det gjorde jo Du også, det er sandt, men hos mig slugte Ærefrygtsfølelsen alle andre Følelser. Ganske vist:

Edvard Grieg og Frants Beyer.

Jeg elsker Videnskabens Trang til Klarhed. Men det Mystiske drager mig alligevel, ja endnu den Dag idag. Jeg tror ikke, der er nogen Modsigelse i dette. Der er dog sørget for, at Videnskaben ikke forgriber sig på Mystiken.

Lev nu vel, kjære Frants, og vær forsigtig med Anstrængelser og Stigninger! Det klinger så kjedsommeligt, men Du skal nu have det alligevel. Kjærligst

Din *Edv.*

Kristiania, 12—12—05.
Hotel Westminster.

Kjære Frants!

Længe har jeg både villet og skullet skrive til Dig. Men det går sådan i Verden, at den, der strængt taget Intet har at bestille, synes han har allermest. Sikkert er det: Jeg får ikke alene ikke Tid til at kjede mig, jeg får ikke engang Tid til at udrette, hvad der foreligger, selv om dette bare er Brevskrivning. Foran mig ligger en Bunke Forretningsbreve, der endnu ikke er besvaret. Jeg tar hver Dag i Bunken og skriver og skriver, men aldrig blir jeg à jour. Stadig nye Tilførsler.

Nu kom også Kongekoncerten i Musikforeningen med sine Orkesterprøver, som bragte mig helt agterud i Korrespondancen. — Jeg begriber faktisk ikke, hvordan andre Mennesker bærer sig ad. — — — Jeg føler undertiden pludselig Lyst til at være «Korstrold» på en Fjeldtop og give det Hele Fanden. Se Svendsen f. Ex. Ofte har jeg tænkt: skulde jeg ta ham til Mønster? Han besvarer absolut ingen Breve. Hvis jeg ikke havde en tiltagende Rædsel for det Ostentative, så vilde jeg annoncere i udenlandske Musikblade, at man måtte ha mig undskyldt, men hverken min Tid eller min Helbred o. s. v., o. s. v. Det har Liszt engang gjort, og, så fristende det kunde være at gjøre det Samme, så er jo det netop Grund til ikke at gjøre det, at en Storhed som Liszt har gjort det. At jeg ofrer så mange Ord på dette Æmne, er virkelig fordi jeg går til under Vægten af dets Tryk, om jeg ikke får beklage min Skjæbne til en Ven engang imellem! Nu får Du altså bære over med mine Pauser! Det er jo trods disse det velsignede ved vort Venskab, at vi ved, hvor vi har hinanden. Jeg ved, Du tænker kjærligt, trofast og overbærende på mig derhjemme, og den Følelse er som ny

Vin på en gammel Flaske, hvergang den er over mig. — Der var nu de titusinde Ting, jeg skulde skrive til Dig om. Ved ikke hvor begynde og hvor ende og glemmer naturligvis Hovedsagen. Først og fremst er det jo gamle Norge, som er reddet. Ja, det er jo bare Taknemmelighed vi Ældre kan føle, fordi vi har fået opleve det. Og så Beundring. Jo mere jeg tænker på det Hele, jo mere forbauset er jeg over, at det er sandt. Når jeg går op Slotsbakken, blir jeg stående i Drømmerier over Kongebanneret, som så herligt vajer deroppe på Slottet, over Skildtvagterne, over den livlige, hyggelige Bevægelse i det Hele. Her er formelig bleven varmere, koseligere at være. Jeg er jo, som jeg tænker også Du på Bunden er, Republikaner fra min Ungdom, men jeg er dog ikke et Øjeblik i Tvivl om, at i Betragtning af Forholdene det Rigtige her er valgt. Og ikke det alene, men også at vi har været så rent usigelig heldig. En højst moderne Konge, uden al påtaget Værdighed. Og Dronningen er ligeså fordringsløs. Kommer I herind over Jul — Du nævnte jo Muligheden, så vil Du glæde Dig over det hele Milieu; der er noget så Nyt, og samtidig noget Skjønt.

Jeg havde håbet på mindst 4 Ark, men nu trættes jeg. Altså snart igjen mere!

Kjærlig Hilsen Begge!

Din

Edv.

Kristiania, 20—12—05.
Hotel Westminster.

Kjære Frants!

Disse få Linjer blot som en kjærlig Julehilsen og forat ledsage den samtidig afsendte Bog af Amerikaneren Finck[1]). Den er ganske vist fragmentarisk, men den har et Kapitel som vil få stor Betydning for den rigtige Bedømmelse af Undertegnede, når han er borte. Dette Kapitel hedder: «Norwegian Folk-Music — Griegs Originality.» Det er fortræffelig skrevet og gir mig endelig tilsidst en Slags Oprejsning for den uretfærdige og uforstående Kritik, jeg af en Del tydske og engelsk-amerikanske Journalister har været udsat for. Dette har nu gjentat sig i så mange År, at det holdt på at blive fastslået. Desto mere Tak skylder jeg Finck for hans frejdige Opvadsk — om jeg end desværre tror, at han kan skade mig ved sin altfor stærke Ros. — Wagner skal

have sagt: «Forat forstå mig må man elske mig.» Du har Kjærlighedens Varme for mig, og derfor vil Du også forstå og holde af Bogen.

Måtte Du ha det bedre end jeg har det på det sidste. Det er atter de Dage, om hvilke man må sige: de behager mig ikke. En meget stærk Depression af Mavenerverne, kan ikke tåle Maden, Kræfterne svigter o. s. v. Jeg flytter vistnok imorgen op til Lovisenberg[1]). Det blir jo trist for den stakkars Nina, men det må så være. Jeg tør ikke vente til over Jul. Hun er kjæk og frisk og kjærlig. Jeg ser mere og mere den vakre Udvikling, hun har gjennemgåt de sidste År. Intet Under da, at hun er min Trøst i tunge Dage. — — Nu får I leve vel da og modtage Beggeto de kjærligste Ønsker om en glad Jul fra Eders gamle

E.

Patient
Olding
Autografskriver
Quasi Idiot!

men —

Ejer af to Vennehjerter
og med Håbet om — et godt Gjensyn!

1906.

Kristiania, 6—1—06.
Hotel Westminster.

Kjære Frants!

Altså godt År på Papiret! Og Tak for det svundne, for alle Vennetanker og Vennehandlinger! Tak også for Bogen! Jeg har endnu ikke læst den, der er såmegen Literatur, jeg *må* læse, før Turen kommer til Hvile-Lekturen. Jeg arbejder om Kvelderne med et engelsk Værk: Tschaikowskys Liv og Breve. Det tar mig i min inderste Sjæl. Ofte er det, som ser jeg ind i min egen. Der er så meget, jeg kjender igjen fra mig selv. Han er Melankoliker, næsten indtil Vanvid. Han er et skjønt og godt Menneske, men — et ulykkeligt Menneske. Det sidste tænkte jeg mig ikke, da jeg traf ham i sin Tid. Men sådan er det: Enten har man Andre eller sig selv at bekjæmpe. En Ting ønsker jeg mig i det nye År: at min Optimisme må trives på min Pessimismes Bekostning. Det kan jo ikke nytte: Vi er ikke sat ind i dette Liv forat være Pessimister. Der må en ordentlig Portion Kontravægt til.

Så var det Dit Brev idag. I kommer ikke! — Når I kommer i 2den Halvdel af Marts,

er vi draget. Men hvordan er det? Der er Breve fra Neergaards, der fortæller, at Du kommer til Amsterdam sidst i April. Skal det være en Overraskelse, så er der unægtelig sladret i Utide. Det vilde være Jubalon, kjære Frants, om der var en Mulighed for, at Du kunde slippe fri netop da, thi jeg dirigerer i Amsterdam den 26de April. Desværre: Jeg endevendte Dit Brev idag, men fandt Intet derom, så jeg tænker, det er bedst ikke at håbe. Desto større blir Glæden, om Du kommer. Dit Brev var adresseret til Vor Frues Hospital. Men heldigvis, det forlod jeg Lillenytårsaften og er i den sidste Uge kommen mig vældig.

Din *E.*

Kristiania, Hotel Westminster, 14—1—6.

Kjære Frants!

Det er stille Søndag Form. med herlig Sne over alle Træer på Wergelandspladsen. Og så er det så rart med det. Enkelte Øjeblikke står Du og Dit — vort — varme Venskab som en så stor Lykke for mig midt i Livets Tomhed og Overfladiskhed, at det må frem. Hvor godt, at *Noget* er ægte. Naturen og Kunsten svigter

aldrig. Det ved jeg. Men ellers er jeg ikke sikker på Nogen og Noget. Hvor herligt da, at der endnu er Noget, som vi har for os selv, Noget, som vi *ved* står, selv om jeg ser Dig med Kontorøjne, og selv om min Underetage gjør mig grætten. Igår fik jeg fra Kjøbenhavn «Det ny Århundrede», hvori jeg har skrevet om min Barndom og tidlige Ungdom. Du har jo ikke læst det i sin Helhed, og jeg sender det derfor idag. I denne Morgenstund får jeg Telegram fra «Neue freie Presse» i Wien, om jeg til Mozarts 150 årige Fødselsdag den 27de Januar vil skrive en Artikel[1]). Det er en forbandet stor Ære; men Artikelen skal være indleveret idag 8 Dage. — — — Hvilket forunderligt halvbarbarisk Land, vi endnu lever i. Her er ikke Spor af dybere Musiksands. Igåraftes opførte Halvorsen for første Gang Richard Straus's «Tod und Verklärung», og fra hele Teatret gabede de tomme Pladse en imøde. Og hvad der er værre er, at Kritikens Forhold til den Slags betydningsfulde Nyheder er nærmest som Kosakkernes til de stakkars russiske Bønder. Den hugger løs og er ligeglad, hvem den træffer. Ja, det siger jeg, at skulde jeg *virke* her, da vilde jeg gå

fra Vet og Forstand. Nu, da det gjælder at tilbringe mit Livs Aften i Fædrelandet i kontemplativ Ro, da er dog Kristiania det eneste Sted. En Fugl sang om, at Du vilde kige herind et Par Dage i denne Måned. Sker det, slipper jeg Dig ikke. Jeg drikker Læs af Fellow-Syrup forat få Kræfter til at holde Dig fast! Nu Farvel! De kjærligste Hilsener.

Din *E.*

Kristiania, 21—2—06.
Hotel Westminster.

Kjære Frants!

Jeg tænker mig Dig i denne Aftenstund i Fest hos Klaus Hanssen[1]). Hils ham og sig, at vi drak hans Skål og hans søde Hustrus ved Middagsbordet sammen med Holter.

Og så til Dit kjære Brev. Om vi kommer til at rejse til Warschau, ved jeg endnu ikke. Hvis ikke, blir vi her hele Marts Måned ud. Og så får jeg være glad ved Tanken om, at vi da vil kunne sees herinde. Trist var det, at enhver Tanke på Amsterdam måtte opgives på Forhånd. Jeg tør jo ikke kny, når Du taler med slig Totalitet. Julius vil på bare Livet ha en Kammermusiksoiré, hvor jeg skal spille

Violoncellsonaten med efter hvad han siger Verdens første Cellist *Casals*[1]). Dertil skulde så Messchaert synge en Mængde Sange, og jeg skulde endda sidde lidt ved Klaveret alene. Så har jeg endnu fået Anmodning om at dirigere i Haag og om at bo hos den søde C. P., som nu er bleven gift der. Det vilde være herligt, hvis jeg ikke følte mig så altfor meget «Olding». Men min sædvanlige Karakterløshed sejrede, og jeg svarede Ja!

Du taler om *Livet* og om at der går så uendelig meget skjønt og rigt forbi én. Men, siger jeg, har man et skjønhedsmodtageligt Sind, kan det ikke rumme al den Skjønhed, der findes. Man får ta den, der den ligger for éns Fødder. Thi den findes jo overalt, som Du allerbedst ved, med Dit opladte Øre og Øje. Nu slutter Papiret, og Nina kommer hjem. Hun hilser kjærligst. Det samme gjør

Din gamle

E.

Amsterdam, 29—4—06.

Kjære Frants!

Hele Banden er gåt ud på Rangel og forat spise Frokost i en berømt Restaurant. Men

jeg er ikke med, fordi jeg trænger til Ro. Denne Ro vil jeg benytte til at sende Dig nogle Linjer. Det er vanskeligt at begynde og ende, såmeget er der at berette. At Koncerten gik herligt, ved Du allerede. Det var Feststemning fra først til sidst. Du havde glædet Dig over Suiten, over Grøndahls[1]) fortræffelige Udførelse af Klaverkoncerten. — — — Men i «Aften på Højfjeldet» var Du i mine Tanker. Det var et helt Illusionsbillede. Selv var jeg betaget. Oboen havde jeg sat helt bag Podiet, så Ingen kunde se ham. Han blæste så idealt, så frit, så ligt en Improvisation, at da det herlige store Strygeorkester faldt ind, var det som suggestionert, så det blev nøjagtig den samme Opfattelse som Oboens. Og «Våren» var fuldendt. Tilslut «Landkjending», som klang stolt. Koret var blot 120 (Sangforeningen «Apollo»), men det klang som det dobbelte Antal. Og Publikum! Det tæt besatte Hus tog imod mig som en gammel Ven. Det samme gjorde Orkestret. Du skjønner, at Opgaven da blir let. Jeg har det her bedre end nogetsteds på lang Tid. Jeg føler mig næsten som Peer Gynt, «særlig beskyttet» fra oven. Sikkert er det, at jeg er gjennemstrømmet af

Taknemmelighed. «Måtte Magti og Mergi halda,» til vi sees igjen og helst lidt længer.

Onsdag 2den Maj har jeg Kammermusiken. Den gjør mig meget mere nervøs end Orkesterledelsen. At Prag var storartet, ved Du vistnok fra anden Hånd. Karl Nissen[1]) løste sin Opgave fortræffeligt og gjorde stor Lykke. Bet og Tonny er naturligvis henrykt. Jeg er lykkelig over at de fik den Glæde. Har Du en ledig Stund, så send om bare et Kort!

Din

Edv.

Amsterdam, 7—5—06.

Kjære Frants!

Om norske Aviser Intet indeholder om mine Koncerter, skal Du ikke tro, at det er gået mig ilde. Det er nemlig gået mig glimrende; 100 Gange bedre end jeg kunde ventet. Dejligt er det at være ude og lufte på sig. Det er som et Eventyr, det Hele. Jeg forstår det ikke. Kunstnere, som fortjener det meget mere end jeg, blir ikke sådan løftet på Skjold. Bestandig fuldt Hus og jublende Begejstring. *Gid* Du var her! Vi taler bestandig derom. — Igår gjorde vi en Tur til Voolendam, en

liden Fiskerby ved Zuydersøen. Det havde været noget for Dig. Jeg tror vi var revnet af Latter, om vi havde havt Dig iblandt os. Det var Søndag, først Kirkegang og så stor Folkevandring. Hvilke Typer!

Hurra for iovermorgen! Da er Du med os hele Dagen!

Din *Edv.*

London, 22—5—06.

Kjære Frants!

Ja, sådan er det: Ikke et Kvarters Tid, ikke et Minut til Brevskrivning. I *Hundredevis* af Breve ligger ubesvaret, og krænkede Mennesker beklager sig for min Vært. Men — jeg årker det ikke. Det Vigtigste er det Vigtigste: Min Kunst. Forat greje den, må jeg ha en Hvile, som kun jeg selv forstår Vigtigheden af. — Det gik altså storartet den 17de. Det var en herlig Følelse at kunne få Lov til at repræsentere Norge i min Kunst på denne store Dag, den første 17de Maj efter vor Frigjørelse. Det gav mig en egen Stemning, som gjorde mig Opgaven let. Alle Gjengivelser i Programmet var fortræffelig undtagen Foredraget, eller rettere Ikkeforedra-

get af Sangene. Orkestret klang så skjønt og Sangen så rent intetsigende. Det var en Datter af T., der sang, hun kalder sig Dolores, og jagu var det doloroso i værste Forstand.

Kvælden i norske Klub har Du kanske hørt om, thi til Sligt er der Spalterum i Aviserne mere end til rigtige Beretninger om Koncerten. I «Verdens Gang» læser jeg idag et Telegram om Koncerten: *Det største Indtryk gjorde «Bergljot». Grieg fik en Masse Blomster.* Begge Dele er Løgn. Jeg fik ikke *en* Blomst, og størst Lykke gjorde Klaverkoncerten og Peer Gynt Suiten. Selvfølgelig. Men også den lyriske Suite blev varmt modtaget. Og det er jeg glad for. Du skulde om Kvælden hørt Nansen tale for Dagen. Tårene stod mig i Øjnene. Jeg fik en Skål af en (ægte norsk indrettet!), som var så «unter der Kanone», at Nansen rejste sig og talte for mig igjen — atter igjen. Så talte jeg for det som skete i 1905 og som så ud som et Under, men — som ikke var det. Thi det gik såre naturligt til. Jeg talte om de store Mænd, der i Menneskealdre havde arbejdet mod dette Mål, og sluttede med Bjørnson, hvem Skålen gjaldt. Jeg vidste, hvad jeg vilde tale om, men ikke

mere. Og jeg tror, jeg var heldig. Det kom så godt af sig selv. Der var en Jubel blandt de 200 Mennesker. Du tror ikke, hvor elskelig Nansen har været mod os. Forleden var vi til Lunch hos ham med vore Værtsfolk og nogle Norske. Det var *overordentlig* hyggeligt. — Nu hentes vi til Middag. Snart mere.

Kjærligst Begge. Din

Edv.

Hotel Bristol.
Kjøbenhavn, 5—6—06.

Kjære Frants!

Jeg længter efter at høre fra Dig og om Dig. Men jeg ved jo, Du har det til op over Ørene i Arbejde og trøster mig så med at glæde mig til Gjensynet. Ja, nu har jeg det da bag mig altsammen, Prag, Amsterdam og London og Altsammen glimrende klaret. Jeg skulde jo da være glad. Og jeg var glad, sålænge jeg mærkede at Helbreden holdt. Men nu kommer Reaktionen i Form af Søvnløshed og Åndenød, og dette nedstemmer mig og gjør mig helt udygtig til at møde mine gamle Venner hernede. Hvor forunderligt: Fra Udrejsen første Nat i Gøteborg og indtil iforgårs i

Hamburg ingen Åndenød. Men siden iforgårs blir det ustanselig ved. Jeg håber på Hjemmet. Man gjør jo alt her forat svinebinde os. Men Intet kan rokke min Beslutning at ile hjemad, hurtigst ske kan. Her er forresten vidunderligt i Danmark igår og idag. Sommersol, frisk Nordenvind og passelig Varme. Det er idag den danske Grundlovsdag, og alt Folket jubler højt «i Sjor»[1]). I dette Øjeblik spiller Militærmusiken udenfor det ny Rådhus, og jeg ser fra mit Fugleperspektiv den hele Folkemasse fylde det mægtige Torv. Nu ringer Klokkespillet på Rådhustårnet:

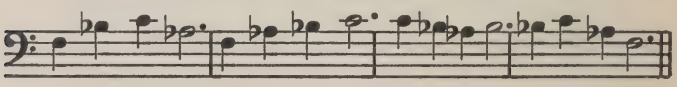

Dermed blander sig Tonerne fra Militærmusiken i et broget Virvar. Det virker helt sydlandsk. — — — Nu spilles «Hytten er lukket» — atter vemodige Minder. Dette bringer Tanken hen på «Hytten»[2]), som I så energisk har taget Jer af. Når jeg har hørt om al Din Travlhed, har jeg gjort mig Samvittighedsskrupler. Men så har jeg atter trøstet mig med Majs. Jeg er taknemmelig og glad for Hjælpen. Måtte vi samles fornøjet på Trold-

haugen. — Der blir meget at fortælle. — — Jeg siger som Bjørnson om Ibsen i sit Telegram til hans Hustru: «Eventyret er ude». Thi det var helt eventyrligt, at jeg stod i det altsammen. Jeg må fortælle Dig, at vi har Håb om at se Brodsky og Kone, de hører til vore mest forstående Venner. Og så dette russiske! Thi der er tilsidst noget nationalt i dette at ofre sig for en Idé. Det gir Trangen til at være noget for Andre i det Hele. Nu Levvel kjære Beggeto! I skal nok høre om vor Hjemkomst. Din gamle

Edvard.

Kristiania, 2—12—06.

Kjære Frants!

Vi kommer netop hjem fra en hyggelig Middag på Voksenkollen sammen med Dr. Holms[1]) og den finske Kapelmester Robert Kajanus[2]), en gammel Kjending fra Leipzig. Det er dog herligt at bo i en By, som har Sligt som Voksenkollen i Nærheden. I disse Dage, hvor jeg trænger at fornye mig selv, har jeg også gjort Brug af Højderne. Igår Middag på Frognersæteren, Nina og jeg ganske alene. Igår har jeg sluttet den fjerde Salme (Hvad

est Du dog skjøn!)[1]) og var der ikke såmeget Skriveri, så skulde jeg kopieret den til Dig. Der er noget fint og rørende over den, som jeg tror, Du vilde synes om. Jeg håber den skal klinge bra. — Jeg vilde gjerne have fat i Strygeinstrumenterne. Men det er nok ikke bra at tale om det man vil, selv ikke til sin bedste Ven, thi da er jeg overtroisk nok til at vente en Mand med Slæde ivejen. Igår opførte Musikforeningen et Orkesterstykke af Sibelius[2]) «Vårsang», et gribende Stykke, Udtryk for et undertrykt Folks Forårsfølelse. Det er en helt anden Slags Vemod end i min «Våren». Her er en indre Kamp, der skriger efter Frihed og Lykke. Så sang en udenlandsk Sangerinde en herlig Sang med Orkester af Hugo Wolf[3]): «Er ist's».

Kjærligste Hilsener Beggeto!

Din *Edv.*

1907.

Kristiania, 1—1—07.
Hotel Westminster.

Kjære Frants!

Årets første Brev skal vies Venskabet! Ja kunde jeg såsandt skrive en Apoteose om det,

så stærkt som jeg er gjennemtrængt af, at det er det, som gir Livet noget af dets allerstørste Værd. Tak for det svundne År med et Venskab, som dog ikke svinder med det, men som jeg med alle sine skjønne Minder tar med mig over i det, som idag begynder. Både Du og Majs takker for, hvad I har havt af os i det svundne År. Nej, ser Du, det er netop det jeg føler, I ikke har havt. Alt det, jeg er fyldt af, som er Eders, og som jeg føler Trang til at aflevere ved enhver given Lejlighed, det har jeg en fortvivlet Følelse af at brænde inde med, fordi jeg ikke kan få det afleveret. I har Begge Evnen til denne Aflevering. — Jeg tror sandelig det er en fysisk Mangel hos mig, at jeg udadtil er sturen og stejl, selv der hvor Ånden er myg og elastisk og redebon til at meddele sig. Og bedre blir det jo ikke med Årene. Dog, dette er en ørkesløs Filosofering. Altså «nicht diese Töne!» — Vi var igåraftes hos Halvorsens med Søstrene, Marie Grieg[1]) og Ludvig Müllers. Det var ganske ualmindeligt hyggeligt med et højst animeret Gnavspil, som vi idag efter en bedre Middag hos Søstrene skal fortsættte. — — Jeg kommer nu netop hjem fra en liden Tur med Halvorsen. Vi gik

over Tordenskjolds Plads langs den nye Vej til Bryggerne i en skjøn Vinterstemning. Talen faldt bl. A. på Grieg-Fondet[1]), som han var begejstret over, men som jeg finder er blit omtalt meget for detailleret. —

Farvel kjære Begge.

Din *E.*

Kristiania, 3—3—07.
Hotel Westminster.

Kjære Frants!

Disse få Linjer som dårlig Ekvivalent for mange, mange, mange Vennetanker. Jeg har jo været et rent Bæst, som ikke har ladet høre fra mig sålænge. Men — syg har jeg været, siden Du drog, ordentlig syg med Doktor, Apoteker og Sygeplejerske. 7 Dage var vi hos Fru Sänger på Slemdal for at søge Lettelse for den fæle Åndenød om Natten og Søvnløsheden, som følger med. Deroppe hjalp Intet. Men siden jeg er kommen ned igjen for 3 Dage siden, ånder og sover jeg bedre. Hvilken Lykke, at jeg dog kan være Noget for Julius. Alting skal have sin Skygge. Her er Skyggen, at Du mangler. Hvor vilde vi Alle frydet os, og hvor

Julius Røntgen, Frants Beyer og Edvard Grieg paa Løvstakken ved Bergen.

vilde *Du* frydet Dig over den kjære Julius, som er mere «leistungsfähig» end nogensinde. Jeg er lykkelig over hans store Succes igåraftes, da jeg jo har hans Nærværelse her på min Samvittighed. Der var straks Rapport mellem ham og Publikum, der tilsidst steg til Ovationer. Ja Gud ske Lov at der dog findes de Stråler, der kan varme op disse forunderlig kolde Mennesker her. Men Hemmeligheden er nok den, at de netop ikke er kolde, men at visse Folk, hvoriblandt for en Del Undertegnede, mangler Nøglen til dem. Idag prøvedes hos Hals Brahms's vidunderlige G-Moll Klaver-Kvartet, hvor Julius er på sin fulde Højde. Halvorsen rev han naturligvis helt med sig, men de To Andre var og blev sig selv nok. Halvor og Julius forstår hinanden. Det er en Glæde at mærke det. Onsdag er Julius's egen Koncert hos Hals, og Torsdag har jeg stor Afskedsmiddag for ham hos Engebret. Om Aftenen er Kvartetforeningen med Julius's Violinsonate (med Halvor) og Brahms's Klaverkvartet. Derimellem spiller Julius Beethovens Esdursonate (l'absence, retour). Fredag Middag rejser han. Hvem der må være forsigtig disse Dage, er Undertegnede, som rejser

nogle Dage senere, og som skal bruges til såmeget — som han igrunden ikke har Kræfter til.

Eders gamle *E.*

Kristiania, 10—3—07.
Hotel Westminster.

Kjære!

Ja, nu er Fuglen fløjet. Og tilbage står jeg ene og forladt. Men, tiltrods for at det skreg i mig efter Dig, så var det herlige, forunderlig nye Dage, disse. At kunne efter bedste Evne indføre Julius i det unge Norges Centrum[1]), det var for mig en skjøn Opgave. Og det lykkedes helt i enhver Henseende. Da vi forleden Morgen, som han skulde drage om Middagen, kom ud fra Michelsen[2]), som var overstrømmende elskværdig, så stod Julius begejstret stille på Fortauget og udbrød: «Nej, nu har jeg fået Alt: Kongen, Michelsen og Dig!» Det var for ham Indbegrebet af det ny Norge! Hvad de to Første angår, havde han Ret, men det ny Norges Mand er jeg ikke. Jeg ønsker ikke engang at være det, thi jeg tror, at Du og jeg er mere norsk end den unge Slægt, som nu gjør sig bred, fordi Michelsen skabte 7de Juni 1905.

Ja, kjære Frants, jeg må løbe. Om nogle Dage fra Kjøbenhavn mere. Jeg står rent på Hodet.

Din *Edv.*

Kjøbenhavn, 23—3—07.
Hotel Bristol.

Kjære Frants!

Jeg begyndte netop et Brev til Julius således: «Havde jeg en Søn, så skulde han hedde: Frants Julius, eller — Julius Frants!»[1]) Thi I skriver mig Begge så kjære Breve, at jeg blir ganske blød! Ja, sådan er det. Herligt er det at have Venner i Ungdommen. Men sandelig er det ikke endnu herligere at have dem i Alderdommen. I Ungdommen er Venner, som Alt, noget Selvfølgeligt. I Alderdommen ved vi, hvad det vil sige at eje dem. Her er lysere, lettere, livligere, jeg føler, noget tør op i mig hernede. Og Folk er jo rørende imod os. Og som de har beholdt os i kjær Erindring som Kunstnere! Ja, Du tror ikke, hvor mange Udslag det får. At vore Værelser er bugnende fulde af Blomster hver eneste Dag, er bare Et! Du skulde set Publikum på Generalprøven d. 20de og efter Koncerten d. 21de. Ja, gamle

Vinje: Atter og atter klinger det i mig: «Meire eg fekk» o. s. v. Tirsdag gjentar jeg Koncerten til Indtægt for et Lepra-Hospital i Vestindien. Det må Du fortælle Armauer-Hansen[1]), thi uden min Sympati for ham og den store Sag, der er knyttet til hans Navn, var det visselig ikke sket. Det skal være en Matinée, og den blir på Faldrebet, thi Onsdag Morgen går det afsted til Berlin, Hotel «Continental». Så den 30te eller 31te til München, Hotel «Vier Jahreszeiten». Den 7de atter igjen Berlin. Derefter d. 15de til Leipzig, Hotel «Hauffe». Men sålangt vover jeg endnu ikke at tænke. Hovedsagen er at ta det med Ro, hvor jeg er. Nerverne, som regjerer mig, har da virkelig opført sig lidt bedre på det sidste. Jeg har til og med klaret Orkesterprøver og Koncert meget bedre end ventet. Din *Edv.*

München, 3—4—07.
Hotel «Vier Jahreszeiten».

Kjære Frants!

Disse Linjer blot forat give Dig et Livstegn fra de nye Omgivelser. Vi slap da vel fra Kjøbenhavn. Også i Berlin gik det bra

med Helbreden, og jeg holdt hver Dag 3—4 Timer Prøve, først med Fru Rosa Berteus (Bergljot) og så med Halfdan Cleve[1]) (Koncerten). Det var slidende, men det gik. Med Cleves havde vi det meget hyggeligt. Den 1ste drog vi hid. Det var en drøj og trættende Tur. Og desværre, fra den Aften har jeg det ikke godt mere. Jeg fik kort Pust og Søvnløshed med Hallucinationer. Du forstår, Sligt er ikke Spøg, når man har store Opgaver at løse, og føler at Kræfterne — de få — svigter. Imorgen Kl. 10 er første Orkesterprøve. Allerede den 7de (Koncerten er den 6te) drager jeg til Berlin, hvor jeg håber på Forandring. Jeg er bange, det er Luften og Klimaet her, jeg ikke tåler. Vejret er herligt, men München ligger 500 Meter over Havet (altså næsten Voksenkollen) og da ved jeg, at jeg risikerer Åndenød. — Nej, siger jeg mig selv, Du er for gammel og sygelig til dette. Det bør ikke ske mere. Men så er det jo denne Musikfest i Leeds[2]) til Høsten. Dog, jeg vil ikke tænke frem. München er en skjøn By i godt Vejr. Hvor Skade, at jeg må leve som en Eremit. — Nu vil jeg gå og hvile en Times Tid. Derfor Farvel, Kjære! Hils Majs kjærligst. Din *Edv.*

Vi taler om Foråret, om Troldhaug og Næs, og jeg siger til mig selv: Mon jeg får opleve det igjen! Jeg hører Stæreparret på Løetaget og føler den bløde, hjemlige Forårsvind!

Nina hilser kjærligst.

Leipzig, 19—4—07.
Hotel Hauffe.

Kjære Frants!

Netop kommer jeg træt hjem fra Formiddagsbesøg (Hoften piner mig, så jeg kunde brøle!) og jeg har en ledig Stund, jeg tror jeg tør sige for første Gang på længe. Altså: Tak, Tak, for Brev og for Telegram! Ja, nu har jeg virkelig 5 Koncerter bag mig og bare én tilbage. Forunderligt, men selve Koncerterne er det jeg klarer bedst. Da er både Nerver og Hofter og jeg selv i en så opstimuleret Tilstand, at Smerterne ikke får komme tilorde. Og derfor må jeg være så taknemmelig. Men den Reaktion, som f. Ex. nu, da jeg har over en Uge fri, indtræder, den ønsker jeg ikke noget Menneske. Både Ånd og Legeme er af en Tyngde, så jeg kunde styrte. Det eneste jeg har Lyst til, er at gå tilsengs og sove. Det er ikke af det Gode. — Iovermorgen drager

vi til Kiel, og jeg formelig glæder mig til første Prøve, som kan ruske lidt op i mig og lette mig lidt for Centnervægten. — Du kan tro, jeg har mangen Gang ønsket Dig i Nærheden, jeg tror mest i Berlin, thi det var dog Højdepunktet. Og hvordan spillede ikke det filharmoniske Orkester? Det har en så kolossal Disciplin, at når noget var sagt én Gang, så stod det som støbt. Anderledes i München, hvor jeg på hver Prøve måtte sige Alting om igjen. Efter Koncerten der kom Weingartner[1]) ind. Det glædede mig meget. Endnu En kom, som Du kjender, og som tilmed bad hilse Dig hjærteligst. Det var: Max Schillings[2]). Han gjorde et elskværdigt Indtryk, men jeg følte ligesom, at han stod mig fjernt. — Så kom der ind hele Familier, en Mor med to Sønner, der med Tårer i Øjnene fortalte mig om hvilken Lykke min Musik havde skabt i deres Hjem, og at jeg ingen Anelse havde om, hvad jeg havde været for dem gjennem mange År. Hvad skulde jeg sige? Jeg holdt Gud hjælpe mig på at få Tårer i Øjnene selv. Ja, som det nu kjører på! Idag et Brevkort fra Konstantinopel med Tak for Strygekvartetten, som er bleven udmærket spillet af en czekisk Kvartet. Og i det Hele,

alle de Masser af Breve, hvoraf mange er så rørende. Forunderligt, at jeg skulde opleve dette! En varm Taknemmelighed gjennemstrømmer mig og gir mig Lyst til at blive et bedre Menneske. At den virker sådan, er, fordi jeg går mod de 64. I yngre Dage havde det neppe gåt så. Men jeg er glad ved de 64 i denne Anledning — om det end er hårdt dette: «Auch das Schöne muss sterben!» Jeg mener, at alle de skjønne Følelser, der strømmer ind på mig — så snart skal dø. Glæden over Tilværelsen er nu vemodig, den er nøjagtig: «Meire eg fekk, enn eg hadde fortent — og Alting må trjota!»

Kl. 5 Efm. — Kommer netop hjem fra Middag hos Hinrichsen (Peters), hvor jeg traf en af de moderne «berømte», ja pludselig berømte tyske Komponister, Max Reger[1]), der laver Kålrabistap og Pølser til 1ste Ret og Plumbudding til 2den. Det mærkeligste er, at Julius sværmer for ham. Han har overhovedet en mærkelig stor Mavesæk. Jeg elsker jo, som Du ved, hans liberale og vidtgående Syn og stræber selv i samme Retning. Men her siger jeg Pas. Ikvæld skal vi høre «Salome» af Richard Strauss, som vi i Berlins Hof-

opera hørte under Komponistens Ledelse. Ja, der skulde Du høre Løjer. Der er noget af Åbenbaringens «store Skjøge» deri. Det er Forfaldets Evangelium tiltrods for en Teknik, som er genial. Jeg skulde endda ta min Hat af, om jeg vidste, at det var skrevet med Overbevisning. Men her er det, det kniber. En Tvivl sniger sig ind om at det først og fremst er om Sensation at gjøre. Og da er Forbrydelsen der i samme Nu. På hvilke Veje er dog Tonekunsten gerådet hen? Wagner er den rene Mozart i Sammenligning med dette. For Publikum, som fylder Huset Aften efter Aften, er det «Keiserens nye Klæder». Jeg forstår ikke, hvad det føler, når jeg, der lytter med to musikalske Øren, holder på at blive gal, så jeg får Lyst til at løbe ud så fort jeg kan. — Nu må jeg hvile lidt før Teatret, derfor lev vel. Det er et Brev uden Arme og Ben, det føler jeg, men jeg oplever så meget i disse Dage, at jeg ikke grejer at forme det. Iovermorgen drager vi til Kiel, hvor jeg dirigerer den 26de. Derfra rimeligvis Kjøbenhavn. Og så hjemad. — Måtte vi endnu få være en Stund sammen! Vær ikke uforsigtig! Kjærligst Begge! Din *Edv.*

Kjøbenhavn, 3—5—07.
Hotel Bristol.

Kjære Frants!

Du taler om, hvor forskjellig vort Liv falder. Ja, — og dog til syvende og sidst ens. Vi har Begge lykkelig sluttet «Aftenmøderne!» Men hvor forunderligt: Sålænge man er fuldt optaget, går det, men med Arbejdets Ophør indtræder Reaktionen. Straks jeg kom hid, følte jeg det og skjønte, at det ikke gik an at stevne hjemad i dette Vinterforår uden at reparere på mig. Så søgte jeg en Nervelæge, og nu tar jeg Finsenske Lysbad. Det er en anstrængende Kur. Heldigvis er det bare 2 Gange ugentlig, så de øvrige Dage får jeg min Frihed. — Men normal blir jeg ikke, sålænge Kuren varer. Ser Du, jeg måtte forsøge Noget. Thi både Hoftesmerter og Åndenød har været og er i Tiltagende. Kan jeg bare drive det til at holde Onderne i Schak, så de ikke blir endda værre, så får jeg være mere end glad. Det drejer sig om 10 Bad, som altså vil vare Maj til Ende. Det blir vel da først midt i Juni, at jeg kan komme hjem til vort korte Sommersamvær. I Juli drager så Du tilfjelds, August går med, og i første Halvdel af September må

vi nok allerede drage forat forberede og prøve til Leeds Festivals. Der blir ingen Ro at få, før den store Ro står for Døren. Og den er vel nu ikke så langt borte. Min Slægt blir ikke ældre end jeg nu er, og en fysisk Undermåler som jeg ligervis er, må være forberedt på, at Kræfterne nu snart er udtømt. Forunderlig har denne Tur været. Publikum har jeg havt på min Side. Det har i Tydskland tiljublet min Kunst som aldrig før. Men Kritikken både i München og Berlin har tydeligt ladet mig vide, at jeg er en død Mand. Det er Straffen for min Uproduktivitet i de senere År, som min legemlige Misére har ført med sig. Det er en hård og ufortjent Straf. — — Men jeg trøster mig med, at det ikke er Kritikerne, der regjerer Verden. Når et Geni som Wagner, da han på den gemeneste Måde blev tilrakket af Pressen kunde sige: «Ja, ja, I kan sige, hvad I vil, I Herrer Kritikere, men jeg — har Publikum for mig,» så vidste han, hvad det betød, og jeg er i det allerbedste Selskab. Jeg er altså taknemmelig og glad ved alt det, jeg har bag mig. Men jeg er ikke glad alligevel. Denne Uvirksomhed piner mig. Var den endda på et Sanatorium, hvor jeg kunde for-

svinde fra Verden, et Badested eller Sligt. Men denne Træthedstilstand sammen med alle mulige Krav på mig fra Venner og Bekjendte, den plager mig. Det blir en drøj Måned. Men den får en Ende. Kunde jeg stævne hjemad, lidt lettere tilpust og tilsinds! Ja, da!

Bare jeg nu havde Hukommelse til at kunne fortælle Dig om det Oplevede.

— Jeg læser i V. G. Opfattelsen af Tschaikowskis Symfoni pathetique: Det er *en pervers Naturs Selvbekjendelse.* Jeg føler det som en Pligt at protestere. Og dog kan jeg ikke bestemme mig til det. Nu klinger de bedrøvelige Rådhusklokker og fortæller, at Klokken er 8. Det er mørkt, og jeg får slutte. Kjærligst Hilsen Begge!

Din *E.*

Skriv bare et Brevkort imellem!

Skodsborg, 29—5—07.

Kjære Frants!

Det er en låk Ven, Du har. Siden jeg sidst skrev, har det været og er fremdeles en Elendighed. Alle Sygdomme på engang raser, som de bedst kan. Men det er Hjernekassen med

sine Hallucinationer, den tiltagende Åndenød og Søvnløshed, som gjør mig det mest kruset. Jeg forsøgte de Finsenske Lysbad, men måtte opgive dem. Havde jeg fåt *dem* på en Klinik, hvor jeg kunde være ensom, tror jeg kanske, de havde hjulpet mig. — I min Fortvivlelse er jeg flyttet herud, men kan absolut ikke tåle den vegetarianske Kost på den kombinerede Måde, den her tillaves. Mere Afkræftelse er bleven Følgen, og jeg tænker vi drager imorgen ind til Hotel Bristol igjen og Dagen derefter til Kristiania. Og så snarest mulig hjemad. Hjemad på Længselens Vinger! — Nu skal jeg ud i en Glasveranda tæt ved Øresund, lægges på en Seng indpakket i Tæpper. (Det er hundekoldt!). Får jeg det da til at falde isøvn, så er dette en stor Vederkvægelse for Nerverne. Men i dette Øjeblik er Kræfterne så herunter, at jeg ikke engang grejer at skrive mer. Forsøger jeg at læse, må jeg læse Sætningen 4 Gange om igjen, får dog ikke fat i den, Øjnene lukkes, alle Muskler slappes, og jeg farer op som i Vildelse. Du skjønner, det er ikke Spøg dette. — Det er snille Folk herude, en religiøs Sekt, der kaldes «Adventister», hvis Forskjel fra Lutheranerne ikke er mig

rigtig klar. Men det er en glad Kristendom; thi her synges lyse Salmer, og Folket er ligeså lyst.

Den der nu «sejlede» (for at tale Dansk) ind ad Bergensfjorden! Vilde Du virkelig sløjfe Jotunhejmen iår? Da ved jeg En, der vilde glæde sig. Men gjør det, Dit Legeme fordrer, det må Du love både Dig selv, Majs og mig! — Jeg har i den sidste Tid syntes, jeg havde så meget at sige Dig. Men min stakkars Hukommelse er væk. Havde jeg ikke den kjære Nisk, så det galt ud. Hun er ligefrem tapper, udholdende og så snil mod mig sent og tidlig. Hun skjønner nok, at det er Alvor, hun også. — Måtte vi endnu få være lidt sammen hjemme! Levvel, kjære Beggeto! Tusind kjærlige Hilsener fra Nina og fra

Din gamle

Edv.

Den amerikanske Musikhistoriker, *Henry T. Finck,* utgav i 1909 en Bok: *Grieg and his Music.* Han skrev til Frants Beyer paa et Tidspunkt, da Boken nærmet sig sin Fuldendelse, og bad ham meddele nogen Detaljer fra Griegs sidste Dage og om hans Askeurnes Indsættelse i Grotten paa Troldhaugen. Nedenstaaende er det Bidrag Beyer sendte Mr. Finck sammen med endel av Griegs Breve, alt indtat i sidste Kapitel i hans Bok.

Sommeren 1907 tilbragte Grieg som vanlig paa Troldhaugen. I Slutten av Juli hadde han den Glæde at faa Besøk av sin gamle Ven Julius Röntgen og sin unge Ven Percy Grainger. Han satte stor Pris paa begge disse sympatiske Pianisters og Komponisters Spil, og vi tilbragte Alle mange lykkelige Timer sammen.

Grieg blev meget oplivet ved dette Samvær med gode Venner, og alt tegnet lyst. Men nogen faa Dage efter at Vennerne var reist, kom der en Reaktion, Grieg led atter av Søvn-

løshet og Aandenød. Efter sin Læges Raad blev han bragt til Bergens Sykehus, og efter faa Dages Ophold der følte han sig bedre. Saa fik han Lyst til at prøve, om ikke den deilige Luft paa Voss vilde gjøre ham godt. Han bad min Hustru og mig bli med ham sammen med Fru Grieg, hans Søster og Svigerinde til et kort Ophold der. Det viste sig ogsaa, at han ikke hadde tat Feil, han følte sig noget bedre og aandet med mindre Besvær. Han frydet sig ogsaa over Utsigten der: til Snefjeldene, Vandet og Skogen. Jeg forsøkte at overtale ham til at bli der nogen Tid fremover, da jeg haapet at dette vilde gjøre Fremgangen vedvarende. Men nei. Han hadde lovet at dirigere i London i September, og med sin sedvanlige Energi og Pliktfølelse, vilde han overholde sin Plan, med Avreise fra Bergen den tredje September.

Tilbakereisen til Troldhaugen bekom ham ikke vel, til trods for at vi hele Tiden forsøkte at holde Vinduerne aapne for at skaffe ham Luft. Natten efter fik han saagodtsom ingen Søvn, og hans Aandenød tiltok.

Den første September spiste min Hustru og jeg Middag hos Griegs og tilbragte Dagen

der. Lægen var ogsaa tilstede. Grieg følte sig svakere, og det var hjerteskjærende at se ham lide. Han hadde et Brev at skrive, og det tok hele hans Energi at faa det færdig.

Dagen efter skulde han reise fra Troldhaugen for at ta Dampbaaten Tirsdag, den tredje, til Lærdal og derfra kjøre til Kristiania paa Vei til London. Jeg var ombord for at ta ut Lugar til ham. Mandag Eftermiddag rodde jeg over til Troldhaugen og fandt Grieg meget, meget syk. Men Vognen var bestilt, og Grieg, hans Familie og jeg kjørte til Hotel Norge i Bergen, hvor han vilde bo til han kunde gaa ombord. Næste Morgen, Tirsdag, gik jeg for at besøke ham der. Han var fremdeles meget syk, men vilde ikke opgi sin Plan om at reise. Da jeg senere paa Dagen søkte ham i Hotellet, var han der ikke længer. Lægen hadde git Ordre til at bringe ham til Sykehuset, Avreisen hadde han forbudt. Paa Sykehuset fandt jeg ham tilsengs. Han saa daarligere ut end nogensinde, og jeg var meget ræd for ham. Da han trængte til Ro, forlot jeg ham allerede ved Syvtiden om Aftenen. Han var da yderlig svak og hadde knapt Kræfter til at be mig hilse min Hustru, da jeg til Av-

sked holdt hans Haand i min. Til trods for at jeg var uendelig ængstelig for ham, trodde jeg dog ikke, at det var Døden der nærmet sig. Jeg tænkte, at hans Sammenbrud kom som en Følge av hans Søvnløshet, og jeg haapet at finde ham bedre næste Morgen.

Utover Aftenen blev han stadig værre. Han fik Medicin og forsøkte at sove, men forgjæves. «Denne Nat vil nok bli like slem som den forrige,» sa han. Da han følte Kræfterne forlate sig, sa han rolig: «Saa dette skal bli min Død.» Ved Elvetiden om Aftenen følte han sig bedre, løftet Hodet, smilte lykkelig, la sig ned paa Puten, og nu fik han endelig den Søvn, han hadde længtet saa efter. Faa Timer senere, Kl. fire om Morgenen den fjerde September, utaandet han stille, uten at være vaaknet.

Paa Troldhaugen er der en Fjeldvæg som vender mot Vest, ut mot Fjorden. Dens øverste Del er kranset av Smaabirk og Grantrær. Ved Foten av Væggen er Uren tæt klædt med et Tæppe av Bregner. Hæg, Rogn og Birk luner om Stedet. Grieg hadde gjentagne Gange talt til mig om denne Plet som sit Hvilested,

Grotten hvor Edvard Griegs Askeurne blev indsat den 4de April 1908.

sidste Gang bare nogen faa Uker før sin Død. «Her er det,» sa han, idet vi langsomt gik forbi. Fru Grieg lot dette hans Ønske opfylde, og der blev hugget ut en Grotte i Fjeldvæggen, like enkel som Grieg selv var, efter Tegning av hans Fætter Arkitekt Schak Bull.

I Overensstemmelse med Fru Griegs Ønske — hun opholdt sig paa denne Tid hos Venner i Danmark —, satte jeg Urnen, som indeholdt Griegs Aske, ind i Grotten om Aftenen den 4de April 1908, i Nærvær av min Hustru og Arkitekt Bull. Solen sendte sine sidste Straaler ind i Grotten, og en Solsort hulket sine bløte Toner fra en av Granerne over os. En Sten, der bærer Griegs Navn, blev sat for Indgangen.

Saaledes vendte han tilbake til sin Moders Favn.

ANMERKNINGER

Side 7: [1]) Frants Beyer, f. $^{8}/_{5}$ 1851 i Bergen, cand. jur. 1874, dispachør 1880, ligningschef i Bergen 1892, død paa Slemdal, Aker, $^{10}/_{11}$ 1918. Beyer, som var ualmindelig musikalsk og musikinteressert, var en av de drivende kræfter i Bergens musikliv; han var i mange aar formand i «Harmoniens» styre og selskapets eneste æresmedlem. B. har utgit 6 hefter sange. Som student tok han timer hos Grieg i pianospil og sang med i Musikforeningens kor. Fra denne tid skriver deres venskap sig. Beyer fik bare i fristunder anledning til at ofre sig for musikken. Norsk folkemusik optok ham sterkt, og det er paa grundlag av hans fund at Grieg skrev sine folkeviser, op. 66. Beyer var et utpræget friluftsmenneske, og omtrent hver sommer besøkte han Jotunheimen og tilgrænsende strøk. Beyer blev 1873 forlovet og 1877 gift med [2]) Marie Smith, f. $^{31}/_{1}$ 1852, datter av sanitetsmajor C. Smith, Kristiania. [3]) Folkelivsbilleder, op. 19, indeholdende «Fjeldslaat», «Brudefølget drager forbi» og «Fra Karnevalet».

Side 9: [1]) Nina Grieg, f. Hagerup, f. i Bergen $^{24}/_{11}$ 1845, kom som barn til Danmark og levet sin ungdom der, indtil hun $^{11}/_{6}$ 1867 blev gift med sin fetter E. G. Hun var allerede dengang en anset sangerinde. [2]) I anledning av at Stortinget hadde bevilget Grieg komponistgage (F. B.). [3]) Apoteker Harald Conrad Thaulow (1815—1881), Løveapoteket i Kristiania. [4]) Maren Sars, f. Welhaven, professor Michael Sars's hustru (1811—1898).

Side 10: [1]) Johan Sverdrup (1816—92), stortingspræsident, den ivrigste i stipendiesaken.

Side 11: 1) Pavillonen laa i Elsero's park i Sandviken ved Bergen. Den var overlatt G. av eieren Rasmus Rolfsen (F. B.). 2) Assessor Morten Beyer (1822—80).

Side 18: 1) Citatet er fra Vinjes digt «Trudom» og lyder egentlig: Han veit, at om vi Broder myrda, so for hans Skuld det alt verdt gjort».

Side 20: 1) Ikke medtat i denne samling.

Side 21: 1) Griegs bror, John (1840—1901), forretningsmand, fremragende cello-spiller, hindredes fra kunstnerbanen ved en skade i armen. G.s cello-sonate, op. 36, er tilegnet ham.

Side 22: 1) Dr. Abraham, av firmaet C. F. Peters, Leipzig, (1831—1900), Griegs forlægger og gode ven. 2) Orkesterforening i Leipzig.

Side 23: 1) Mens Grieg var i utlandet, var Nina Grieg gjest hos Beyers.

Side 25: 1) Planerne gjaldt en reise til Italien.

Side 27: 1) Amtmand Otto Benjamin Andreas Aubert (1841—98). 2) Griegs kusine, dengang bibliotekar i den skandinaviske forening i Rom.

Side 28: 1) Olav Lofthus (1847—94), redaktør av «Bergens Tidende». Han har bl. a. skrevet «Nu kommer høsten», hvortil Grieg satte musik.

Side 29: 1) Niels Christian Theobald Ravnkilde, dansk komponist og pianolærer, f. 1823, død i Rom 1890.

Side 34: 1) Nina Griegs forældre, bosat i Bergen.

Side 35: 1) Kristian Meyer Ross (1843—1904), norsk maler.

Side 36: 1) Giovanni Sgambatti (1843—1914), italiensk pianist og komponist. Artiklen om Grieg stod i «L'art en Italie» 23. mars 1884.

Side 37: 1) Ved en feiltagelse var det i Beyers sidste brev til Grieg kommet med en lap fra dispachørkontoret: «I Anledning af Deres ærede Forespørgsel angaaende Jagt «Familien», tillader jeg mig at oplyse, at jeg anser Assurandørerne fuldstændig berettiget til at fordre Fartøiet repareret, da det er bjerget og indbragt til Aalesund».

Side 38: 1) Elisabeth Grieg, f. 1845.

Side 39: 1) Av disse planer realisertes senere den sidstnævnte 1905, da G. i Neue Musikzeitung, Stuttgart, skrev «Mein erster Erfolg» (samme aar i Contemporary Review, London: «My first success»), en lun skildring av barne- og ungdomsaar.

Side 40: 1) G.s barndomshjem ved Bergen.

Side 44: 1) Arrigo Boito (1842—1918), italiensk operakomponist og digter.

Side 48: 1) Julius Røntgen, f. 9/5 1855, hollandsk pianist og komponist, bosat i Amsterdam. 2) Johannes Messchaert, f. 1857 i Holland, sanger. 3) Gabriel Tischendorf, f. 1842, sanglærer og organist i Bergen, kjendt gjennem melodien til «Jeg vil verge mit land».

Side 49: 1) Johannes Brahms (1833—97), tysk komponist. 2) Heinrich von Herzogenberg (1843—1900), tysk komponist. 3) Under Griegs besøk hos Beyers paa Næsset mai 1884 kjøpte han det nærmeste nes. Dette fik først navnet «Knausen»; senere omdøptes det til «Troldhaugen».

Side 51: 1) Gustav Fredrik Lange (1861—), norsk violinist og musikpædagog.

Side 52: 1) Gerhard Munthe (1849—), norsk maler. 2) Andreas Bloch (1860—1917), norsk tegner. 3) Brynjulf Larsen Bergslien (1830—98), norsk billedhugger.

Side 53: 1) Thorvald Lammers (1841—1922), norsk sanger, dirigent og komponist. L., som var landskjendt for sit foredrag av norske folkeviser, særlig «Draumkvæe», har kreert en række av Griegs sange; han var kanske særlig beundret for sin tolkning av «Vinje-sangene». 2) Laura Gundersen, f. Svendsen (1833—98), norsk skuespillerinde.

Side 54: 1) Kgl. kammersanger Niels Juel Simonsen (1846—1906), dansk operasanger. 2) Johan Svendsen (1840—1911), norsk komponist, fra 1883 kapelmester ved det kgl. teater i Kjøbenhavn. 3) Alexander Kielland (1849—1906), norsk forfatter.

Side 55: 1) August Winding (1835—99), dansk komponist. 2) Professor Johan Peter Emilius Hartmann (1805—1900), dansk komponist.

Side 56: 1) Frank van der Stucken, f. 1858 i Texas, opvokset i Antwerpen, utdannet i Antwerpen og Leipzig, amerikansk komponist og dirigent.

Side 57: 1) Uttrykket fra Welhavens digt: «Bergens Stift», hvis sidste vers lyder:

Hil dig Norges Bringe!
Under Stormens vinterlige Vinge
er du hærdet til din Jettedyst;
men bag Pandsrets Bue
blusser Fromheds Lue,
banker Hjertet mod Naturens Lyst.

Side 59: 1) Henrik Klausen (1844—1907), norsk skuespiller. 2) F. A. C. Cetti (1838—1906), dansk skuespiller. 3) Fru Krum, dansk solodanserinde. 4) Oda Nielsen (1852—), dansk skuespillerinde.

Side 60: 1) Peter Erasmus Lange-Müller (1850—), dansk komponist.

Side 62: 1) «Durch alle Töne tönet
im bunten Erdentraum
ein leiser Ton gezogen
für den, der heimlich lauschet».
(Fr. Schlegel).

Side 64: 1) Niels Wilhelm Gade (1817—90), dansk komponist.

Side 71: 1) Beyer var dengang i Karlsbad. 2) En rødvin, Drachmanns yndlingsvin (F. B.). 3) Næssets pike gjennem aarrækker.

Side 77: 1) Natlandsbotten, et høidedrag bak gaarden Natland ved Bergen.

Side 78: 1) Anna Kriebel (1863—), norsk sangerinde, 1891 gift med den italienske kapelmester Vittorio Vanzo.

Side 79: 1) Ikke medtat i samlingen.

Side 80: 1) Sigter til en oplevelse, en stemning i Jotunheimen — Friken — Utladalen — Bukkehorn — Solnedgang (F. B.). 2) Adolf Brodsky, f. 1851 i Taganrog, Rusland, violinist. Virket i Moskva, Leipzig, New York; fra 1895 direktør for College of Music i Manchester.

Side 81: 1) Johan Halvorsen, f. 1864, norsk komponist, violinist, dirigent, fra 1899 kapelmester ved Nationalteatret, Kristiania. 2) Christian Sinding, f. 1856, norsk komponist.

Side 85: 1) Johann Strauss d. y. (1825—99), østerriksk komponist. 2) Alexander Siloti (f. 1865), russisk pianist og dirigent.

Side 86: 1) St. Hans Fest. 2) En serie fotografier fra Jotunheimen.

Side 87: 1) Frederick Delius (f. 1863), engelsk komponist. Grieg kaldte ham «Hardangerviddemanden» paa grund av hans kjærlighet til norsk fjeldnatur. Han har bl. a. skrevet «Norsk suite» for stort orkester. 2) Franz Ries, f. 1846, tysk komponist. 3) Catharinus Elling, f. 1858, norsk komponist.

Side 89: 1) Hector Berlioz (1803—69), fransk komponist. 2) Hans Gude (1825—1903), norsk maler.

Side 90: 1) Peter Iljitsch Tschaikowsky (1840—93), russisk komponist. 2) Wassily Sapellnikow (1868—), russisk pianist, nu i München. 3) Eugen d'Albert (1864—), tysk pianist og komponist.

Side 94: 1) Paul von Janko (1856—1919), ungarsk pianist, opfandt 1882 en ny klaviatur med mindre spændvidde for oktaven og 6 klaviaturrækker over hinanden ordnet slik at haandstillingen blev naturligere. Den første konsert i Skandinavien paa dette instrument gaves i Kristiania 1889 av Thekla Natan. Br. Hals hadde bygget det. 2) Et billede fra den bekjendte turisthytte.

Side 96: 1) Edouard Bernsdorf (1825—1901), tysk musikkritiker. 2) Forening for kirkemusik i Leipzig. 3) Til Wilhelm I. Han døde 9. mars 1888, 91 aar gammel.

Side 102: 1) Fru Wilma Normann, f. Neruda (1839—1911), f. i Mähren, violinistinde. Fra 1888 gift med pianisten Charles Hallé, hvorefter hun var kjendt under navnet Lady Hallé. Fru Neruda assisterte Grieg ved hans første konsert i Kristiania 1866 da hun spilte hans F-dur-sonate.

Side 103: 1) Ellen Nordgreen, senere fru Gulbranson, f. 1863, den bekjendte Wagner-sangerinde.

Side 104: 1) Emil Sjøgreen (1853—1918), svensk komponist.

108: 1) Edouard Colonne (1838—1910), bekjendt dirigent i Paris, 1. kapelmester ved operaen.

Side 109: 1) Johannes Wolff, belgisk violinist.

Side 113: 1) Hjalmar Borgstrøms (1864—) G-dur-symfoni

Side 116: 1) Romanen «Forskrevet» (1890), hvor Edith er hovedpersonen.

Side 119: 1) Professor Johan Ernst Sars (1835—1917), norsk historisker. 2) Professor Fridtjof Nansen (1861), hadde i 1888—89 ledet ekspeditionen til Grønland og fra 1890 planlagt polarekspeditionen, som han startet 1893. 3) Sophus Torup (1861—), professor i medicin ved Kristiania universitet.

Side 120: 1) Anne Charlotte Edgreen Leffler (1849—92), svensk forfatterinde. 2) Sonja Kowalevsky, f. Krukovsky (1850—91), russisk matematiker og forfatter, 1889 professor ved Stockholms høiskole.

Side 121: 1) Iver Holter, f. 1850, norsk komponist og dirigent. 2) Eyvind Alnæs, f. 1873, norsk komponist og dirigent, kantor i Kristiania. 3) «Skogen» var en restaurant i Bergen.

Side 122: Umberto Giordano, f. 1867, italiensk operakomponist. 2) Gemma Bellincioni, f .1864 i Piemont, italiensk sangerinde, som kreerte en række primadonnaroller i moderne veristiske operaer, i nogen aar leder av en operaskole i Charlottenburg.

Side 123: 1)Ruggiero Leoncavallo, f. 1858, italiensk komponist.

Side 124: 1) Barytonsoloen i sidste sats av Beethovens 9. symfoni: «O Freunde, nicht diese Töne —» o. s. v.

Side 125: 1) Griegs og Beyers vertsfolk i Birminghamn 1888.

Side 129: 1) Gjendine Slaalien stelte paa Skogadalsbøen engang G., Beyer og Røntgen var der, og hun sang da den lille vuggevisen for dem. Allerede tidligere hadde Beyer optegnet melodien efter hendes sang.

Side 131: 1) John Paulsen (1851—), norsk forfatter. 2) Vilhelm Krag (1871—), norsk forfatter. Griegs op. 60 er skrevet til digte av ham.

Side 132: 1) Hun var i Ajaccio.

Side 135: 1) Raoul Pugno (1852—1914), fransk pianist av italiensk-tysk avstamning.

Side 140: 1) Christian Fredrik Emil Hornemann (1841—1906), dansk komponist. Om denne ungdomsven skriver Grieg 1890 i brev til Beyer: «Kun min gamle Ven Emil Hornemann er den samme, sympatisk og sand og genial. Han er for mig i Danmark, hvad Du er i Norge! Vi må have ham herop engang, tiltrods at han ikke liker at bevæge sig».

Side 143: 1) Professor Saenger (1853—1903), kirurg i Leipzig. 2) Moritz Hauptmann (1792—1868), tysk komponist og teoretiker, fra 1843 lærer ved Leipziger-konservatoriet.

Side 144: 1) Friedrich Smetana (1824—84), bøhmisk komponist.

Side 146: 1) Arthur Nikisch (1855—1922), f. i Ungarn, kapelmester, fra 1895 knyttet til Leipzig. 2) Eivind Astrup (1871—95), norsk polarforsker. 3) Theodor Billroth (829—94), kirurg i Wien, musikskribent, nær ven av Brahms.

Side 149: 1) Chr. Skredsvig (1854—), norsk maler.

Side 150: 1) Carl Fredrik Lundquist (1841—), svensk operasanger. 2) Dagmar Møller, f. Bosse, f. i Kristiania 1866, gift i Sverige, opera- og romance-sangerinde.

Side 152: 1) Ferrucio Busoni, pianist, f. 1866 i Italien, virkende i Berlin. 2) Anton Sistermans, f. 1865 i Holland, oratorie- og romancesanger, fra 1904 lærer ved Scharwenka-konservatoriet i Berlin.

Side 153: 1) Hotel i Valdres. 2) Beyers melodi-optegnelser, bearbeidet av Grieg i «Norske folkeviser», op. 66.

Side 155: 1) Joseph Joachim (1831—1907), tysk violinist, direktør for musikhøiskolen i Berlin, Brahms' ven.

Side 156: 1) Eduard Hanslick (1825—1904), wiener-musikkritiker, skarp motstander av Wagner.

Side 158: 1) Ibsens bok «John Gabriel Borkman» (1896). 2) I Bjørnsons: «En Fallit» uttaler brygger Jakobsen et sted: «Ja, jeg er en svinepels, jeg».

Side 160: 1) B. reiste til Amsterdam.

Side 164: 1) Golla Hammerich, f. Bodenhoff (1854—1903), musikhistorikeren, professor H.'s hustru, dansk pianistinde.

Side 166: 1) Børre Giertsen (1851—1905), forretningsmand i Bergen, gift med Nancy Smith (1859—1911).

Side 167: 1) Luigi Gulli, f. 1859, italiensk pianist, leder av den bekjendte Gulli-kvintet. 2) Bergliot Ibsen, — Bjørnsons datter —, f. 1869, norsk sangerinde. 3) Tonny Hagerup (1844—), Nina Griegs søster.

Side 168: 1) Nationalteatret blev aapnet 1/9 1899, med Holbergs «Barselstuen». 2) Ludvig Bergh, f. 1865, norsk operasanger, teaterchef ved Bergens nationale scene. 3) Hans Salvesen Brun (1834—1901), norsk sanger og skuespiller. 4) Frits Thaulow (1847—1906), norsk maler.

Side 169: 1) Edvard Hagerup Bull, f. 1855, høiesteretsassessor, statsraad 1905 og senere.

Side 174: 1) Alfred Dreyfus (1859—), fransk officer av jødisk ætt, blev i 1894 dømt til livsvarig deportation fordi han skulde ha solgt militære hemmeligheter til Tyskland. Saken blev gjenoptat efter Zola's berømte artikel «J'accuse», men tiltrods for at det var blit paavist at D.'s fiender hadde begaat falsknerier, og alle var overbevist om D.'s uskyld, dømtes han paany i september 1899. Først i 1906 fik han hel æresopreistning. Netop i de spændende septemberdage hadde G. faat brev fra Colonne om at optræ i Paris. Men han hadde svaret med et avslag og bl. a. ytret: «Som alle ikke-franskmænd er jeg oprørt over uretfærdigheten i Eders land og derfor ikke istand til at træ i nogen forbindelse med det franske publikum — —». Brevet blev oversat for «Frankfurter Zeitung», derfra spredt over hele Europa, og Grieg mottok en mængde rasende breve fra Frankrike. — Se videre s. 185 ff. 2) Arthur de Greef, f. 1862, belgisk pianist, professor ved konservatoriet i Brüssel: spilte 1888 Griegs klaver-konsert i Paris.

Side 175: 1) «Naar vi døde vaagner».

Side 176: 1) Richard Strauss's (1864—) symfoniske digtning.

Side 177: 1) Beyers indtræden i en skattelovskommission i Kristiania; den skulde arbeide i sommermaanederne.

Side 178: 1) Næssets hund var død.

Side 180: 1) B. tænkte en tid paa at forlate Bergen for at faa lettere arbeidsvilkaar, men opgav disse planer.

Side 183: 1) Ingolf Schjøtt (1851—), kantor og kordirigent i Bergen, bekjendt sanger. Ved Griegs baare sang han soloen i «Den store, hvide flok». Grieg satte ham uhyre høit som kordirigent og uttalte sig ved flere leiligheter om ham i de sterkeste ordelag.

Side 184: 1) Ignaz Paderewski (1860—), polsk pianist, fra 1913—18 bosat i Amerika, fra 1918 hjemme igjen, optat med den nye stats forhold, var 1919 en kort tid ministerpræsident; senere atter bosat i Amerika, hvor han gjælder for at være vor tids høiest honorerte pianist.

Side 190: 1) Teresa Carreño, f. 1853 i Venezuela, død 1917 i New York, pianistinde.

Side 191: 1) Elisa Wiborg, f. 1862, norsk operasangerinde.

Side 192: 1) Martha Sandal, f. 1878, norsk sangerinde, g. 1896 med den danske cellist Henry Bramsen. 2) Johan Halvorsen optegnet en række slaatter efter felespilleren Knut Dale fra Tinn i Telemarken. Paa grundlag av dette verk skrev Grieg sit opus 72.

Side 193: 1) Ludvig M. Lindeman (1812—87), norsk komponist, organist ved Vor Frelsers kirke, Kristiania, utgiver av Koralbok for den norske kirke, vor første folkemelodisamler.

Side 194: 1) Hanchen Alme, en ungdomsveninde av Grieg og frue. 2) B. B. var 70 aar $^{8}/_{12}$ 1902.

Side 195: 1) Erika Nissen, f. Lie (1845—1903), norsk pianistinde. 2) Herman Lunde, f. 1841, sogneprest til Treforldighetskirken, Kristiania.

Side 196: 1) Paatænkt tur til Amsterdam til Røntgens 25 aars-jubilæum som orkesterdirigent.

Side 197: 1) Gustav Storm (1845—1903), norsk historiker.

Side 198: 2) Anton Dvorak (1841—1904), bøhmisk komponist.

Side 199: 1) Ida Ekman (1875—), finsk sangerinde. 2) P. Vogt Fischer (1863—), norsk impressario.

Side 203: 1) Christian Børs (1823—1905), f. i Bergen, generalkonsul i Newyork, fra 1889 bosat i Paris; bekjendt mæcen.

Side 204: 1) Husum, et skifte overfor Lærdal. 2) Klaus Hanssen (1844—1914), overlæge i Bergen.

Side 207: 1) Christen Smith (1864—), fru Beyers bror, norsk konsul i Berlin. 2) Sigurd Hals (1859—), fabrikeier, sammen med broren Thor H. indehaver av Brødrene Hals's pianofabrik, grundlagt av faren Karl H. 3) Ida Lie (1838—1905), fru Nissens søster, pianolærerinde.

Side 214: 1) Ulfvungerne.

Side 216: 1) Bulken, station paa Vossebanen. F. B. reiste ofte til trakterne deromkring for at søke hvile. Han optegnet her en del folkemelodier. 2) Dr. med. Edvard Bull (1845—), læge i Kristiania. 3) Branden i Aalesund $^{23}/_{1}$ 1904, da 600 hus og værdier for 20 millioner kroner gik op i luer. Keiser Wilhelm II sendte øieblikkelig hjælp.

Side 218: 1) Amalie Skram (1847—1905), norsk forfatterinde. 2) Cally Monrad (1879—), norsk sangerinde. 3) Dagny Skarseth, norsk operasangerinde.

Side 219: Maikki Järnefelt (1871—), finsk sangerinde.

Side 221: 1) Fru Johanne Dybwad (1867—), norsk skuespillerinde.

Side 223: 1) Sigurd Lie (1871—1904), norsk komponist.

Side 224: 1) Arne Garborg (1851), norsk forfatter.

Side 225: 1) Hulda Garborg (1852—), A. G.'s hustru, norsk forfatterinde.

Side 230: 1) Griegs aapne brev avtrykt i Breve fra Edvard Grieg, et utvalg ved Gunnar Hauch, s. 136 ff. 2) Redaktør O. Thommessen (1851—), grundla «Verdens Gang og «Tidens Tegn». 3) Professor Chr. Collin (1857—), forfatter, bl. a: av en stor Bjørnson-biografi.

Side 231: 1) Benedicte G. (1838—1918), og den før omtalte Elisabeth G. 2) Overskrift paa Embret Hougens bekjendte digt «Sjå Solé på Anaripigg —». 3) En paatænkt reise til Italien.

Side 240: 1) H. T. Finck (1854—), amerikansk musikhistoriker, har skrevet en Grieg-biografi, som kom i 2. oplag 1909. Se derom side 271.

Side 241: 1) Diakonisseanstalten, sykehus i Kristiania.

Side 244: 1) Artiklen stod i «Neue Freie Presse» 21. jan. 1906: «Mozart und seine Bedeutung für die Gegenwart». Allerede 1897 hadde Grieg skrevet et essay over Mozart i «The Century illustrated Monthly Magazine», New York og London.

Side 245: 1) K. H.'s og frues sølvbryllup.

Side 246: 1) Pablo Casals (1876—), spansk cellist og komponist.

Side 247: 1) Frithjof Grøndahl (1885—), norsk pianist.

Side 248: 1) Karl Nissen (1879—1920), norsk pianist og dirigent.

Side 252: 1) Under en korøvelse i Bergen hørte Grieg en av sangerne deklamere: «alt folket jubled høit i sjor» (chor). 2) Griegs arbeidshytte paa Troldhaugen.

Side 253: 1) Doktor I. C. L. Holm (1844—1918), har anlagt en række kursteder og hoteller i Norge, bl. a. Holmenkolanlæggene og Voksenkollen. 2) Robert Kajanus (1856—), finsk komponist og dirigent.

Side 254: 1) Av opus 74. 2) Jean Sibelius (1865—), finsk komponist. 3) Hugo Wolf (1860—1903), østerriksk komponist.

Side 255: 1) Marie Grieg (1845—), enke efter John Grieg.

Side 256: 1) I anledning av Griegs 60-aars-dag samledes et Grieg-fond, som efter G.'s bestemmelse skulde anvendes til bedste for «Harmonien»s orkester. Han meddelte senere at efter hans og hans hustrus død skulde formuen disponeres til fremme av Bergens musik-liv. Grieg-fondet var for nogen aar siden oppe i 100,000 kroner. Griegs bibliotek blev ogsaa skjænket Bergen.

Side 258: 1) Julius Röntgen fik efter sine konserter Olavsordenen, som tak for hans interesse for utbredelsen av norsk musik. 2) Statsminister Christian Michelsen (1857—).

Side 259: 1) Röntgen hadde git sine to sønner navnene: Edvard Frants og Frants Edvard.

Side 260: 1) Armauer-Hansen (1841—1912), norsk læge, overlæge ved Pleiestiftelsen for spedalske i Bergen, opdaget Lepra-bacillen.

Side 261: 1) Halvdan Cleve (1879—), norsk komponist og pianist. 2) G. skulde i september dirigere i Leeds ved en konsert, hvor bl. a. klaverkonserten skulde fremføres med Percy Grainger i solopartiet. Da han var underveis til denne konsert, blev han syk i Bergen og døde 4. september.

Side 263: 1) Felix Weingartner (1863—), tysk dirigent og komponist. 2) Max Schillings (1868—), tysk komponist.

Side 264: 1) Max Reger (1873—1905), tysk komponist.

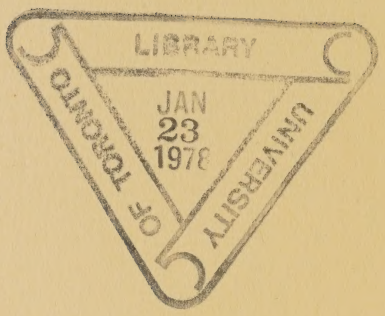
LIBRARY
JAN
23
1978
UNIVERSITY
OF TORONTO

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

ML
410
G9A329

Grieg, Edvard Hagerup
Breve fra Edvard Grieg til
Frants Bever

Music

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 11 25 03 005 4